

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง
"ผลกระทบของการเจรจาอบอุรุกวัย"

จัดโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ร่วมกับ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

23 กันยายน 2539

การสัมภาษณ์เรื่อง

ผลกระทบของการเจรจาอบอุรุกวัยต่อประเทศไทย

จัดโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ณ โรงแรมมารีวอเตอร์เกท

23 กันยายน 2539

ภาคที่ 1

ภาพรวม

ผลกระทบของการเจรจาอบอุรุกวัย : ภาพรวม

นิพนธ์ พัวพงศกร และ พีเทอร์ ไมตรี อังภากรณ์

ร่วมด้วย

ภาณุพงศ์ นิธิประภา วิศาล บุปผเวส มิ่งสรรพ ขาวสอาด ัญฐพงศ์ ทองภักดี
สุธรรม อยู่ในธรรม สุภัช สุภขลาศัย ปกรณ์ วิทยานนท์ ัญชัย บุญยะประภัตร
อิสรา ศานติศาสตร์ ทัชชมัย ฤกษ์สุด สุวรรณา ดุลยวสินพงศ์

ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย : ภาพรวม^{*}

1. บทนำ

การเจรจารอบอุรุกวัยเป็นการเจรจาที่ใหญ่และสลับซับซ้อนที่สุดในประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด และเป็นการเจรจาที่สำคัญที่สุดในการเจรจาทั้งแปดรอบของแกตต์ (ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า) แม้การเจรจาดังกล่าวจะใช้เวลานานที่สุดเกือบ 8 ปี (1986-94) และแม้ว่าหลายครั้งการเจรจามีที่ท่าว่าจะล่มสลาย แต่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นก็ยิ่งใหญ่กว่าการเจรจาในรอบ ยกเว้นรอบแรกที่น่าไปสู่การก่อตั้งแกตต์ ผลการเจรจาที่สำคัญในรอบก่อน ๆ คือ การลดกำแพงภาษี และการกำหนดกติกาการค้าระหว่างประเทศ ความสำเร็จทั้งสองประการนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในทศวรรษแรกหลังจากก่อตั้งแกตต์ในปี ค.ศ. 1947 ผลงานสำคัญของรอบอุรุกวัยคือ การวางกติกาในการลดและขจัดอุปสรรคต่อการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (non-tariff barriers) ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1960 การนำภาคการเกษตรและสิ่งทอกลับคืนสู่ระบบการค้าเสรีอีกครั้งหนึ่ง การปฏิรูปกติกาการค้าและสถาบันที่กำหนดระบบการค้าพหุภาคี โดยเฉพาะการก่อตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization หรือ WTO) กับการปรับปรุงกระบวนการระงับกรณีพิพาท การเริ่มนำภาคเศรษฐกิจใหม่ๆ ที่ไม่เคยอยู่ภายใต้ระบบแกตต์เข้ามาอยู่ภายใต้กติกาการค้าพหุภาคี การที่มีประเทศสมาชิกเข้าร่วมเจรจามากเป็นประวัติการณ์ เพราะประเทศกำลังพัฒนาและประเทศจากอดีตค่ายโซเวียตเริ่มเห็นความสำคัญของระบบการค้าพหุภาคี จึงตัดสินใจเข้าร่วมเจรจาเพื่อเสริมสร้างกติกาให้แข็งแกร่งและโปร่งใส ซึ่งต่างจากในอดีตที่ประเทศกำลังพัฒนาทำตัวเป็นเพียงผู้ขอรับสิทธิพิเศษจากประเทศพัฒนาแล้ว นอกจากนี้ ประเทศมหาอำนาจก็เริ่มพบว่าตนไม่ได้มีอำนาจครอบงำ หรือ บงการการเจรจา แต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะประเทศขนาดเล็กและกลางสามารถรวมตัวกันในเรื่องที่ตนมีผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น คำถามแรกของบทความเรื่องนี้ คือ ทำไมเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น และการเจรจาได้ผลอย่างไรบ้าง

^{*} นิพนธ์ พัวพงศกร ร่วมด้วย ทิเตอร์ ไมตรี อังภากรณ์, ภาณุพงศ์ นิธิประภา, วิศาล บุญผดุง, มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด, สุภัท สุภรดาชัย, วัชรพงศ์ ทองภักดี, ปกรณ์ วิชาชนนท์, วัชรชัย บุญยะประภัศร, อิศรา ศานติศาสตร์, ทักษณย์ อุทมะสุต และ สุวรรณดา ดุลยจินตพงศ์

รอบอุรุกวัยก็เป็นการเจรจารอบแรกที่ไทยเข้าไปมีบทบาทในการเจรจาอย่างเต็มที่ เพราะไทยเพิ่งเข้าเป็นสมาชิกแกลด์ในปี 1982 หลังจากรอบโตเกียวจบลงแล้ว ในวันลงนามในข้อตกลงที่กรุงมาราเคช ผู้แทนฝ่ายไทยมีรัฐมนตรีร่วมคณะไปหลายคน (คุรุปรกรอง) คำถามคือ ทำไมไทยจึงมีบทบาทในการเจรจาครั้งนี้ อะไรคือ วัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมเจรจา และไทยได้อะไรหรือเสียอะไรบ้างและคำถามสุดท้ายคือ เราได้บทเรียนอะไรจากการเจรจาครั้งนี้

บทความนี้ จะเป็นการฉายภาพรวมของการเจรจารอบอุรุกวัย และประเมินผลวัตถุประสงค์ในการเจรจาของไทย และผลกระทบของข้อตกลงต่อเศรษฐกิจไทย การประเมินผลจะอาศัยผลงานวิจัยของโครงการศึกษาผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย ซึ่งประกอบด้วยโครงการย่อย 10 โครงการงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทความนี้ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ตอน หลังจากคำนำ เราจะกล่าวถึงสาเหตุที่เกิดการเจรจารอบอุรุกวัย สรุปผลการเจรจาและอธิบายผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก หลังจากนั้น จะวิเคราะห์ผลกระทบของการเจรจาดังกล่าวต่อเศรษฐกิจโลก ก่อนที่จะสรุปด้วยบทเรียนจากการเจรจา

2. ทำไมจึงมีการเจรจารอบอุรุกวัย

ในการวิเคราะห์สาเหตุที่เกิดจากการเจรจารอบอุรุกวัย เราจะจำแนกสาเหตุออกเป็นกลุ่มปัญหา 2 กลุ่ม กลุ่มแรก เป็นปัญหาเรื้อรังที่พยายามแก้กันในรอบก่อน ๆ แต่แก้ไม่หมดหรือแก้ไม่ได้ ประวัติศาสตร์การเจรจาการค้าพหุภาคีแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าการเจรจาต่าง ๆ จะได้รับความสำเร็จแต่เรื่องคก้างมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาจำพวกนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นปัญหาเรื้อรังระยะปานกลางถึงระยะยาว ในกรณีรอบอุรุกวัยมีเรื่องคก้างจากรอบโตเกียวเช่นเรื่องการเกษตร เรื่องผลประโยชน์ของประเทศที่กำลังพัฒนา (เช่น สิ่งทอ) และเรื่องการปฏิรูปกติกาต่าง ๆ เป็นต้น

ปัญหากลุ่มที่สองเป็นเรื่องเฉพาะของยุค หรือเรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ในยุค ในกรณีรอบอุรุกวัยได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจในต้นคริสต์ทศวรรษ 1980 ที่ทำให้ประเทศที่พัฒนาแล้วหันไปสนใจการค้าบริการ ทรัพย์สินทางปัญญา และการลงทุน

ก่อนที่จะลงไปในรายละเอียดในเรื่องเหล่านี้ควรทำความเข้าใจว่าระบบแกลด์เกิดขึ้นมาอย่างไร ผู้ที่ริเริ่มก่อตั้งแกลด์ โดยเฉพาะนักการเมืองกับเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังกับกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐไม่ต้องการให้เกิดประวัติศาสตร์ซ้ำรอย บุคคลเหล่านี้เห็นว่าปัญหาทางเศรษฐกิจในทศวรรษ 1930 มีส่วนทำให้สงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้น ได้แก่ ปัญหาเงินตรา และปัญหาการทำสงครามกัน

การค้าซึ่งรุนแรงที่สุดในช่วงกฎหมายการค้าที่เรียกว่า Smoot Hawley ที่ผ่านสภาสหรัฐในปี 1929-30 สงครามก็กดดันการค้ามีผลให้การค้าของโลกหดตัวลงอย่างมหาศาล

ต่อมาประธานาธิบดี Roosevelt กับนาย Cordell Hull รัฐมนตรีต่างประเทศปฏิรูประบบของสหรัฐให้เป็นระบบผสม ภาคอุตสาหกรรมอยู่ภายใต้ระบบที่อาศัยการเจรจาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เพื่อเปิดการค้าให้เสรียิ่งขึ้น ภาคเกษตรได้รับการคุ้มกันและการอุดหนุนเพื่อรักษาเสถียรภาพทางอาหาร และเพื่อวัตถุประสงค์ทางสังคมอื่น ๆ ระบบแผ่นดินนี้เป็รากฐานของระบบแกตต์ในระยะต่อมา (Wolfe 1995: 119)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นาย Hull นาย Will Clayton ผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ และนาย Henry Morgenthau รัฐมนตรีคลัง คิดค้นและผลักดันให้เกิดระบบ Bretton Woods ประกอบด้วยธนาคารโลกกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และควรจะมีองค์การการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Organisation หรือ ITO) เป็นเสาหลักเสาที่สามด้วย นาย Clayton เป็นตัวตั้งตัวตีระดับสูงที่อยากให้องค์การการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น โดยเห็นว่าน่าจะเป็นหน่วยงานภายใต้สหประชาชาติที่รับหน้าที่รักษาสันติภาพในระบบเศรษฐกิจโลก เหมือนกับที่สหประชาชาติเองจะรักษาสันติภาพของโลกในด้านการทหาร แต่ในที่สุดรัฐสภาสหรัฐไม่ยอมให้สัตยาบันองค์การใหม่นี้ เหลือแค่ข้อตกลง คือ แกตต์ (Dryden 1995, Destler 1995, Mark and Weston 1989)

ดังนั้น แกตต์ซึ่งเป็นข้อตกลง (หรือเอกสาร) ว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศในด้านการค้าและศุลกากร จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดการหยุดยั้งในสงครามเศรษฐกิจ เสมือนเป็นข้อตกลงลดและควบคุมอาวุธ ระบบแกตต์เป็นระบบเพื่อรักษาความสงบและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวกับการค้า¹ เพื่อช่วยให้เกิดความสงบและเสถียรภาพทางการเมืองด้วย โดยการกำหนดกติกาว่าด้วย “พฤติกรรมที่ดี” และกำหนดกลไกในการยุติข้อพิพาทระหว่างประเทศ แกตต์ไม่ได้ตั้งขึ้นเพื่อสร้างระบบการค้าเสรีล้วน ๆ อย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่พยายามบรรลุเป้าหมายทางสังคมที่หลากหลาย

¹ Baldwin (1988: 138) กล่าวว่า แกตต์มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมือง แกตต์ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะแสวงหาสวัสดิการทางเศรษฐกิจที่สูงสุดของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศหรือของโลก แต่ในเอกสารสรุปผลการเจรจารอบอุรุกวัยของสำนักเลขาธิการแกตต์ ตีพิมพ์คำประกาศของรัฐมนตรีจากประเทศสมาชิกแกตต์ดังนี้ “the establishment of the World Trade Organization (WTO) ushers in a new era of global economic cooperation, reflecting the widespread desire to operate in a fairer and more open multilateral trading system for the benefits and welfare of their peoples.” (GATT 1994: iv) (คำวนโดยผู้เขียน)

เพื่อรักษาความสงบ การค้าเสรีเป็นเครื่องมือหนึ่ง แต่เกิดข้อขัดแย้งให้ยกเว้นบางภาคจากกติกาปรกติได้ ดังเช่นที่ทำกับภาคเกษตรจนกระทั่งเป็นปัญหาใหญ่ในระยะต่อมา ลักษณะระบบเสรีนิยมที่มีวัตถุประสงค์อื่น แทรกเช่นนี้ Wolfe (1995) เรียกว่า “embedded liberalism”

มีนักวิชาการให้ข้อสังเกตว่ากติกาของแกตต์ล่าเอียงเข้าข้างผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค (Baldwin 1988: 138)² สาเหตุเพราะอำนาจทางการเมืองของกลุ่มผู้ผลิตในประเทศต่าง ๆ มีมากกว่าผู้บริโภค

แม้ว่ารัฐสภาสหรัฐอเมริกาจะไม่ยอมสนับสนุนการก่อตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศ (ITO) แต่การก่อตั้งแกตต์เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการค้าเพียงอย่างเดียวก็ประสบความสำเร็จอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสองทศวรรษแรก (1947-1960) นอกจากแกตต์จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งด้านการค้าระหว่างประเทศแล้ว งานชิ้นโบว์แดงของแกตต์คือ การเจรจาลดภาษีศุลกากรซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการค้าระหว่างประเทศในเวลานั้น³ การเจรจารอบต่างๆ 7 รอบ มีผลให้อัตราภาษีขาเข้าโดยเฉลี่ยของประเทศอุตสาหกรรมลดลงจาก 40% ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาเหลือเฉลี่ยเพียง 5% ก่อนการเจรจารอบอุรุกวัย ผลก็คือมูลค่าการส่งออกทั่วโลกเพิ่มขึ้นจาก 61 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 1950 เป็น 2 ล้านล้านเหรียญในปี 1984

● ความหย่อนยานของระบบแกตต์ อิทธิพลของแกตต์เริ่มเสื่อมถอยลงตั้งแต่รอบเคนต์ (1967) เป็นต้นมา ระบบแกตต์ไม่สามารถหยุดยั้งการใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (non-tariff barriers) เพื่อปกป้องการค้า ยิ่งกว่านั้นประเทศสมาชิกยังหันไปใช้นโยบายการค้าที่ขัดกับกติกาของแกตต์ นักวิชาการกลุ่มหนึ่งคำนวณว่าร้อยละ 27.1 ของการนำเข้าของประเทศอุตสาหกรรมโคนมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Nogues, Olechowski and Winters 1985) และจากร้อยละ 20.8 ที่ถูกมาตรการจำกัดการนำเข้า (quantitative restrictions) ปรากฏว่ามีสินค้าเพียงร้อยละ 7.6 ที่เป็นการค้าภายใต้กติกาของแกตต์ (Winters 1985) นอกจากนั้น กติกาต่าง ๆ ของแกตต์ก็เต็มไปด้วยจุดอ่อน และข้อยกเว้นจนทำให้กติกาเหล่านั้นใช้ไม่ได้ผลเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกติกาเกี่ยวกับการห้ามการอุดหนุนการส่งออก และการระงับข้อพิพาท เป็นต้น

² ด้วยเหตุนี้ แกตต์จึงมีกติกาขอมให้ประเทศนำเข้าขึ้นภาษีตอบโต้การอุดหนุนการส่งออกของผู้ค้า เพราะการอุดหนุนดังกล่าวมีผลต่อผู้ผลิตในประเทศนำเข้า แต่แกตต์ไม่เคยมีกติกาเกี่ยวกับการอุดหนุนการนำเข้าเลย

³ ผู้ประศาสน์การแกตต์เชื่อว่า ภาษีขาเข้าที่มีอัตราสูงตอนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นบ่อเกิดของความไร้เสถียรภาพทางการเมือง และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง เพราะภาษีสูงเป็นอุปสรรคขัดขวางการค้า ทำให้ประเทศมหาอำนาจสามารถครอบงำเศรษฐกิจของประเทศเล็ก ๆ ได้ การลดภาษีขาเข้าจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ Baldwin (1988: 139) อ้างว่าการลดภาษีไม่ได้หันเพื่อส่งเสริมสวัสดิการของประเทศผู้ค้า แต่บังเอิญในกรณีการลดภาษีบรรดาวัตถุประสงค์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจพร้อม ๆ กัน

เราสามารถจำแนกจุดอ่อนของกติกาและกลไกของแกตต์ได้ดังนี้ (ก) มีการผ่อนปรนและยกเว้นหลักการที่เป็นเสาหลักของแกตต์ คือ หลักการไม่เลือกปฏิบัติระหว่างประเทศคู่ค้าที่เรียกว่าชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (most favoured nation clauses) เช่น การยอมให้ตั้งเขตการค้าเสรีและสหภาพศุลกากร (ซึ่งขัดหลักการไม่เลือกปฏิบัติ) การดำรงระบบสิทธิพิเศษต่าง ๆ (ภายใต้มาตราที่เรียกว่า Grandfather clause) การยอมให้มีมาตรการป้องกันการท่วมตลาดและตอบโต้การอุดหนุน การมีข้อยกเว้นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงสิ่งทอ (Multifibre Agreement) ตลอดจน Enabling Clause ที่กำหนดข้อยกเว้นต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา ขณะเดียวกันประเทศกำลังพัฒนาก็เริ่มพบว่าสิทธิพิเศษทางภาษีที่เรียกว่า GSP เริ่มลดน้อยถอยลงเพราะผลของการลดภาษีแบบ MFN และผลเสียของข้อยกเว้นและมาตรการกีดกันที่ประเทศพัฒนาแล้วนำมาใช้กับสินค้านำเข้าของประเทศกำลังพัฒนา (ข) มีการทำผิดกติกาและผิดเจตนารมณ์ของแกตต์อย่างกว้างขวางทั้งประเทศพัฒนาและกำลังพัฒนา (Amdt 1993: 153; Baldwin 1988 : 233) ทั้งนี้เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยใช้วิธีจำกัดการส่งออกโดยสมัครใจ หรือใช้ประโยชน์จากมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกีดกัน (safeguard measures) (ค) กลไกการระงับข้อพิพาทไร้ประสิทธิภาพ และไม่มีความเป็นธรรมต่อประเทศเล็ก (ง) กติกาที่ครอบคลุมเรื่องการค้าสินค้าเกษตร สิ่งทอ และ fair trading practices หละหลวม ข้อยกเว้นในกติกาแกตต์ทำให้การค้าสินค้าเกษตรหลุดออกจากกติกาการค้าของแกตต์ (Stewart 1993) ส่วนการค้าสิ่งทอของประเทศกำลังพัฒนาก็ถูกกีดกันโดยประเทศที่พัฒนาแล้ว

อันที่จริงการเจรจารอบโตเกียว (รอบที่เจ็ด 1973-79) ได้พยายามแก้ปัญหาดังกล่าวหลายประการ นักวิชาการมองว่าผลของการเจรจารอบนี้นั้นเป็นการร่วมมือกันจริง ๆ ซึ่งช่วยให้ชาวโลกรอดพ้นจากเศรษฐกิจตกต่ำชั่วคราวได้ (Winham 1986) แต่ก็ยังมีหลายเรื่องที่ยังตกลงกันไม่ได้ กติกาหลายกติกายังไม่ได้รับการแก้ไข ประเทศกำลังพัฒนาไม่ค่อยมีส่วนในการเจรจา และมีประเทศที่ลงนามในข้อตกลงรอบโตเกียวไม่กี่ประเทศ

- การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สหรัฐอเมริกาเสนอขอเปิดการเจรจารอบอุรุกวัยในปี 1982 ขณะนั้น กระแสการปกป้องคุ้มครองการค้ากำลังรุนแรงขึ้นในอเมริกา อันเนื่องมาจากสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาขาดดุลการค้า ค่าเงินดอลลาร์พุ่งสูงขึ้นจนทำให้อเมริกาสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก อัตราว่างงานเพิ่มสูงขึ้น อเมริกาต้องการให้ประเทศคู่ค้าเปิดประตูการค้าให้สินค้าอเมริกามากขึ้น และรัฐบาลต้องการลดรายจ่ายในการอุดหนุนภาคเกษตร

สหรัฐอเมริกาใช้ประเทศเดียวที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจ ประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็ประสบชะตากรรมเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำที่เริ่มขึ้นในปลายทศวรรษ 1970 ปัญหาความผันผวนของค่าเงินสกุลต่าง ๆ และปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลงบประมาณ ผลก็คือ การว่างงานอย่างรุนแรงในยุโรป การขาดดุลการค้าอย่างรุนแรงกับประเทศญี่ปุ่นและประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้ประชาชนในประเทศอุตสาหกรรมเกิดความรู้สึกว่าประเทศแถบเอเชียทำการค้าอย่างไม่เป็นธรรม นอกจากนั้น บริษัทในอเมริกายังเชื่อว่านโยบายการค้าของประเทศเหล่านั้นทำให้สหรัฐสูญเสียโอกาสการค้าสินค้าบริการ และรายได้จากทรัพย์สินทางปัญญา ผลพวงของปัญหาเหล่านี้คือ ลัทธิคุ้มครองการค้าที่รุนแรงขึ้น ความขัดแย้งทางการค้าทำให้ทัศนคติของประเทศฝ่ายเหนือ (ประเทศพัฒนาแล้ว) ที่เคยเห็นอกเห็นใจประเทศฝ่ายใต้ (ซึ่งยากจน) ค่อย ๆ เปลี่ยนไป ประเทศพัฒนาเริ่มมีแนวคิดที่ว่าถึงเวลาที่ต้องยกเลิกหลักการ preferential treatment ที่ประเทศพัฒนาหยิบยื่นแก่ประเทศกำลังพัฒนาดังแต่ทศวรรษ 1960 และถึงเวลาที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องมีความรับผิดชอบปฏิบัติตามกติกาดังเดิมของแกตต์แล้ว (Baldwin 1987: 15)

ขณะเดียวกัน การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาโดยอาศัยกลยุทธ์การส่งออก ได้มีผลกระทบต่อแบบแผนการค้าทั่วโลก นอกจากสัดส่วนการส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 14.5 ของการส่งออกทั่วโลกในระหว่างปี 1979-1984 แล้ว การส่งออกของประเทศ 3 ประเทศ คือ เกาหลีใต้ ไต้หวัน และฮ่องกง สูงถึงร้อยละ 46 ของมูลค่าส่งออกของประเทศกำลังพัฒนา โดยที่ตลาดสำคัญที่สุดคือ ตลาดสหรัฐอเมริกา ข้อมูลนี้แสดงว่าภาวะการค้าของประเทศกำลังพัฒนาขึ้นอยู่กับนโยบายการแก้ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดของสหรัฐอเมริกาและลัทธิกีดกันการค้าในอเมริกา การลดค่าเงินของสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการที่ประเทศอุตสาหกรรมทำข้อตกลง Plaza Accord และบังคับให้ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวันต้องปรับค่าเงินสกุลของตนสูงขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก นอกจากนั้น ประเทศกำลังพัฒนาเริ่มถูกความจากคำขู่ของประเทศพัฒนาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการขู่ตัดสิทธิพิเศษทางภาษี (GSP) หรือการใช้มาตรการการค้าเพียงฝ่ายเดียว ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาเริ่มรู้สึกว่าจะการค้าของตนขึ้นกับการเมืองในประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยเหตุนี้ประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการกีดกันการค้าระหว่างประเทศที่โปร่งใสเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน เห็นความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยในฐานะที่เท่าเทียมกับประเทศพัฒนาแล้ว ไม่ใช่ในฐานะผู้ขอสิทธิพิเศษอีกต่อไป

8. ข้อตกลงรอบอุรุกวัย : สำคัญ⁴

เราจะสรุปข้อตกลงรอบอุรุกวัยเพียงสั้น ๆ โดยแบ่งเรื่องที่เจรจา 13 เรื่องเป็น 4 หัวข้อดังนี้ (ก) การเปิดเสรีการค้าด้านต่าง ๆ (ข) กติกาการค้า (ค) หัวข้อใหม่ในการเจรจา และ (ง) ประเด็นเรื่องสถาบัน รายละเอียดของข้อตกลง และผลของข้อตกลงมีอยู่ในงานศึกษาต่าง ๆ อาทิเช่น งานของ Schott (1994) งานของ GATT Secretariat (1994) เป็นต้น ส่วนประวัติการเจรจาเรื่องต่าง ๆ ก็ปรากฏอยู่ในงานบรรณาธิการ 3 เล่ม ของ Terence P. Stewart (1993)

เพื่อให้ผู้อ่านได้ภาพเกี่ยวกับข้อตกลงรอบอุรุกวัย ผู้เขียนขอนำผลการประเมินของ Schott (1994) มาเสนอในตารางที่ 1 การประเมินของ Schott ให้คะแนนเรื่องต่าง ๆ เป็นเกรด 4 เกรด คือ A(ดีมาก) B(ดี) C(พอใช้แต่มีจุดอ่อน) และ F(ล้มเหลว) แต่ละเรื่องได้นำหนักเท่ากัน หลักการประเมินคือ การเปรียบเทียบข้อตกลงรอบอุรุกวัยกับข้อเสนอที่ Schott (1990) คิดว่าเป็นไปได้มากที่สุด และน่าจะเป็นผลดีที่สุดภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ

หัวข้อการเจรจาที่ได้เกรดสูงสุด คือ กระบวนการระงับข้อพิพาท (ได้เกรด A) รองลงมาคือ เรื่องภาษี การจัดซื้อของรัฐบาล และมาตรการอุดหนุนและตอบโต้ ข้อตกลงที่ได้เกรดต่ำสุด คือ มาตรการท่อบตลาด (ได้เกรด C+) โดยรวมแล้ว นาย Schott ให้คะแนนการเจรจารอบนี้สูงถึง B+ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนาย Schott ค่อนข้างมองโลกในแง่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามชี้ให้เห็นว่า แม้ข้อตกลงรอบนี้จะไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าไม่มีข้อตกลงดังกล่าว สถานการณ์การค้าโลกจะเลวร้ายลง ความสำเร็จของรอบไม่ได้อยู่ที่ว่ามีข้อตกลงใหม่อะไรบ้าง แต่อยู่ที่ว่าข้อตกลงสามารถหยุดยั้งและป้องกันโรคร้ายไม่ให้แผ่กระจาย นอกจากนี้ ข้อตกลงยังจะสร้างโอกาสการค้าเพิ่มขึ้นมหาศาล กติกาการค้าเข้มงวดขึ้น มีการเสริมสร้างสถาบันที่เกี่ยวข้องกับระบบการค้าโลก ประการสุดท้าย ข้อตกลงรอบนี้ยังช่วยให้ชาวโลกกลับมามีความหวังกับระบบกติกาด้านการค้าระหว่างประเทศแบบพหุภาคีอีกครั้งหนึ่ง (Schott 1994: 9-10)

- **การเปิดการค้าเสรี** ความสำเร็จของรอบอุรุกวัย ได้แก่ การนำภาคเกษตร และภาคสิ่งทอ กลับสู่การค้าระหว่างประเทศภายใต้กติกาของแอกต์อีกครั้งหนึ่ง การลดภาษีนำเข้าลงเฉลี่ยร้อยละ 40 และการขยายโอกาสการค้าซึ่งเกิดจากการจัดซื้อของรัฐบาลในบางประเทศ

⁴ เนื้อหาส่วนใหญ่ในตอนนี้ได้จากงานของ Schott (1990) Panagariya, Quibria and Rao (1996) และ GATT Secretariat (1994).

ก) ข้อตกลงสินค้าเกษตร (1) การเปิดตลาด กำหนดให้แปลงมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี เป็นโควตาภาษีแล้วลดภาษีลง รวมทั้งลดภาษีสินค้าอื่น ๆ ลงด้วย 36% ในเวลา 6 ปี สำหรับประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาให้ลดภาษีเพียงสองในสามของประเทศพัฒนา และให้เวลาลดภาษี 10 ปี นอกจากนั้น ก็กำหนดให้เปิดตลาดในประเทศไม่น้อยกว่าปริมาณที่เคยนำเข้าในปีก่อน แต่ถ้าไม่เคยนำเข้าหรือนำเข้าน้อยกว่าร้อยละ 5 ของการบริโภคในประเทศ ก็ให้เปิดตลาดขั้นต่ำร้อยละ 3 แล้วค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 5 (2) ให้ลดการอุดหนุนการส่งออกลงเป็นรายการสินค้า (3) ให้ประเทศพัฒนาแล้วลดการอุดหนุนภายในลงร้อยละ 20 ส่วนประเทศกำลังพัฒนาลดลงร้อยละ 13 (4) นอกจากนี้ยังมีข้อตกลงเรื่องมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้ประเทศนำเข้าใช้มาตรการดังกล่าวเป็นข้ออ้างเพื่อจำกัดการนำเข้าจนเกินกว่าเหตุอันควร

แต่ข้อตกลงนี้มีจุดอ่อนมาก เพราะเต็มไปด้วยข้อยกเว้นมาตรการปฏิบัติพิเศษและแตกต่าง และช่องโหว่ของข้อตกลง (ดูตารางที่ 4 ในบทความของนิพนธ์ พัวพงศกร ในเอกสารสัมมนาครั้งนี้) ปัญหาสำคัญที่สุด คือเรื่อง dirty tariffication ปริมาณการคุ้มครองที่ยังสูงอยู่ เพราะผลของการเปลี่ยนปฏิธานที่ใช้คำนวณมูลค่าการอุดหนุนการส่งออก และการอุดหนุนภายใน มีข้อยกเว้นให้ประเทศพัฒนาแล้วไม่ต้องลดการอุดหนุนภายในได้โครงการ deficiency payment ฯลฯ นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องนี้จึงเชื่อว่าผลกระทบทางบวกต่อการค้าโลก การผลิต ราคา และสวัสดิการจะไม่สูงเท่ากับที่เคยคาดหมายไว้ก่อนที่การเจรจาจะสิ้นสุด (Hathaway and Ingco 1995; Duncan, Robertson and Yang 1995; Ingco 1995; Siamwalla 1995)

ข) ข้อตกลงสิ่งทอ เป็นการขุดหลุมฝังศพให้กับข้อตกลงการจำกัดการส่งออกสิ่งทอจากประเทศกำลังพัฒนาในเวลา 10 ปี โดยแบ่งช่วงเวลาเปิดเสรีเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก (1995-1998) เพิ่มโควตาไม่ต่ำกว่าปีละ 16% ช่วงสอง (1998-2001) เพิ่มอีก 25% และเพิ่มโควตาอีกไม่น้อยกว่า 27% ในช่วงสุดท้าย (2002-2004) ทว่าประเทศส่วนใหญ่ยังสามารถกำหนดกำแพงภาษีคุ้มครองในอัตราที่สูง โควตาจำกัดการนำเข้าสำหรับรายการนำเข้าที่สำคัญ ๆ จะไม่ยกเลิกจนกว่าจะถึงปีสุดท้าย (2005) และในระหว่างช่วงเวลาการปรับตัว ประเทศผู้นำเข้าอาจใช้มาตรการคุ้มกันพิเศษ (special safeguards)⁵ แก้ปัญหาการนำเข้าที่เพิ่มสูงกว่าปกติได้เป็นเวลา 3 ปี สิ่งเหล่านี้หมายความว่า การเปิดเสรีสิ่งทอจะมีผลกระทบน้อยมากในช่วง 10 ปีแรก ผลกระทบส่วนใหญ่จะเกิดหลังปี 2005 ดังนั้น งานศึกษาผลกระทบของการเปิดเสรีสิ่งทอจึงต้องศึกษาโดยใช้ข้อสมมติว่ามีการเปิดเสรีเต็มที่แล้ว ถ้าสมมติว่ามีการ

⁵ เดือนเมษายน 1995 สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ใช้มาตรการคุ้มกัน จำกัดการนำเข้าเสื้อผ้าสตรีและเด็กจากอินเดีย และถูกอินเดียฟ้องร้องและขอให้มีการตั้งกรรมการระงับข้อพิพาท ดังนั้น มาตรการคุ้มกันจึงมีผลเสียอย่างมากต่อประเทศกำลังพัฒนา (Srinivasan 1996)

ยกเลิกโควต้าหมด (แต่ไม่ลดภาษีขาเข้า) สวัสดิการทั่วโลกจะเพิ่มขึ้น 21.9 พันล้านเหรียญ⁶ โดยผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกแก่ประเทศพัฒนาแล้ว (19 พันล้านเหรียญหรือ 87%) ประเทศแถบเอเชียจะได้ประโยชน์ประมาณ 1.3 พันล้านเหรียญ โดยจีนจะได้ประโยชน์มากที่สุด ส่วนประเทศที่สูญเสีย มีอาทิเช่น ฮองกง สิงคโปร์ และมาเก๊า (Trela and Whalley 1990)

ค) การลดภาษีขาเข้า ข้อตกลงครั้งนี้กำหนดให้ลดภาษีขาเข้าลงเฉลี่ย (แบบถ่วงน้ำหนัก) 40% ซึ่งนับว่ามากกว่าข้อตกลงรอบเคนเนดี และรอบโตเกียว (Schott 1994: 11) ประเทศพัฒนาแล้ว ผูกพันจะลดภาษีนำเข้าลงร้อยละ 82 ของมูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมนำเข้า (ในจำนวนนี้เป็นสินค้าไม่เสียภาษีร้อยละ 18) ผูกพันอัตราภาษีเท่าเดิม 3% และไม่ผูกพันอัตราภาษีอีก 16% ส่วนประเทศกำลังพัฒนาก็ผูกพันจะลดภาษี 33% ผูกพันภาษีในอัตราเดิม 26% และไม่ผูกพัน 42% (ดูตารางที่ 2) สินค้าสำคัญที่ไม่มีการผูกพันลดภาษี ได้แก่ อุปกรณ์ขนส่ง เครื่องหนัง ผลิตภัณฑ์ยางรองเท้า และสินค้าสำหรับการท่องเที่ยว ส่วนสินค้าที่คู่ค้าสำคัญตกลงลดภาษีเหลือศูนย์ (zero for zero sectoral negotiations) คือ ผลิตภัณฑ์เหล็กกล้า ฯลฯ (Schott 1994: 11; พีเทอร์ ไมตรี 2538)

สำหรับการผูกพันลดภาษีสินค้าเกษตร ให้ดูรายละเอียดในตารางที่ 1 ของบทความของนิพนธ์ พัวพงศกร ในเอกสารฉบับนี้

ข้อตกลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อประเทศกำลังพัฒนา คือ การลดอัตราภาษีนำเข้าสินค้าเขตร้อน และลดความแตกต่างของอัตราภาษีแบบขั้นบันได (tariff escalation) ระหว่างสินค้านำเข้าที่เป็นวัตถุดิบ สินค้ากึ่งสำเร็จรูป และสินค้าสำเร็จรูป (ดูผลการตกลงในตารางที่ 3) งานวิจัยที่ประเมินผลกระทบของเรื่องภาษีสินค้าเขตร้อน ได้แก่ Davenport (1995) และ Duncan, Robertson and Yang (1994)

ง) การจัดซื้อของรัฐบาล ข้อตกลงนี้จะมีผลเพิ่มโอกาสการเข้าสู่ตลาดการจัดซื้อของภาครัฐเป็นมูลค่าหลายแสนล้านเหรียญสหรัฐ ข้อตกลงนี้มีลักษณะแบบต่างตอบแทน และมีได้กำหนดให้สมาชิกทุกประเทศต้องลงนามยอมรับ แต่จะเป็นฐานที่ใช้ในการขยายขอบเขตการปฏิรูปการเปิดตลาดสู่สินค้าใหม่ๆ เช่น ข้อขัดแย้งระหว่างอเมริกา-ญี่ปุ่น เรื่องยานยนต์ และอาจใช้กับประเทศสมาชิกใหม่ได้อีกด้วย

⁶ อย่างไรก็ตามงานศึกษาอื่นๆพบว่ามีสวัสดิการของโลกอาจสูงถึง 66-132 พันล้านเหรียญ (Francois, McDonald and Nordstrom 1995; GATT Secretariat 1994) และผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกแก่ประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นผู้นำ เช่นกัน

● **กติกากการค้า** ในขณะที่กำแพงภาษีและโควต้าถูกทยอยลง ประเทศต่างๆ ได้หันมาใช้กติกากการค้าเป็นเครื่องมือในการกีดกันการค้ามากขึ้น กติกาเหล่านี้ เรียกว่า มาตรการการค้าที่ไม่เป็นธรรม ได้แก่ การต่อต้าน การทุ่มตลาด การอุดหนุน และมาตรการคุ้มกันจากสินค้านำเข้า (import safeguards) ข้อตกลงรอบอุรุกวัยมีการปรับปรุงกติกาเกี่ยวกับการอุดหนุนและการคุ้มกันให้ดีกว่าเดิม แต่ไม่ได้แก้ไขให้กติกากการค้าด้านการทุ่มตลาดดีขึ้น ประเทศคู่ค้ายังสามารถใช้มาตรการนี้เป็นเครื่องมือกีดกันการค้าอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ก) **กติกาใหม่เรื่องมาตรการอุดหนุนและการตอบโต้การอุดหนุน** ได้รับการปรับปรุงให้ดีกว่ากติกาเดิมในรอบโตเกียว กฎการใช้มาตรการตอบโต้เข้มงวดขึ้น เช่น การเพิ่มรายการอุดหนุนที่ต้องห้าม การยินยอมให้มีการอุดหนุนกิจกรรมบางอย่างที่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ได้แก่ การอุดหนุนการวิจัยและพัฒนา การลงทุนควบคุมปัญหามลภาวะ และโครงการพัฒนาภูมิภาคที่มีได้กำหนดเป้าหมายเป็นรายอุตสาหกรรม เป็นต้น มีมาตรการปรับปรุงวินัยในการใช้การอุดหนุนเพื่อการส่งออกของประเทศกำลังพัฒนา โดยให้เวลาปรับตัวช่วงสั้น และแม้จะมีปัญหาบางอย่างเกี่ยวกับการอุดหนุนที่ตอบโต้ไม่ได้ (nonactionable subsidies) แต่ข้อตกลงใหม่ก็ยินยอมให้มีมาตรการตอบโต้การกระทำดังกล่าวได้ หากการอุดหนุนดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียอย่างรุนแรงต่อการค้า

ข) **มาตรการคุ้มกัน** (Import safeguards หรือ escape clause actions) เป็นมาตรการที่ใช้เยียวยาให้กับอุตสาหกรรมที่ได้รับผลเสียจากผลของการเปิดตลาด เดิมมาตรการคุ้มกันไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้ เพราะการใช้มาตรการอื่นนั้นง่ายกว่า เช่น การใช้ภาษี โควต้า และมาตรการต่อต้านการทุ่มตลาด กติกาใหม่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (1) ห้ามการใช้การจำกัดการสมัครใจส่งออก (VER) ซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางการค้ามาถึง 2 ทศวรรษ แต่ปัญหาคือ ประเทศส่งออก (ซึ่งตกเป็นเหยื่อของการใช้มาตรการดังกล่าว) ต้องเป็นฝ่ายร้องเรียนกับ WTO ซึ่งคงจะเกิดขึ้นยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเหยื่อเป็นประเทศเล็ก (2) มีการจำกัดระยะเวลาการใช้มาตรการคุ้มกันไม่เกิน 4 ปี และขยายได้อีก 4 ปี ถ้าพิสูจน์ได้ว่าการคุ้มครองเป็นสิ่งจำเป็น (3) มีการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ประเทศสมาชิกหันมาใช้มาตรการคุ้มกันมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การยกเลิกสิทธิการใช้มาตรการตอบโต้ภายใน 3 ปีแรก ภายใต้เงื่อนไขบางประการ (4) ถ้าสินค้าส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาดำกว่า 3% ของสินค้านำเข้าชนิดดังกล่าว ห้ามใช้มาตรการตอบโต้ (5) ประเทศกำลังพัฒนาสามารถใช้มาตรการคุ้มกันได้ 10 ปี แต่อาจถูกตอบโต้ได้ถ้าหากไม่มีการชดเชยให้เกินกว่า 3 ปี

อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญเรื่อง GATT ต่างมีความเห็นว่า ถึงแม้กติกาเรื่องการคุ้มกันจะดีขึ้น แต่คงไม่มีผู้นิยมใช้มากขึ้น เพราะแรงจูงใจใหม่ที่ทำให้ใช้มาตรการคุ้มกันไม่เพียงพอ ประเทศสมาชิกยังมีแรงจูงใจที่จะใช้มาตรการอื่นๆ แทน เช่นการขึ้นภาษีถึงอัตราที่ผูกพัน การใช้ข้ออ้างเรื่องดุลชำระเงิน หรือแม้แต่การใช้มาตรการฝ่ายเดียวของประเทศมหาอำนาจ

ค) การต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-Dumping) มีการปรับปรุงขั้นตอนการใช้ AD หลายอย่าง เช่น ต้องมีการทบทวนมาตรการ AD ที่ใช้ทุก 5 ปี (หรือที่เรียกว่า Sunset Clause) กฎ De Minimis ที่ให้ยกเลิกการไต่สวนเรื่องการทุ่มตลาดหากส่วนต่างราคาทุ่มตลาดต่ำกว่า 2% ของราคาส่งออก เป็นต้น แต่กติกาใหม่มีปัญหาหลายประการ เช่น การเพิ่มกฎเกณฑ์การคำนวณหาส่วนต่างของการทุ่มตลาดในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ทำตามอำเภอใจได้ผลก็คือ การก่อให้เกิดการคุ้มครองแบบที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “process protectionism” ซึ่งก็ทำให้สหรัฐอเมริกาปรับปรุงกฎหมาย AD ของตนโดยการบรรจุการเปลี่ยนแปลงของกติกาเหล่านี้ลงไปในกฎหมายใหม่ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากติกากการทุ่มตลาดจะยังเป็นเครื่องมือที่ประเทศต่างๆ นิยมใช้เพื่อการคุ้มครองอุตสาหกรรมของตนและเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเคยตกเป็นเหยื่อของมาตรการเหล่านี้ในอดีต⁷ จะออกกฎหมายเพื่อนำมาตรการ AD มาใช้ทั้งกับประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศด้อยพัฒนากันเอง⁸

นักวิชาการที่ศึกษาเรื่อง safeguard provisions ของรอบอุรุกวัย ให้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า ขณะที่รอบอุรุกวัยประสบความสำเร็จในการลดอุปสรรคการค้าแบบเก่า แต่กติกาของแกตต์กลับไม่สามารถป้องกันให้ประเทศสมาชิกนำอุปสรรคการค้าแบบใหม่มาใช้ (ดู Finger 1995)

● เรื่องใหม่ (New issues) ความสำเร็จของรอบอุรุกวัยคือ การขยายกติกการค้าระหว่างประเทศไปครอบคลุมภาคเศรษฐกิจที่ไม่เคยอยู่ภายใต้ระเบียบการค้าพหุภาคี ได้แก่ การค้าภาคบริการ (ซึ่งมีมูลค่าเกือบ 1 ล้านล้านเหรียญ) ทรัพย์สินทางปัญญา (trade-related intellectual property rights หรือ TRIPS) และมาตรการการลงทุนที่กระทบต่อการค้า (trade-related investment measures-TRIMS) อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของข้อตกลงรอบนี้เป็นเพียงการวางกรอบกติกการค้า มากกว่าการเปิดตลาดการค้า กติกาดังกล่าวจะเป็นฐานสำคัญสำหรับใช้เจรจาเปิดตลาดในอนาคต

⁷ เหยื่อประจำของ ADM ได้แก่ จีน เกาหลีใต้ ไต้หวัน และไทย นอกจากนี้ อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ก็เริ่มตกเป็นเป้าของประเทศพัฒนาแล้ว

⁸ ในอดีต มีประเทศพัฒนาแล้วเพียง 4-5 ประเทศที่นิยมใช้ ADM เป็นประจำ ได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย ส่วนผู้ป้อนใช้ AD น้อยมาก ประเทศกำลังพัฒนาที่ใช้ AD บ่อยที่สุด คือ เกาหลี และอินเดีย แต่ในช่วง 2-3 ปีหลัง ไต้หวัน จีน และไทยก็นิยมหันมาใช้ AD แล้ว (Panagariya, Quibria and Rao 1996: 33).

ก) การค้าภาคบริการ (General Agreement on Trade in Services หรือ GATS) ข้อตกลงนี้มี 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นการวางกติกาที่จะใช้สำหรับการค้าภาคบริการ กติกาหลายอย่างคล้ายกับกติกาการค้าสินค้า อย่างไรก็ตาม หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ (national treatment) จะใช้เฉพาะกับประเทศที่เสนอข้อผูกพันจะเปิดตลาดบริการแต่ละประเภทเท่านั้น นอกจากนี้ ข้อตกลงนี้ยังเป็นการวางกรอบของหลักการที่ประเทศภาคีจะสามารถนำไปใช้ในการร่างกฎหมาย นโยบาย และกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ผลิตต่างชาติมีโอกาสเข้ามาขายบริการได้ และได้รับการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ ส่วนที่สอง เป็นภาคผนวก ซึ่งให้คำนิยามและหลักการเกี่ยวกับข้อผูกพันเฉพาะที่จะใช้กับสาขาบริการแต่ละสาขา ส่วนตอนสุดท้ายเป็นตารางข้อผูกพันของประเทศต่างๆ ซึ่งจะครอบคลุมเรื่องการเปิดตลาด และการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ

ความสำเร็จของข้อตกลงเรื่อง GATS จึงเป็นการวางกติกาการค้าภาคบริการเป็นครั้งแรก แม้ว่าจะมีสมาชิกกว่า 80 ประเทศที่ขึ้นตารางข้อเสนอเรื่องการเปิดตลาด และมีการเจรจาระดับทวิภาคีเพื่อปรับปรุงข้อเสนอระหว่างกัน แต่ขอบเขตของการเปิดตลาดค่อนข้างแคบ เพราะผู้ขายบริการจะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ เฉพาะสาขาที่ประเทศผูกพันจะเปิดตลาดให้เท่านั้น มีมาตรการที่จะยกเลิกพันธะตามหลัก MFN ได้ชั่วคราว นอกจากนั้น ภาคผนวกเรื่องบริการการเงิน โทรคมนาคม การเดินทางทางอากาศและทางเรือยังเป็นหัวข้อที่ยังเจรจาต่อเนื่อง

แม้ว่าการวัดข้อผูกพันการค้าภาคบริการจะมีปัญหายุ่งยากมาก แต่สำนักเลขาธิการแกตต์ก็ได้จัดทำตารางสรุปข้อผูกพันของประเทศต่างๆ สำหรับบริการต่างๆ 161 สาขา ดังปรากฏในตารางที่ 4 (ดูคำอธิบายเรื่อง GATS อย่างง่าย ๆ ใน Schott 1994: 99-11 และ Panagariya, Quibria and Rao 1966: 39-42)

ข) มาตรการการลงทุน (TRIMS) แม้ว่าข้อตกลงนี้จะครอบคลุมประเด็นน้อยมาก แต่ก็บรรลุผลสำคัญบางประการ คือ รัฐบาลต้องแจ้งมาตรการ TRIMS ทุกอย่างให้แกตต์ทราบ ภายใน 90 วันหลังจากตั้ง WTO และต้องค่อยๆยกเลิกข้อกำหนดเรื่องการบังคับให้นักลงทุน (ต่างชาติ) ใช้ชิ้นส่วนและวัตถุดิบในประเทศ (local content) กับข้อกำหนดเรื่องการรักษาสมดุลทางการค้า (trade balancing requirement เช่น การกำหนดให้มีการส่งออก) ภายในเวลา 2 ปีสำหรับประเทศพัฒนา และ 5 ปี สำหรับประเทศกำลังพัฒนา

ตั้งแต่เริ่มเจรจา มาตรการการลงทุนไม่ได้รับความสนใจนัก และยังคงจำกัดด้วยนิยามแคบ ๆ เช่น การเจรจาไม่ครอบคลุมเรื่องสิทธิพิเศษแก่นักลงทุน เป็นต้น

ค) มาตรการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIPS) ข้อตกลงนี้ได้รับความสนใจมากที่สุดในประเทศต่างๆ ในเอเชีย แม้ว่าการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีทั้งผลดีและผลเสีย แต่นักวิชาการเชื่อว่าผลเสียต่อเอเชียจะมากกว่าผลดี เพราะสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองด้วยกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีราคาสูงขึ้น โดยเฉพาะยา (Panagariya, et. al. 1996) และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อย่างไรก็ตาม การถกเถียงเรื่องนี้ในบางประเทศ เช่น อินเดีย และไทย มักจะให้ภาพที่บิดเบือน โดยการประมาณค่าผลเสียที่สูงเกินความจริง ขณะที่ประเมินผลดีก่อนข้างต่ำ

ข้อตกลง TRIPS วางกติกาการค้าใหม่ในด้านสิทธิบัตร trade-marks ลิขสิทธิ์ และความลับทางการค้า ข้อตกลงนี้เป็นกติกาเสริมอนุสัญญาระหว่างประเทศเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ก่อนแล้ว (ภายใต้การดูแลของ WIPO) ข้อแตกต่างจากอนุสัญญา WIPO คือ ข้อตกลง TRIPS กำหนดข้อผูกพันที่สมาชิกต้องบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งตลาดภายในประเทศและที่ชายแดน

นอกจากนี้ ข้อตกลงรอบอุรุกวัยยังครอบคลุมทรัพย์สินทางปัญญารูปแบบอื่นๆ ได้แก่ semiconductor layout designs และสิทธิบัตรด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ตลอดจนกำหนดระยะเวลาในการคุ้มครองของสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และ trade-marks แต่ข้อตกลงก็ยินยอมให้เวลาปรับตัวนานขึ้นสำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่จะต้องนำข้อตกลงมาบังคับใช้ และให้ยืดเวลาที่จะเริ่มบังคับให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสินค้าบางชนิด

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการของ IMF ประเมินว่า “หลังจากมีข้อตกลง TRIPS แล้ว อาจกล่าวได้ว่าระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศกำลังพัฒนาจะอยู่ในระดับเดียว หรือในบางกรณีอยู่ในระดับที่สูงกว่าประเทศอุตสาหกรรมที่เคยให้การคุ้มครองก่อนรอบอุรุกวัย” (Subramanian 1995)

● การปฏิรูปสถาบันที่เกี่ยวข้องกับระบบการค้าโลก มีข้อตกลง 3 เรื่อง เรื่องแรกคือ กลไกการระงับข้อพิพาท เรื่องที่สอง เป็นการจัดตั้งองค์กรการค้าโลก หลังจากที่เคยพยายามจะตั้งองค์กรการค้าระหว่างประเทศ (ITO) ในปี 1947 แต่ล้มเหลว และเรื่องที่สามคือ การทำให้ระบบการประเมินนโยบายการค้าของประเทศต่างๆ กลายเป็นกลไกถาวร

ก) กลไกระงับข้อพิพาท มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกหันมาใช้กลไกนี้มากขึ้น เพื่อจะได้เป็นการปฏิบัติตามคำตัดสินและกติกาของแอกต์ และประการสำคัญเพื่อให้สมาชิก (โดยเฉพาะประเทศใหญ่) ใช้วิธีดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว ดังเช่นการใช้มาตรา 301 ของกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา

เราอาจกล่าวได้ว่าข้อตกลงเรื่องการระงับข้อพิพาทเป็นการสร้างกติกาการระงับข้อพิพาทที่มีอำนาจเข้มแข็งเช่นระบบกฎหมายภายในประเทศ ทั้งนี้เพราะเป็นระบบที่สร้าง “spirit of civil litigation” ประเทศที่รู้สึกว่าคุณอีกประเทศหนึ่งล่วงละเมิดข้อตกลงหนึ่งข้อตกลงใดของรอบอุรุกวัย สามารถขอให้องค์กรระงับข้อพิพาท (DSB) ของ WTO ได้ส่วนได้ ถ้าการขอตั้งคณะกรรมการไม่ถูกปฏิเสธโดยมติเอกฉันท์ของ DSB ก็จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการระงับข้อพิพาทขึ้น (DS panel) การตั้งคณะกรรมการ DS จะไม่ล่าช้า เพราะต้องตั้งในการประชุม DSB ครั้งที่สอง และมีการกำหนดระยะเวลาในการทำงานแต่ละขั้นของกรรมการ เมื่อกรรมการพบว่ามีการทำผิดข้อตกลงของแอกต์ ก็จะมีข้อเสนอให้ประเทศปฏิบัติตามกติกา ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการกำหนดขั้นตอนการระงับข้อพิพาทคือ การจัดการใช้มาตรการ หรือ การปฏิบัติต่าง ๆ ที่ขัดกับกติกาของแอกต์

ข้อตกลงนี้เป็นการผนวกเอากลไกการระงับข้อพิพาทในการเจรจารอบก่อน ๆ เข้ามาอยู่ภายใต้ร่มของ WTO การตกลงครั้งนี้จะทำให้การตัดสินของคณะกรรมการได้ส่วนรวดเร็วขึ้น มีการวางขั้นตอนการอุทธรณ์ขึ้นใหม่ กำหนดขั้นตอนเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตามคำตัดสินของแอกต์ ตลอดจนมีการยอมรับให้มีการตอบโต้ข้ามสาขาได้ (cross-sector retaliation)

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ เรื่องการใช้มาตรการฝ่ายเดียว (มาตรา 301) ของสหรัฐอเมริกา ข้อตกลง DS ไม่ได้กำหนดให้สหรัฐอเมริกาต้องยกเลิกหรือแก้ไขมาตรา 301 แต่ข้อตกลง DS และการที่องค์กรการค้าโลกได้ขยายขอบเขตของพันธะผูกพันมากขึ้น จะทำให้สหรัฐอเมริกาไม่จำเป็นต้องใช้มาตรา 301 ก่อน เพราะสามารถใช้ระบบใหม่ของ WTO ทบทวนมาตรการและการปฏิบัติของประเทศสมาชิกอื่นๆ ว่าผิดข้อตกลงก่อนหรือไม่ อย่างไรก็ตาม หลังจากที่คณะกรรมการ DS ตัดสินว่าคำร้องของสหรัฐอเมริกาดังกล่าว WTO จะยอมให้สหรัฐฯดำเนินมาตรการตอบโต้ได้โดยอัตโนมัติ ในกรณีนี้หมายความว่าสหรัฐฯจะสามารถใช้มาตรา 301 ในการปกป้องผลประโยชน์ของตนโดยผลการโดยไม่ใช่กระบวนการระงับกรณีพิพาท และการใช้มาตรา 301 เช่นนี้จะสอดคล้องกับกติกาของแอกต์มากกว่าก่อนมีรอบอุรุกวัยด้วยซ้ำไป

ข) องค์การการค้าโลก (World Trade Organization-WTO) การก่อตั้ง WTO เป็นองค์กรถาวรก็เพื่อเป็นองค์กรที่รับผิดชอบดูแลเรื่องประพฤติกกรรม (conduct) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านการค้าของประเทศสมาชิก องค์การนี้เป็นสถาบันที่จะประสานหรือบูรณาการข้อตกลงการค้าระหว่าง 1 ให้อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่เป็นเชื่อมโยงกัน ผู้สนใจรุดหน้าด้านการวิเคราะห์บทบาทขององค์การการค้าโลกในงานของ Whalley (1994, 1995).

ค) กลไกการประเมินนโยบายการค้า (trade policy review mechanism หรือ TPRM) กลไกนี้เริ่มต้นครั้งแรกจากที่ประชุม Montreal Midterm Review ซึ่งขณะนั้นยังมีลักษณะเป็นกลไกชั่วคราว แม้ว่าข้อตกลงนี้จะมีความสำคัญน้อยกว่า DS และ WTO แต่ก็ถือเป็นกลไกที่จะช่วยให้เราทราบว่าประเทศสมาชิกมีนโยบายการค้าที่สอดคล้องกับข้อตกลงหรือไม่ ประเทศปฏิบัติตนข้อผูกพันอย่างไร และยังมีอุปสรรคใดบ้างที่ขัดขวางการค้าด้านสินค้าและบริการ

4. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก

ขณะนี้เรามีแบบจำลองดุลยภาพจำนวนมากที่พยายามประเมินผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย โดยใช้ข้อสมมุติที่เกิดจากข้อตกลงจริง ผลการศึกษาของงานบางเรื่องปรากฏอยู่ในตารางที่ 5 ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- **ผลต่อสวัสดิการของโลก (หรือรายได้)** รอบอุรุกวัยจะมีผลให้รายได้ทั่วโลกสูงขึ้นอย่างถาวร แต่อัตราการเพิ่มของสวัสดิการค่อนข้างต่ำ (ไม่เกิน 1% ต่อปี) รายได้ของโลกจะเพิ่มขึ้นประมาณ 50-500 พันล้านเหรียญสหรัฐ (เฉลี่ยประมาณ 250 พันล้านเหรียญ) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ specification ของแบบจำลอง กล่าวคือ แบบจำลองเป็นแบบดุลยภาพเชิงสถิตย์ หรือ พลวัต เป็นแบบตลาดแข่งขันหรือกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เรามีข้อสังเกตเพิ่มเติมดังนี้ (ก) ประเทศพัฒนาแล้วจะได้รับประโยชน์มากกว่าประเทศกำลังพัฒนา คือ ได้ประโยชน์ถึงสองในสาม ทั้งนี้เพราะผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของข้อตกลงฯ เกิดจากการเปิดเสรีตลาดสิ่งทอ และสินค้าเกษตร (ดูตารางที่ 6) ประเทศพัฒนาแล้วเป็นประเทศที่กีดกันการนำเข้าสิ่งทอจากประเทศกำลังพัฒนาและเป็นประเทศที่มีกรรมกรเกษตรเกษตรมากที่สุดในโลก (ข) ผลกระทบของการเปิดเสรีตลาดสิ่งทอมีค่ามากกว่าการเปิดเสรีภาคเกษตร เพราะข้อตกลงสินค้าเกษตรมีจุดอ่อนมากมาย เดนิพอนซ์ พัวพงสกร ในเอกสารชุดนี้ (ค) ค่าผลกระทบที่ประมาณการได้ค่อนข้างมีมูลค่าต่ำกว่าความจริง เพราะงานส่วนใหญ่ประเมินเฉพาะผลกระทบของการลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตร และการยกเลิกโควต้าสิ่งทอ มีงานน้อยชิ้นที่พยายามวัดผลของการเปิดเสรีภาคบริการ แต่จะไม่มีงานใดที่วัดผลกระทบของการเปลี่ยนหรือปฏิรูปข้อตกลงอื่น ๆ

เช่น การจัดซื้อของรัฐ TRIPS TRIMS และกติกการค้าต่าง ๆ เช่น อยากรู้ก็ตาม ในการประเมินผลกระทบของการเปิดเสรีภาคเกษตร ก็มีแนวโน้มจะให้ค่าสูงเกินความจริงในบางกรณี เพราะการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงปัญหา dirty tariffication ปัญหาการจัดสรรโควตาน้ำตาลของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ฯลฯ (Hathaway and Ingo 1995; Siamwalla 1995) (ง) การที่แบบจำลองให้ผลคำนวณที่แตกต่างกันเกิดจากเหตุผลหลายประการ ดังที่สรุปไว้ในกรอบที่ 1

- **ผลกระทบต่อการค้าโลก** การศึกษาพบว่าการค้าทั่วโลกหลังการเจรจารอบอุรุกวัย จะเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 5-24% หลังจากที่มีการเปิดเสรีเต็มตามข้อตกลงในปี 2005 มูลค่าการค้ารวมอาจสูงขึ้นระหว่าง 244-668 พันล้านเหรียญ (วัดด้วยราคาปี 1994) ซึ่งถือว่าเป็นปริมาณที่ค่อนข้างสูงมาก

5. ผลกระทบของรอบอุรุกวัยต่อประเทศไทย

การเจรจารอบอุรุกวัยเป็นครั้งแรกที่ไทยเข้าร่วมเจรจาอย่างเต็มที่ นับตั้งแต่เข้าเป็นสมาชิกของแกตต้าในปี 1982 บทบาทของไทยค่อนข้างโดดเด่นจากการริเริ่มก่อตั้งและเข้าร่วมกับกลุ่มแครนส์ซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรสำคัญของโลก ดังนั้น คำถามสำคัญคือ ไทยมีวัตถุประสงค์อะไรในการเจรจาครั้งนี้ และไทยประสบความสำเร็จจากการเข้าร่วมเจรจามากน้อยเพียงใด การตอบคำถามนี้จะอาศัยผลการศึกษาของโครงการวิจัยผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โครงการวิจัยนี้ประกอบด้วยโครงการย่อย 10 โครงการ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ **กลุ่มแรก** เป็นการศึกษาาระดับมหภาค มีงานวิจัย 3 ชิ้น ได้แก่ การศึกษาเรื่องกระบวนการเจรจา การศึกษาผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค และการศึกษาผลต่อการส่งออกของไทย **กลุ่มที่สอง** ศึกษาข้อตกลงเกี่ยวกับกติกการค้าและสถาบันทางด้านระบบการค้าของโลก มีงานวิจัย 2 เรื่อง คือ กติกการค้าและกลไกระงับข้อพิพาท และการศึกษาระบบประเมินราคาสุดท้ายกับการกีดกันการค้าด้วยมาตรฐาน (เทคนิค) ของสินค้า **กลุ่มที่สาม** ศึกษาข้อตกลงการเปิดการค้าเสรีในภาคเกษตร และตลาดสิ่งทอ **กลุ่มสุดท้าย** เป็นหัวข้อใหม่ของการเจรจา มีงานวิจัย 3 เรื่อง ได้แก่ ผลกระทบของการเปิดเสรีตลาดโทรคมนาคมและตลาดประกันภัย และสิ่งแวดลอมกับการค้าเสรี

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มิได้ครอบคลุมเรื่องที่เจรจากรอบทุกเรื่อง ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมจากงานวิจัยอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPS) และมาตรการส่งเสริมการลงทุน (TRIMS)

● **วัตถุประสงค์ในการเจรจาของไทย** ไทยมีวัตถุประสงค์หลายประการและเป็นวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันด้วย พิเตอร์ อิงภากรณ์ เขียนไว้ในหนังสือสามมิติของการเจรจารอบอุรุกวัย (2538: 38) ว่า

“เจ้าหน้าที่ไทยกล่าวว่าประเทศไทยต้องการเปิดการเจรจา ทั้งในฐานะประเทศสมาชิกกลุ่มแครนส์ที่ต้องการให้การค้าสินค้าเกษตรเปิดเสรียิ่งขึ้น และในฐานะประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการเสริมสร้างกฎระเบียบของแอกต์เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจผลการของประเทศมหาอำนาจดังเช่น การใช้มาตรา 301 ของกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา”

ดังนั้น เราจะจำแนกวัตถุประสงค์ในการเจรจาของไทยออกเป็น 3 ข้อ คือ วัตถุประสงค์ด้านกฎระเบียบการค้า วัตถุประสงค์ด้านการเมืองและวัตถุประสงค์ของภาคเศรษฐกิจต่างๆ ที่อยู่ภายใต้การเจรจาครั้งนี้

ก) **ไทยต้องการกีดกการค้าที่เข้มแข็ง** ดังที่กล่าวแล้วว่าในทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 ประเทศกำลังพัฒนาเริ่มรู้สึกที่ตนถูกประเทศพัฒนาแล้วรังแก โดยอาศัยอำนาจการกระทำเพียงฝ่ายเดียว และการใช้มาตรการการค้าที่ขัดกีดกและเจตนาหมิ่นของแอกต์ นอกจากนั้นประเทศพัฒนาแล้วยังข่มขู่จะตัดสิทธิพิเศษทางการค้า (GSP) ที่เคยให้กับประเทศกำลังพัฒนา ด้วยเหตุนี้ไทยจึงมีแนวคิดที่สอดคล้องกับประเทศพัฒนาอื่นๆ ว่าที่พึงของตน คือ กีดกการค้าพหุภาคีที่โปร่งใสและมีความเป็นธรรม วัตถุประสงค์สำคัญของไทยคือต้องการให้มีกลไกการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อใช้เป็นเกราะป้องกันการถูกรังแกเพียงฝ่ายเดียวจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ (Poapongsakorn, et.al. 1996)

ข) **การเมืองเรื่องข้าว** การที่ไทยเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มแครนส์ก็ด้วยความหวังว่าจะใช้พลังอำนาจของกลุ่มประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตร ในการเจรจาท่องกับสหรัฐอเมริกาเรื่องตลาดข้าว ในปี ค.ศ. 1985 สหรัฐอเมริกาออกกฎหมายการเกษตร ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มการอุดหนุน (ภายในประเทศ) ให้แก่ชาวนาของสหรัฐฯ ระหว่างปี 1986-1987 เงินอุดหนุนชาวนาสูงกว่า 1 พันล้านเหรียญ ยังผลให้ชาวนาสามารถระบายข้าวออกสู่ตลาดโลกได้ในราคาที่ต่ำ ผลก็คือ ราคาข้าวในตลาดโลกต่ำลงด้วย ไทยได้รับผลเสียหายจากนโยบายนี้มาก เพราะไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของ

⁹ เนื้อหาส่วนใหญ่ในตอนนี้และตอนต่อไปมาจากบทความของ Poapongsakorn, et. al. (1996) ซึ่งนำเสนอในการสัมมนาเรื่อง The Emerging Global Trading Environment ที่ ADB เมื่อเดือนสิงหาคม 2539

โลก (โดยมีส่วนแบ่งการส่งออกข้าวในตลาดโลกถึงร้อยละ 30) นโยบายการอุดหนุนภายในของ สหรัฐฯยังทำให้ส่วนแบ่งในตลาดโลกของไทยลดลงอีกด้วย การที่ราคาตลาดโลกลดต่ำลงก่อความเดือดร้อนแก่ชาวนาไทยอย่างมาก จนทำให้เกิดการประท้วงที่หน้าสถานทูตสหรัฐอเมริกาในกรุงเทพฯ การประท้วงดังกล่าวสร้างแรงกดดันทางการเมือง จนในที่สุดรัฐบาลต้องลดอัตราพรีเมียมการส่งออกข้าวลงเป็นศูนย์ เพื่อช่วยยกระดับราคาข้าวในประเทศและที่สำคัญ รัฐบาลไทยก็เป็นหัวแรงผลักดันให้มีการก่อตั้งกลุ่มแครนส์ขึ้นในเดือนกรกฎาคม 1986 โดยมีวัตถุประสงค์ให้กลุ่มเจรจาเพื่อยกเลิกการอุดหนุนภาคการเกษตร และเพื่อขจัดอุปสรรคการค้าสินค้าเกษตร

ก) วัตถุประสงค์ของภาคเศรษฐกิจต่างๆ ขณะที่รัฐบาลไทยต้องการเปิดเสรีภาคเศรษฐกิจบางภาคและมีแผนการที่จะเปิดเสรีตลาดบางตลาดอยู่แล้ว รัฐบาลกลับต่อต้านแรงกดดันจากต่างประเทศที่ต้องการให้ไทยเปิดตลาดบริการบางตลาด

วัตถุประสงค์หลักของการที่ไทยเข้าเจรจารอบอุรุกวัย คือ การเปิดเสรีการค้าตลาดข้าว และตลาดสิ่งทอ เราได้กล่าวถึงเหตุผลทางการเมืองเกี่ยวกับการส่งออกข้าวไทยไปแล้ว สำหรับตลาดสิ่งทอนั้น เดิมผู้ประกอบการไทยไม่ได้สนับสนุนระบบการค้าเสรี เพราะผู้ส่งออกไทยได้ประโยชน์จากโควตาการส่งออกในรูปแบบของค่าเช่าทางเศรษฐกิจ ขณะที่ตลาดภายในประเทศก็ได้รับการคุ้มครองในอัตราที่สูง อย่างไรก็ตาม หลังจากปี 1989 เป็นต้นมา ผู้ประกอบการเริ่มมองเห็นความจำเป็นของระบบการค้าเสรี ทั้งนี้เพราะการส่งออกสิ่งทอและเสื้อผ้าของไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนชนเพดานโควตา ผู้ส่งออกต้องเริ่มขยายตลาดไปสู่ตลาดนอกโควตา โปรดสังเกตว่าผู้ประกอบการสิ่งทอและเสื้อผ้าเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวที่มีความกระตือรือร้นและมีบทบาทสนับสนุนการเจรจา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มเคยมีประสบการณ์ในการเจรจาโควตาส่งทอกับสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมาก่อน

ในตลาดการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นความจำเป็นต้องเปิดเสรีตลาดการเงิน การธนาคารมานานแล้ว ธนาคารจึงได้จัดทำแผนการเปิดเสรีตลาดดังกล่าวแบบค่อยเป็นค่อยไป เริ่มตั้งแต่การปล่อยเสรีอัตราดอกเบี้ย ขยายขอบเขตการให้บริการของสถาบันการเงิน การอนุญาตให้มีการจัดตั้งธนาคารใหม่ในประเทศ BIF และการอนุญาตให้ธนาคารต่างประเทศเข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยได้มากขึ้น ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงสามารถผนวกแผนการเปิดเสรีเพียงฝ่ายเดียวของไทยกับวัตถุประสงค์ในการเจรจารอบอุรุกวัย แต่มีข้อแม้ว่า ข้อผูกพันการเปิดเสรีด้านการเงินการธนาคารในการเจรจารอบอุรุกวัยต้องไม่มีผลเสียต่อความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของระบบการเงินการธนาคารไทย

ในตลาดบริการบางตลาด โดยเฉพาะตลาดประกันภัย ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ รวมทั้งไทยไม่เคยมีแนวคิดที่จะเปิดเสรีมาก่อน รอบอุรุกวัยจึงเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ไทยเริ่มคิดที่จะเปิดตลาด หลังจากเข้าใจความหมายของการเปิดเสรีในรอบอุรุกวัยแล้ว ผู้แทนไทยที่เป็นตัวแทนในการเจรจา ก็เริ่มสนับสนุนแนวคิดการเปิดเสรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้แทนจากกระทรวงหรือกรมที่รับผิดชอบดูแลตลาดดังกล่าว มักจะมีความเห็นต่อต้านการเปิดเสรี

เช่นเดียวกันกับตลาดโทรคมนาคม ในระหว่างการเจรจากระทรวงคมนาคมไม่เต็มใจที่จะทำข้อผูกพันเรื่องการเปิดเสรี ในที่สุดไทยจึงเสนอข้อผูกพันในลักษณะของการรักษาสถานภาพเดิม คือไม่มีการเปิดตลาดเพิ่มเติมจากที่เปิดให้บริษัทต่างชาติอยู่ก่อนแล้ว อย่างไรก็ตาม ในช่วงท้ายของการเจรจารอบอุรุกวัย กระทรวงคมนาคมก็ได้จัดทำแผนแม่บทเพื่อเปิดเสรีตลาดโทรคมนาคมในประเทศ แต่มีข้อสังเกตว่ามีการถกเถียงกันเกี่ยวกับคำนิยามของคำว่า “การเปิดเสรี” และ “การแข่งขัน” ดูเหมือนว่ากระทรวงจะตีความว่าการเปิดให้เอกชนเข้ามาผูกขาดการให้บริการนั้น ถือว่าเป็นการแข่งขัน

เมื่อเริ่มต้นเจรจาเรื่องมาตรการการลงทุน (TRIMS) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนไม่ค่อยให้ความสนใจเรื่องนี้มากนัก เพราะไม่เชื่อว่าการเจรจาจะก่อให้เกิดผลใดๆ (เช่นเดียวกับในประเทศอื่นๆ) ต่อมา เมื่อปรากฏผลการเจรจาที่ชัดเจน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนจึงเริ่มต้นว่าจ้างให้มีการศึกษาผลกระทบของข้อตกลง ซึ่งมีสาระสำคัญ 2 ข้อ คือ ไทยต้องค่อยๆ ยกเลิกมาตรการบังคับใช้เงินส่วนในประเทศ และมาตรการกำหนดให้นักลงทุนต่างชาติต้องส่งออกสินค้าในสัดส่วนที่กำหนด

คงจะเป็นการลำบากที่จะบอกว่าการเจรจารอบอุรุกวัยมีผลโดยตรงต่อการแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย การที่ไทยแก้ไขกฎหมายและปรับปรุงวิธีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเกิดจากเพราะไทยถูกบีบบังคับจากสหรัฐอเมริกา โดยใช้มาตรา 301 ของกฎหมายการค้า อย่างไรก็ตาม มาตราที่แก้ไขส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับข้อตกลงของรอบอุรุกวัย

ในตอนต่อไป เราจะประเมินวัตถุประสงค์ในการเจรจาของไทย ผู้อ่านควรระมัดระวังว่าถึงแม้เราจะพูดถึงจุดยืน (position) ของไทย แต่บ่อยครั้งเราจะพบว่าผู้แทนในการเจรจาจะมีจุดยืนที่แตกต่างจากเจ้ากระทรวงตัวอย่างเช่น ผู้แทนไทยการเจรจาต้องการให้รัฐบาลอื่นๆ ลดการอุดหนุนภาคเกษตร แต่เจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรของไทยต้องการคุ้มครองและอุดหนุนเกษตรกรไทย

● ไทยได้อะไรจากรอบอุรุกวัย : เรามีคำถาม 2 ข้อ ดังนี้ ไทยประสบความสำเร็จเพียงใดในการเจรจา และไทยได้อะไรหรือเสียอะไรจากผลการเจรจารอบอุรุกวัย

ก) ความสำเร็จของไทยในการเจรจารอบอุรุกวัย : แม้ว่าบทความของพีเทอร์จะไม่ได้พยายามตอบคำถามแรกโดยตรง แต่ผลการวิเคราะห์การเจรจาโดยใช้เศรษฐศาสตร์การเมือง พอจะสรุปได้ว่า ไทยประสบความสำเร็จในการเจรจารอบอุรุกวัยค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตามเราจะพบว่าความสำเร็จในการเจรจามีได้หมายความว่าไทยจะต้องได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลจากผลการเจรจา

ความสำเร็จในการเจรจาเกิดจากเหตุผล 4 ข้อ คือ

(1) ผู้แทนการเจรจาของไทยใส่ใจและเอาใจจริงเอาใจกับการเจรจา มีการเตรียมทำการบ้านอย่างดีพอควร ดังนั้น ทุกครั้งที่มีการประชุมกลุ่มย่อย ผู้แทนไทยมักได้รับเชิญเข้าร่วมปรึกษาหารือ

อย่างไรก็ตาม มีบางเรื่องที่ไทยแทบไม่มีส่วนร่วมในการเจรจาครั้งนี้ เช่น การประกันภัย และมาตรการการลงทุน (TRIMS) เนื่องจากหน่วยราชการที่รับผิดชอบเรื่องดังกล่าวไม่ให้ความสนใจกับการเจรจารอบอุรุกวัยเลย

(2) ไทยแก้ปัญหาจุดอ่อนในการเจรจาได้สำเร็จ ในการเจรจาครั้งนี้ แม้ผู้แทนไทยจะไม่มีแรงกดดันทางการเมืองภายในประเทศ แต่ไทยก็มีข้อจำกัด 2 ข้อ คือ ขาดอำนาจการเจรจาต่อรอง เพราะเป็นประเทศเล็ก และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการเจรจา ไทยประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาแรกด้วยการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแครีนส์ และแก้ปัญหาคาขาดแคลนทรัพยากรด้วยการเข้าร่วมกับอาเซียน แล้วแบ่งหน้าที่การหาข้อมูลและเตรียมประเด็นเจรจา โดยไทยรับผิดชอบการเจรจาด้านสินค้าเกษตร (ดูพีเทอร์ ไมตรี 2539) อย่างไรก็ตาม การเป็นประเทศเล็กก็ยังคงเป็นจุดอ่อนของไทย ทำให้ไทยไม่อาจเจรจาบางเรื่องได้ และบางเรื่องก็ไม่มีส่วนรับรู้เลย โดยเฉพาะกรณีที่สหรัฐอเมริกาตกลงกับสหภาพยุโรปในการเสนอให้โครงการ deficiency payment ได้รับการยกเว้นไม่ต้องลดการอุดหนุนลง

(3) สาเหตุที่ข้าราชการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเจรจา ตลอดจนนักการเมืองมีความพอใจกับผลการเจรจา เกิดจากการที่ข้อตกลงแกตต์มีลักษณะเป็นข้อตกลงหยุดยิง หรือ กติการักษาความสงบ เราได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นแล้วว่า การตั้งแกตต์มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศ (ซึ่งเกิดขึ้นจากปัญหาเศรษฐกิจและการค้า) ดังนั้น พีเทอร์ จึงสรุปว่า กติกา

รักษาความสงบเป็นการประนีประนอมระหว่างการค้าที่เสรียิ่งขึ้น กับวัตถุประสงค์อื่นทางสังคม (รวมทั้งการคุ้มครองอุตสาหกรรม) ที่ไม่สอดคล้องกับหลักการค้าเสรี หรืออีกนัยหนึ่ง วัตถุประสงค์ของแกตต์ คือ การสนับสนุนลัทธิเสรีนิยมที่มีวัตถุประสงค์อื่นฝังอยู่ (embedded liberalism)

เมื่อผลการเจรจาของแกตต์ต้องคำนึงตามเป้าหมายทั้งสองประการ นักเจรจาไทยจึงสามารถสร้างความพอใจให้ผู้ที่มีนโยบายแนวคิดทั้งสองได้ เพราะผลการเจรจาในด้านการเปิดเสรีและปฏิรูปกติกาการค้าทำให้ข้าราชการสายกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์เห็นว่าตนประสบความสำเร็จในการทำงานค่อนข้างสูง ส่วนข้อตกลงที่มีส่วนสร้างระบบแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากภาคเศรษฐกิจบางภาค ก็สร้างความพอใจให้ข้าราชการและนักการเมืองที่ดูแลภาคเศรษฐกิจดังกล่าว ตัวอย่างเช่น ระบบโควตาภาษีสำหรับการนำเข้าสินค้าเกษตร 22 รายการ และการแจ้งต่อแกตต์ว่าไทยมีการจ่ายเงินอุดหนุนภาคเกษตรสูงถึง 22,126 ล้านบาท (ซึ่งสูงกว่าความจริงกว่าเท่าตัว)

อย่างไรก็ตาม แม้นักเจรจาไทยจะมีการเตรียมตัวดีพอสมควร แต่ก็มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยราชการ ทำให้มีปัญหาการกำหนดเป้าหมายในการเจรจา และไทยมีปัญหาด้านข้าราชการระดับกลางขึ้นไปที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

(4) การที่ไทยมีแนวคิดแบบ “หัวอ่อน” เหมือนประเทศกำลังพัฒนา 20 ประเทศ ทำให้ไทยเข้าร่วมกับกลุ่มกาแฟไต้มน (Cafe' au lait) ซึ่งมีโคลอมเบีย (“กาแฟ”) และสวิตเซอร์แลนด์ (“นม”) เป็นผู้นำบทบาทสำคัญของกลุ่มนี้คือ การร่างคำประกาศเปิดรอบการเจรจาที่ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ยอมรับ (พีเทอร์ ไมตรี 2538: 37-40)

นอกจากนั้น การที่กลุ่มแครนส์มีแนวคิดแบบประนีประนอม มีส่วนสำคัญช่วยให้การเจรจารอบอุรุกวัยรอดพ้นจากความล้มเหลว อันเกิดจากจุดยืนที่แข็งกร้าวของฝ่ายสหภาพยุโรป (พีเทอร์ อิงภากรณ์ 2538: 59-62)

ข) ผลกระทบของการเจรจา : ดังที่กล่าวแล้วว่าวัตถุประสงค์สำคัญของไทยคือ การสร้างเสริมกติกาการค้าของแกตต์ และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับระบบการค้าพหุภาคี (ได้แก่ การระงับข้อพิพาท การตั้ง WTO เป็นต้น) จากคำอธิบายผลของการเจรจาในหัวข้อทั้งสองในตอนที่ 3 พอจะสรุปได้ว่าไทยประสบความสำเร็จในบางเรื่อง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในบางประเด็นเช่นกัน

ข้อตกลงใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อไทย ได้แก่ (1) การอุดหนุน เพราะมีนิยามการอุดหนุนที่ชัดเจนขึ้น และประเทศกำลังพัฒนามีเวลาปรับตัวนานกว่าประเทศพัฒนาแล้ว (2) กลไกการระงับข้อพิพาทที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพกว่าเดิมจะช่วยให้ไทยไม่ถูกดำเนินการด้วยมาตรการฝ่ายเดียวทุกครั้ง ตัวอย่างสนับสนุน คือ กรณีบุหรี่ยุโรปต้องการใช้มาตรา 301 เพื่อบีบให้ไทยนำเข้าบุหรี่ยุโรป รัฐบาลไทยจึงขอให้แกตต์ตั้งกรรมการระงับข้อพิพาท แม้ว่าคณะกรรมการจะพบว่าการจำกัดการนำเข้าบุหรี่ยุโรปของไทยขัดกติกาของแกตต์ แต่ไทยก็ประสบความสำเร็จในการดำรงอำนาจการควบคุมการจำหน่ายและโฆษณาบุหรี่ยุโรปต่างประเทศ ข้อสรุปจากกรณีนี้คือ การใช้กลไกระงับข้อพิพาทช่วยให้ไทยรอดพ้นจากการถูกบีบบังคับด้วยอำนาจของประเทศใหญ่

แต่กติกาใหม่ในด้านมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดก็ไม่ได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น ดังนั้นเป็นไปได้ว่าไทยจะยังคงประสบปัญหานี้เพิ่มขึ้นจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลัง ไทยมีแนวโน้มจะถูกมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดจากประเทศกำลังพัฒนา (ดูตารางที่ 7)

แม้ว่าข้อตกลงรอบนี้จะค่อย ๆ ขกเลิกการใช้ VER กับการส่งออกสิ่งทอ แต่ประเทศนำเข้าสิ่งทอ และสินค้าเกษตรสามารถใช้มาตรการ special safeguards ได้ง่ายขึ้น มาตรการเหล่านี้คือ ภาษีแปรผันนั่นเอง

เช่นเดียวกัน ถึงแม้จะมีการปรับปรุงกติกากการต่อต้านการอุดหนุน (CVD) ให้โปร่งใขึ้น เช่น วิธีการตรวจสอบความเสียหาย แต่กลับไม่มีการเจรจาเรื่องการยุติการใช้มาตรการ CVD (หรือ sunset clause) และยังมีบางเรื่องที่เปิดโอกาสให้ประเทศผู้นำเข้าตีความเข้าข้างอุตสาหกรรมในประเทศจนทำให้เกิดการคุ้มครองที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่าไทยอาจถูกประเทศคู่ค้าใช้มาตรการ CVD เพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีต (ดูตารางที่ 7)

ประเทศไทยไม่มีบทบาทในด้านการเจรจาเรื่องการประเมินราคาสกุลการ (customs valuation หรือ CV)¹⁰ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะประเมินว่าไทยประสบความสำเร็จเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม เราอาจประเมินว่าผลการเจรจาสอดคล้องกับนโยบายการประเมินราคาหรือไม่

¹⁰ กรมศุลกากรใช้ระบบ Brussel Definition of Value (BVD) ในการประเมินราคา ข้อตกลงรอบอุรุกวัยทำให้ไทยต้องแก้ไขกฎหมายใหม่

ในปัจจุบันร้อยละ 80 ของสินค้าเข้าถูกประเมินราคาโดยอาศัยราคาสูงสุดใน 1 และ 3 เดือนที่ผ่านมา การศึกษาของอิสรา (2539) พบว่า ราคาประเมินของกรมศุลกากรจะสูงกว่าราคาอินวอยซ์ ประมาณ 5.5-8.6% ผลก็คือ อัตราการคุ้มครองสินค้าที่ผลิตในประเทศอาจสูงขึ้น 1-5% เพราะการประเมินราคาที่สูงเกินความจริง ทำให้สินค้านำเข้ามีราคาสูงขึ้นประมาณ 9%¹¹ ดังนั้น ข้อตกลงการประเมินราคาศุลกากร โดยใช้ราคาซื้อขาย (transaction value) จะทำให้ราคาสินค้าในประเทศ และอัตราการคุ้มครองลดลง ผู้ที่ได้ประโยชน์คือ ผู้บริโภค แต่กรมศุลกากรจะสูญเสียรายได้ไปบางส่วน

อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงใหม่ยินยอมให้เจ้าหน้าที่กรมศุลกากรประเมินราคาใหม่ ถ้าพบว่าราคาซื้อขายเป็นราคาที่ไม่น่าเชื่อถือ และประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่เคยลงนามในข้อตกลงเดิมของปี 1979 มีเวลาอีก 5 ปี ก่อนเริ่มใช้วิธีประเมินราคาแบบใหม่ ดังนั้น ถ้าการนิ่งเฉยของกรมศุลกากรแปลว่าไทยต้องการรักษาสถานภาพเดิม กรมศุลกากรก็ประสบความสำเร็จ

แต่ขณะนี้มีความโน้มแน่ว่าไทยจะต้องค่อย ๆ ลดอัตราภาษี MFN ลงเพื่อส่งเสริมและดำรงขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย ดังนั้น ข้อตกลง CV น่าจะเป็นประโยชน์ต่อไทยในอนาคต เพราะเมื่ออัตราภาษีขาเข้าลดลง ผู้นำเข้าก็ย่อมไม่มีแรงจูงใจต้องรายงานราคานำเข้าให้ต่ำกว่าความจริง

หลังจากรอบอุรุกวัย ปรากฏว่า เกิดกรณีพิพาทการค้าระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป เกี่ยวกับปัญหาการประเมินราคานำเข้าข้าวหอมมะลิจากไทย โดยสหภาพยุโรปเจตนาใช้ราคาอ้างอิง (reference price) สูงกว่าราคาซื้อขายตามอินวอยซ์ ยังผลให้ข้าวไทยต้องเสียภาษีสูงขึ้น ซึ่งเท่ากับว่า สหภาพยุโรปทำผิดมาตราที่ 7 และข้อตกลงเรื่อง CV ฝ่ายไทยควรจะนำเรื่องนี้เข้าสู่คณะกรรมการระงับข้อพิพาท แต่ได้เริ่มขอปรึกษากับสหภาพยุโรปก่อน แม้ว่าสหภาพยุโรปจะยอมชดเชยให้ไทย โดยการเพิ่มโควตาแป้งมันและข้าวหักให้ แต่ขอใช้ราคาอ้างอิงต่อไปอีก 2 ปี กรณีพิพาทนี้ก่อให้เกิดคำถามบางประการ คือ ไทยได้รับการชดเชยคุ้มค่าหรือไม่ จะเกิดอะไรขึ้นถ้าหากไทยนำเรื่องนี้เข้าสู่คณะกรรมการระงับข้อพิพาทของ WTO และเจ้าหน้าที่ไทยควรเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับข้อขัดแย้งทางการค้า โดยหันมาใช้กติกาและกลไกการระงับข้อพิพาทอย่างเข้มงวดเพื่อประโยชน์ในระยะยาวของไทยหรือไม่

¹¹ แต่เราทราบกันดีว่า ผู้นำเข้าส่วนใหญ่ได้แก้ปัญหานี้ โดยการรายงานราคานำเข้าให้ต่ำกว่าความจริง ฉะนั้นแม้จะใช้ราคาสูงสุดในการประเมิน ราคาประเมินอาจสูงกว่าราคาจริงไม่มากนัก

การศึกษาผลกระทบของรอบอุรุกวัยโดยใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไป พบว่าประเทศไทยจะมีรายได้สูงขึ้น 5.56 พันล้านเหรียญ¹² (หรือร้อยละ 4.9 ของรายได้ของโลกที่เพิ่มขึ้น) รายได้ส่วนใหญ่ที่เพิ่มขึ้นนี้จะมาจากการลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรม (79%) รองลงมาคือ จากการเปิดเสรีภาคเกษตร (18.9%) ส่วนการเปิดเสรีตลาดสิ่งทอจะให้ประโยชน์แก่ไทยเพียงเล็กน้อย (3%) (ดู Harrison, Rutherford and Tarr 1995) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของกาญจพงศ์ นิธิประภา (2539) ที่ใช้แบบจำลองเศรษฐกิจ และพบว่า การลดภาษีสินค้าจะมีผลทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มมากที่สุด รองลงมาคือ ผลของการที่รายได้ของโลกสูงขึ้นเนื่องจากผลการเจรจา (ดูตารางที่ 1 ในบทความของกาญจพงศ์)

อย่างไรก็ตาม งานอีกชิ้นหนึ่งของ Duncan, et al. (1994) พบว่า ข้อตกลงรอบอุรุกวัยจะทำให้สวัสดิการของไทยลดลงเกือบ 1.2 พันล้านเหรียญต่อปี สาเหตุเพราะการเปิดเสรีตลาดสิ่งทอทำให้ราคาสินค้าส่งออกลดลง โปรดสังเกตว่าผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการคำนวณของ ศุภชัย ศุภชัยลาชัย (2539)¹³ นอกจากนี้ งานของ Duncan พบว่าการเปิดเสรีภาคเกษตรอย่างเดียว จะทำให้ไทยมีสวัสดิการเพิ่มขึ้น 0.48 พันล้านเหรียญ เพราะ term of trade และการส่งออกสุทธิจะดีขึ้น การศึกษานี้แสดงว่าผลกระทบทางลบของการเปิดเสรีสิ่งทอมีค่ามากกว่าผลประโยชน์จากการเปิดเสรีภาคเกษตร

งานวิจัยของวิศาล นุปเมวส (2539) ที่พยายามวัดผลของการลดภาษีต่อการส่งออกของไทยไปยังประเทศคู่ค้าสำคัญ 3 ประเทศ (คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป) พบว่า การส่งออกของไทยจะเพิ่มขึ้นระหว่าง 0.135-0.83 พันล้านเหรียญ (หรือ ประมาณ 0.5-2.4% ของมูลค่าส่งออกในปี 1993) การส่งออกที่เพิ่มขึ้นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการเพิ่มขึ้นในตลาดญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นลดภาษีขาเข้ามากที่สุด และอุปสงค์ต่อการนำเข้าของญี่ปุ่นมีความยืดหยุ่นต่อราคาสูงกว่าอุปสงค์การนำเข้าของสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป

¹² ใช้ข้อมูลว่ารอบอุรุกวัยเกิดผลเชิงบวก หรืออีกนัยหนึ่งค่าที่ได้เป็นค่าของการเพิ่มของรายได้ที่สูงที่สุด (upper bound on welfare gain) ถ้าใช้ข้อมูลตลาดเงินไม่สมบูรณ์ รายได้รวมของไทยจะเพิ่มขึ้นเพียง 0.837 พันล้านเหรียญ

¹³ ศุภชัย กำหนดข้อมูลตลาดเงินอย่างกว้างเกี่ยวกับความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของสิ่งทอ และส่วนแบ่งค่าจ้างแรงงานทั้งระหว่างประเทศที่ซื้อกับไทย ข้อมูลตลาดเงินจึงพบว่าไทยจะมีรายได้เพิ่มขึ้นหลังการเปิดเสรีตลาดสิ่งทอ แต่สรุปว่าข้อสมมุติที่ไทยสรุปว่ารายได้ของไทยจะลดลงเป็นข้อสมมุติที่น่าเชื่อถือมากที่สุด

ถึงแม้ว่า วัตถุประสงค์หลักของไทยคือ ต้องการเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตรและสิ่งทอ แต่การศึกษาของนิพนธ์ พัวพงศกร (2539) และศุภชัย ศุภชาติชัย (2539) กลับพบว่าไทยอาจไม่ได้รับผลประโยชน์มากอย่างที่หวังไว้ และอาจเป็นไปได้ว่าไทยอาจมีรายได้ลดลงจากการเปิดเสรีตลาดสิ่งทอ แม้ว่าไทยจะได้โควต้าเพิ่มขึ้นในระหว่างช่วงเวลาการปรับตัว แต่ราคาส่งออกและเสื้อผ้าจะลดลง และค่าเช่าทางเศรษฐกิจที่ไทยเคยได้จากโควต้าส่งออกก็จะลดลงด้วย แต่การที่ไทยจะมีรายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี คือ ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของอุปสงค์ และอุปทานของสิ่งทอ และขึ้นกับว่าผู้ประกอบการไทยสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และหันไปผลิตสินค้าที่มีมูลค่าและคุณภาพสูงขึ้นได้หรือไม่

แม้ว่าโดยรวมแล้ว ไทยจะได้ประโยชน์สุทธิจากการเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตร แต่มูลค่าของรายได้และการส่งออกที่จะได้รับคงจะต่ำกว่าที่เคยคาดหวังไว้แต่แรกมาก เหตุผลก็เพราะข้อตกลงครั้งนี้ยังมีช่องโหว่ และข้อยกเว้นมากมาย ทำให้อัตราการคุ้มครองและการอุดหนุนในประเทศพัฒนายังอยู่ในระดับสูงมาก (ดูตารางที่ 4 ในบทความของนิพนธ์ พัวพงศกร 2539) นอกจากนี้ ไทยก็จะได้ประโยชน์ใด ๆ จากระบบโควต้าภาษี สำหรับการนำเข้าน้ำตาลของสหรัฐอเมริกา และโควต้าของสหภาพยุโรป และไทยจะไม่ได้ประโยชน์เพิ่มเติมจากโควต้าภาษีสำหรับมันอัดเม็ด

แม้กระทั่งข้าว ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของไทย ไทยก็จะได้รับเพียงผลประโยชน์ทางอ้อมจากการเปิดตลาดข้าวเมล็ดสั้นของญี่ปุ่นเท่านั้น ส่วนการส่งออกไก่ไปสหภาพยุโรปก็ประสบปัญหาการเจตนาถักกัน โดยสหภาพใช้วิธีคำนวณการเปิดตลาดขึ้นค่าที่ต่างจากวิธีคำนวณของแกตต์

สินค้าที่ไทยจะได้ประโยชน์ ได้แก่ น้ำตาล เพราะรายได้ที่สูงขึ้นในเอเชีย จะทำให้ราคาส่งออกโลกเพิ่มขึ้น ไทยจะส่งออกสินค้าเขตร้อนได้มากขึ้น เพราะภาษีต่ำลง และมาตรการสุขอนามัย และสุขอนามัยพืชอาจช่วยลดปัญหาการกีดกันการนำเข้ากล้วยไม้ ดอกไม้ และอาหารทะเลจากไทยลงได้บ้าง

อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงที่กำหนดให้มีระบบโควต้าภาษีนำเข้าสินค้าเกษตร 23 รายการ จะเป็นการสร้างระบบการแสวงหาค่าเช่าเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีผลให้ความพยายามเปิดเสรีตลาดนำเข้าสินค้าเกษตรในอนาคตยากขึ้น เพราะจะมีกลุ่มต่อต้านอย่างรุนแรง

การศึกษามลกระทบของการเปิดเสรีภาคบริการ (ฉันทพงศ์ ทองภักดี 2539) พบว่า ผู้ประกอบการในตลาดโทรคมนาคมมีความพร้อมที่จะแข่งขันกับคู่แข่งจากต่างประเทศ ขณะนี้ปัญหาหลักของไทยคือ ตลาดโทรคมนาคมเป็นตลาดผู้ผลิตน้อยราย (oligopoly) และกฎหมายให้อำนาจผูกขาดการให้บริการ แม้รัฐวิสาหกิจสองแห่ง หรือคือ ผู้บริโภคต้องซื้อบริการราคาแพง การเปิดเสรีตลาดโทรคมนาคมนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคโดยตรงแล้ว ผู้ผลิตจะมีการแข่งขัน มีประสิทธิภาพมากขึ้น และผลิตบริการที่มีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้น การที่ไทยยังไม่ได้เสนอข้อผูกพัน การเปิดตลาดมากกว่าในอดีต จึงเป็นโอกาสให้ไทยมีเวลาที่จะแก้ไขกฎหมายโทรคมนาคม เพื่อสนับสนุนการแข่งขันภายในประเทศก่อน

ตลาดประกันชีวิตยังเป็นตลาดที่ผู้ให้บริการไทยมีประสิทธิภาพต่ำมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อย แม้บริษัทประกันวินาศภัยของไทยจะมีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง แต่บริษัทเล็กก็มีประสิทธิภาพต่ำเช่นกัน การเปิดเสรีตลาดดังกล่าวจะทำให้บริษัทไทยเสียหายอย่างรุนแรง (ปกรณวิธานนท์ และฉันทพงศ์ บุญตะประสงค์ 2539) ดังนั้น รัฐบาลจะต้องเร่งวางแผนการเปิดเสรีสำหรับบริษัทของคนไทยก่อน

แม้ว่าข้อตกลงรอบดูรกายด์จะมีขึ้นไม่มีข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อม แต่เป็นไปได้ว่าในอนาคตจะมีการผลักดันให้รัฐบาลการค้าการกำกับสินค้าที่สร้างปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเฝ้าติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่คือการผลักดันให้มีการใช้เครื่องมือการค้า กีดกันสินค้าที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น ไทยยังเฝ้าติดตามปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในประเทศ ประเมินประสิทธิภาพของนโยบายและเครื่องมือที่ใช้ในการอนุรักษ์และแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ว่าจะอยู่ในระดับที่จะอำนาจให้ราคามูลค่านโยบายการค้า และการพัฒนาในลักษณะของการพัฒนาระบบชีวิตยั่งยืนหรือไม่ นอกจากนั้น ไทยจำต้องเน้นนโยบายการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง และก่อให้เกิดการพัฒนาแบบชีวิตยั่งยืน (ฉันทพงศ์ ทองภักดี 2539)

6. บทเรียนจากการเจรจาอบอุรุกวัย

การเจรจาอบอุรุกวัยมิได้สิ้นสุดลงเมื่อมีการลงนามในข้อตกลงที่เมืองมารร์ราเคซ ในเดือนเมษายน 1994 นอกจากจะมีการเจรจาต่อในอีกหลายเรื่อง โดยเฉพาะการเจรจาเรื่องโทรคมนาคม แล้ว บทเรียนในอดีตสอนให้รู้ว่า เมื่อเรื่องเก่าจบลงไป ปัญหาใหม่ ๆ ก็จะผุดขึ้นมา แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงประเด็นใหม่ๆ ขอให้เรามาทบทวนบทเรียนจากการเจรจาครั้งนี้ก่อน

- การปฏิบัติตามกติกาของแกตต์ บทเรียนง่าย ๆ เกี่ยวกับกติกาของแกตต์ คือ เวลานี้กติกาหลายอย่างของแกตต์ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้แข็งแกร่ง โปร่งใส และเป็นธรรมมากขึ้น ดังนั้น ไทยจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มั่นใจว่ามีการปฏิบัติตาม และมีการบังคับใช้กติกาเหล่านี้อย่างเข้มงวด

- ประการแรก ไทยจำเป็นต้องแก้ไขและออกกฎหมายภายในประเทศ ให้สอดคล้องกับกติกาใหม่ของ WTO ไทยควรหลีกเลี่ยงการแก้ไขกฎหมายที่มีเจตนารมณ์แฝงในการกีดกันสินค้านำเข้า

- ประการที่สอง ไทยต้องใช้กติกาเหล่านี้ต่อสู้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนทุกครั้งที่ผลประโยชน์ของไทยถูกล่วงละเมิด โดยการใช้กลไกระงับข้อพิพาท ในเวลานี้กลไกนี้ยินยอมให้มีการปรึกษาหารือกันก่อนตั้งคณะกรรมการระงับข้อพิพาท การใช้กลไกนี้จะทำให้อคติการแกตต์มีความศักดิ์สิทธิ์ น่าเชื่อถือมากขึ้น อันจะมีผลให้ประเทศอื่น ๆ หันมาใช้เช่นกัน แต่ที่สำคัญคือ การใช้กลไกระงับข้อพิพาทจะทำให้ไทยได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมกว่าการถูกมาตรการเพียงฝ่ายเดียวของประเทศมหาอำนาจ

- ประการที่สาม ผู้แทนการค้าของไทยต้องเปลี่ยนทัศนคติของตนเกี่ยวกับเรื่องการละเมิดสิทธิจากการค้า โดยเปลี่ยนจากทัศนคติแบบ “passive” เป็นแบบ “aggressive” ถ้าเรายินยอมให้ชาติอื่นล่วงละเมิดสิทธิของเรา ก็เท่ากับไทยยินยอมให้อคติการอ่อนแอลง แต่การเปลี่ยนทัศนคติแบบนี้จะเกิดขึ้นได้ก็จะต้องมีการเปลี่ยนรูปแบบขององค์กรที่รับผิดชอบเรื่องการเจรจาการค้าให้เหมือน USTR หรือ MITI ของญี่ปุ่น หรือ ออสเตรเลีย

- ประการสุดท้าย บทเรียนจากกรณีความขัดแย้งทางการค้าในอดีต สอนให้เรารู้ว่า ไทยต้อง “สะอาด” ไม่ว่ารัฐ หรือ ภาคเอกชนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของไทยและกติกาของ WTO อย่างเข้มงวด กรณีความขัดแย้งเรื่องสับประรดกระป๋อง และนมข้นหวาน เป็นตัวอย่างสนับสนุนว่าไทยต้องสะอาด

ไทยเคยถูกสหรัฐฯได้ส่วนกล่าวหาว่า ผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องท่วมตลาด โดยการขายราคาที่ต่ำกว่าอินโดนีเซีย ทั้ง ๆ ที่ไทยมีต้นทุนสูงกว่า ผลการได้ส่วนพบว่าไทยผิดจริง สินค้าไทยจึงถูกเก็บภาษีตอบโต้

สาเหตุที่ไทยถูกกล่าวหาเกิดจากบริษัทผลิตสับปะรดกระป๋องได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุนเพื่อผลิต “น้ำ” สับปะรด บริษัทจึงแต่งบัญชีโยกย้ายต้นทุนการผลิตสับปะรดกระป๋องไปยังการผลิตน้ำสับปะรด เพื่อลดภาระภาษีเงินได้ ต่อมาภายหลังบริษัทเหล่านี้จึงต้องแก้ไขบัญชีใหม่ ทำให้ถูกเก็บภาษีตอบโต้ร้อยละ

กรณีพิพาทอีกกรณี คือ ไทยถูกนิวซีแลนด์กล่าวหาว่าให้การอุดหนุนการส่งออกนมขึ้น แต่แท้จริงแล้วรัฐมิได้ให้การอุดหนุนเลย หลังการได้ส่วนพบว่าบริษัทไทยสะอาด ไทยจึงไม่ต้องเสียภาษีป้องกันการอุดหนุน

- การขาดเป้าหมายรวมที่ชัดเจน แม้ผู้แทนการเจรจาของไทยจะมีความกระตือรือร้นในการเจรจารอบอุรุกวัย แต่ผู้แทนหลายกระทรวงกลับเพิกเฉยในเรื่องที่ตนรับผิดชอบ เพราะไม่เห็นความสำคัญของการเจรจาการค้าพหุภาคี หรือมีฉันทนที่ต้องการดำรงสถานภาพเดิมที่ให้การปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมที่ตนมีหน้าที่ควบคุมดูแล นอกจากนั้น ยังมีความขัดแย้งกันระหว่างหน่วยงานราชการ เช่น กรณีความขัดแย้งเรื่องการเสนอลดภาษีนำเข้าระหว่างรองนายกรัฐมนตรี (นายสุภชัย พานิชภักดิ์) กับ รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ซึ่งมาจากพรรคเดียวกัน ปัญหาเหล่านี้ทำให้รัฐบาลไทยไม่สามารถกำหนดจุดยืนและเป้าหมายรวมที่ชัดเจน และผ่านการชั่งน้ำหนักระหว่างภาคเศรษฐกิจต่างๆ ภายในประเทศ กับผลดีผลเสียที่จะได้จากการแลกเปลี่ยนกับประเทศคู่ค้า

- การเตรียมตัวเจรจา ความสำเร็จของการเจรจารอบอุรุกวัยเกิดจากการเข้าร่วมกลุ่มแกรนด์เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและการแบ่งงานกันเตรียมตัวเจรจากับประเทศอาเซียน ในการเจรจาครั้งต่อไป ไทยจำเป็นต้องหากกลุ่มแนวร่วมที่มีผลประโยชน์แคบ ๆ สอดคล้องกับไทยมากที่สุด การรวมกลุ่มจะช่วยแก้ปัญหาการไม่มีอำนาจต่อรองของประเทศเล็กลงได้ ไทยควรศึกษาว่าจะรวมกลุ่มกับประเทศใดบ้างในเรื่องการเจรจาหัวข้อต่าง ๆ การรวมกลุ่มแบบนี้เป็นกลุ่มทำหน้าที่ตามลักษณะงาน (functional group) ซึ่งจะมีโอกาสการรวมกลุ่มง่าย ต้นทุนการรวมกลุ่มต่ำ และกลุ่มมีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างชัดเจน

การเตรียมตัวอีกเรื่องหนึ่ง คือ การเตรียมวิเคราะห์ผลดีผลเสียของการเปิดเสรีเป็นรายสาขา เศรษฐกิจโดยละเอียดก่อน เพื่อให้ได้คำตอบว่าควรเปิดเสรีสาขาดังกล่าวหรือไม่ การศึกษาตลาด บริการของเราพบว่าไทยจะได้ประโยชน์จากการเปิดเสรีตลาดโทรคมนาคม แต่อาจสูญเสียถ้าเปิดเสรี ตลาดประกันชีวิต/ประกันภัย ในกรณีนี้ดูเหมือนว่าไทยควรใช้หลักการเจรจากับคู่ค้าในลักษณะสาขาค่อสาขา แต่ประเทศคู่ค้าก็จะประสบปัญหาเช่นเดียวกับไทย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการเจรจา แลกเปลี่ยนข้ามสาขา นั้นหมายความว่าต้องมีการเตรียมตัวประเมินผลดีผลเสียของแต่ละสาขาอย่าง พิถีพิถัน และเตรียมมาตรการแก้ปัญหาให้สาขาที่จะได้รับผลเสียหายจากการเปิดเสรี

ปัญหาสำคัญประการที่สาม คือ การปฏิรูประบบการเจรจาและองค์กรที่รับผิดชอบด้านการเจรจา ปัจจุบันไทยใช้ระบบคณะกรรมการซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย และขณะนี้ไทยเริ่มมีปัญหาคาด แคลนข้าราชการระดับกลางขึ้นไปที่มีทักษะและประสบการณ์ ประเด็นที่ควรมีการศึกษาคือไทยควร วางโครงสร้างองค์กรที่รับผิดชอบด้านการเจรจาการค้าแบบสหรัฐอเมริกา หรือ แบบออสเตรเลีย (พีเทอร์ ไมตรี 2539)

ในตอนเริ่มต้นเจรจารอบอุรุกวัยใหม่ๆ ทั้งไทยและเพื่อนบ้านในอาเซียนต่างมีความเห็นร่วมกันว่าอาเซียนต้องมีท่าทีแบบ “offensive” คือ มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ระบบการค้าพหุภาคีมีกติกา ที่โปร่งใสมากขึ้น ดังนั้น ผู้แทนการเจรจาของอาเซียนจึงเตรียมตัวเจรจาอย่างขมักเขม้น แต่ในเวลานี้ อาเซียนมีทัศนคติแบบ “defensive” คือปฏิเสธที่จะยอมเข้าเจรจาเรื่องใหม่ๆ โดยเฉพาะเรื่องมาตรฐาน ทางสังคม เช่น มาตรฐานแรงงาน การฉ้อราษฎร์บังหลวง นโยบายการแข่งขัน เป็นต้น เมื่อมีทัศนคติเช่นนี้ ทั้งไทยและอาเซียนจึงไม่กระตือรือร้นที่จะเตรียมตัววิเคราะห์ประเด็นการเจรจา พฤติกรรม เช่นนี้จะเป็นผลเสียหายต่อผลประโยชน์ของอาเซียนในระยะยาว

กรอบที่ 1

สาเหตุที่แบบจำลองประเมินผลกระทบของรอบอุรุกวัยแตกต่างกัน มีหลายประการดังต่อไปนี้

- Specification ต่างกัน: (1) แบบจำลองเป็นดุลยภาพเชิงสถิตย์ หรือเชิงพลวัต (2) แข่งขันสมบูรณ์หรือแบบอื่น (3) ข้อสมมติเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (4) โครงสร้างแบบจำลองมีรายละเอียดต่างกัน เช่น GATT เน้นทรัพยากรธรรมชาติ แบบจำลอง USAID และ GTAB เน้นภาคเกษตร เป็นต้น

- การรวมกลุ่มสินค้าและประเทศต่างกัน: ยิ่งแยกกลุ่มสินค้าและแยกประเทศมาก ยิ่งได้รายละเอียดชัดเจนและใกล้เคียง แต่แบบจำลองจะสลับซับซ้อนขึ้น

- การวัดข้อตกลงรอบอุรุกวัยต่างกัน: (1) ใช้ข้อตกลงจริงหรือไม่ (2) วัดผลกระทบของข้อตกลงครบทุกรายการหรือไม่ (3) วิธีการวัดอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษี (NTB) จะมีผลกระทบต่อผลการประมาณการมาก

- base line กับ counter-factual scenarios (1) งานส่วนใหญ่จะเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจในกรณีที่มีการเจรจา กับกรณีที่ไม่มีการเจรจา โดยสมมติว่าแนวโน้มเศรษฐกิจในกรณีที่ไม่มีการเจรจาจะเป็นไปตามแนวโน้มในอดีต (2) มีบางงานที่ใช้วิธีเปรียบเทียบเศรษฐกิจหลังรอบอุรุกวัย กับกรณีที่การเจรจาล้มเหลว ซึ่งจะช่วยให้โลกมีการคุ้มครองการค้ารุนแรงขึ้น

ตารางที่ 1
การให้คะแนนข้อตกลงรอบอุรุกวัย¹

เรื่องที่ตกลง	เกรด
การเปิดเสรีการค้า (25%)	
เกษตร	B+
สิ่งทอและเสื้อผ้า	B+
ภาษีขาเข้า	A-
การจัดซื้อของรัฐ	A-
กติกการค้า (25%)	
การทุ่มตลาด	C+
มาตรการอุดหนุนและตอบโต้	A-
มาตรการคุ้มกัน (รวมทั้งปัญหาดุลการชำระเงิน)	B
เรื่องใหม่ (25%)	
บริการ	B+
ลงทุน	B-
กรรมสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	B+
สถาบันการค้า (25%)	
การระงับข้อพิพาท	A
องค์การการค้าโลก	B+
กลไกการประเมินนโยบายการค้า	B+
รวม	B+

หมายเหตุ : ¹ การคิดเกรดใช้หลักเกณฑ์ว่าข้อตกลงตรงกับข้อเสนอแนะของ Schott (1990) เพียงใด ข้อเสนอดังกล่าวเป็นข้อเสนอที่คาดว่าจะส่งผลที่พึงปรารถนาที่สุดและมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด

ที่มา : Schott (1994:8)

ตารางที่ 2

ข้อมูลการลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรม¹

(ร้อยละ)

กลุ่มประเทศ/ภูมิภาค	ข้อมูลพื้นฐานแบบปลอดภาษี ²		การเก็บภาษีในปัจจุบันและ/หรือภาษีที่ไม่มีข้อมูลพื้นฐาน ³					
	สัดส่วนต่อ กลุ่มประเทศ	สัดส่วนต่อ การนำเข้า	ข้อมูลพื้นฐานที่มีการลดหย่อน		ข้อมูลพื้นฐานที่ไม่มีการลดหย่อน		ไม่มีการเสนอ	
			สัดส่วนต่อ กลุ่มประเทศ	สัดส่วนต่อ การนำเข้า	สัดส่วนต่อ กลุ่มประเทศ	สัดส่วนต่อ การนำเข้า	สัดส่วนต่อ กลุ่มประเทศ	สัดส่วนต่อ การนำเข้า
กลุ่มประเทศสำคัญ :								
เศรษฐกิจพัฒนาแล้ว								
รวมทั้งหมด	17	18	67	64	9	3	7	16
เศรษฐกิจกำลังพัฒนา		19		67		3		10
เศรษฐกิจกำลังพัฒนา								
รวมทั้งหมด	0	1	46	32	24	26	29	42
เศรษฐกิจในช่วงปรับตัว								
รวมทั้งหมด	6	12	83	76	0	1	11	10
เศรษฐกิจกำลังพัฒนา		22		72		0		6
ภูมิภาค :								
อเมริกาเหนือ	18	11	72	64	0	1	10	24
ละตินอเมริกา	6	2	72	71	26	19	2	8
ยุโรปตะวันตก	16	24	58	63	1	0	25	13
ยุโรปกลาง/ตะวันออก	6	11	67	70	17	9	10	10
แอฟริกา	4	15	24	32	38	47	35	6
เอเชีย	2	8	43	41	21	19	33	32

หมายเหตุ: ¹ ไม่รวมปีใดเลย² เป็นตัวเลขที่มีการผูกพันก่อนรอบอุรุกวัย³ รวมภาษีที่มีการผูกพันบางส่วนในอัตราภาษีเท่ากับศูนย์และภาษีไม่มีการผูกพันอัตราภาษีศูนย์

ที่มา: GATT Secretariat 1994: 9

ตารางที่ 3

การเปลี่ยนแปลงขั้นบันไดภาษี (tariff escalation) ของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
ที่ประเทศพัฒนาแล้วนำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนา

	มูลค่านำเข้า		ภาษี (%)		
	(พันล้านเหรียญ)	ร้อยละ	ก่อนอรรถกถา	หลังอรรถกถา	การลดลง
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมทั้งหมด					
วัตถุดิบ	36.7	22	2.1	0.8	1.3
ผลิตภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป	36.5	21	5.4	2.8	2.6
ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป	96.5	57	9.1	6.2	2.9
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเขตเมืองร้อนทั้งหมด					
วัตถุดิบ	5.1	35	0.1	0.0	0.1
ผลิตภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป	4.3	30	6.3	3.4	2.9
ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป	4.9	34	6.6	2.4	4.2
ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติ					
วัตถุดิบ	14.6	44	3.1	2.0	1.1
ผลิตภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป	13.3	40	3.5	2.0	1.5
ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป	5.5	17	7.9	5.9	2.0

หมายเหตุ : ¹ ยกเว้นปีโตรเลียม

ที่มา : GATT Secretariate 1994: 15

ตารางที่ 4
ข้อมูลพื้นฐานการให้บริการข้ามภาคตามสาขา

(จำนวนประชากร)

สาขา	DC	LDC	Transition	รวม	สาขา	DC	LDC	Transition	รวม
จำนวนสูงสุด	25	76	5	106	จำนวนสูงสุด	25	76	5	106
1. ธุรกิจ					6. สิ่งแวดล้อม				
A. Professional	25	37	4	66	A. Sewage	23	7	2	32
B. Computer	25	34	4	63	B. Refuse disposal	24	7	3	34
C. R&D	22	15	3	40	C. Sanitation	23	5	3	31
D. Real estate	23	3	0	26	D. Other	24	6	1	31
E. Rental/leasing	25	13	3	41	7. การเงิน				
F. Other	25	38	4	67	A. Insurance	25	47	4	76
2. โทรคมนาคม					B. Banking	25	37	4	66
A. Postal	0	3	0	3	C. Other	0	0	0	0
B. Courier	4	15	3	22	8. สุขภาพ				
C. Telecom	4	18	3	25	A. Hospital	14	14	1	29
Basic	2	16	3	21	B. Other human health	2	4	0	6
Value added	25	22	5	52	C. Social	13	1	0	14
D. Audio-visual	2	11	0	13	9. การท่องเที่ยว				
E. Other	6	0	6	12	A. Hotels and restaurants	25	68	4	97
3. ก่อสร้าง					B. Travel agencies, tour operators	25	53	4	82
A. Buildings	24	21	3	48	C. Tourist guides	23	21	2	46
B. Civil engineering	24	20	3	47	D. Other	1	13	0	14
C. Installation and assembly	24	19	3	46	10. สื่อมวลชน วัฒนธรรม การกีฬา				
D. Completion and finishing	23	13	3	39	A. Entertainment	17	16	1	34
E. Other	20	15	2	37	B. News agency	22	0	0	22
4. การค้าปลีก					C. Libraries, archives, museums	4	3	0	7
A. Commission agents	22	2	0	24	D. Sporting	21	16	1	38
B. Wholesale trade	25	8	4	37	E. Other	1	1	0	2
C. Retailing	24	7	2	33	11. การคมนาคมขนส่ง				
D. Franchising	23	5	2	28	A. Maritime transport	5	26	1	32
E. Other	2	0	0	2	B. Internal waterways	2	2	3	7
5. การศึกษา					C. Air	23	17	3	43
A. Primary	18	5	4	27	D. Space	2	0	0	2
B. Secondary	19	5	4	28	E. Rail	19	5	3	27
C. Higher	18	4	4	26	F. Road	25	15	3	43
D. Adult	18	1	4	23	G. Pipeline	3	1	1	5
E. Other	3	2	2	7	H. Auxiliary services	21	15	1	37
					I. Other	14	6	0	20

หมายเหตุ : ประเทศพัฒนาแล้ว (DC) ประเทศกำลังพัฒนา (LDC) และ transition economies (Transition)

ที่มา : GATT Secretariat 1994

ตารางที่ 5
ผลกระทบของรอบอุรุกวัยจากแบบจำลองดุลยภาพทั่วไป

(ราคาคงที่ ; พันล้านเหรียญสหรัฐ; เปอร์เซนต์)

การศึกษา		สวัสดิการของโลก (ต่อปี)	รายได้ประเทศ (ต่อปี)		การค้าโลก (ต่อปี)		ปีที่วัดผลกระทบ	
			อเมริกา	EU	กำลังพัฒนา	(%)		
1) GATT 1994*	มูลค่า	109-510	122	164	116	-	2005	(ราคาปี 1990)
	%	(0.3-0.6%)	(1.4%)	(1.7%)	(1.3%)	9-24		
2) Francois, et.al. 1995*	มูลค่า	51-251	144	49	106	-	1992	(ราคาปี 1992) (counter-factual)
	%	(0.2-0.5%)	(0.7%)	(0.7%)	(0.4-4.5%)	5-16		
3) Harrison, et.al. 1995	มูลค่า	52-112	23	36	28.8	-	1992	(ราคาปี 1992)
	%	(0.2-0.4%)	(0.4%)	(0.6%)	(0.3%)	ไม่มี		
4) Yang 1994-**	มูลค่า	69-146	17-27				1992	(ราคาปี 1992)
	%	(0.3-0.6%)				-		
5) Duncan et.al. 1995**	มูลค่า	84-539	ไม่มี	ไม่มี	30	ไม่มี	1992	(ราคาปี 1992)
	%	(ไม่มี)						
6) Golding,et.al***	มูลค่า	213	15	OECD	(0.3-1.7%)	-	2002	(ราคาปี 1992)
	%	(0.7%)	(ไม่มี)	(0.8%)		ไม่มี		
7) Nguyen,et.al. 1993***	มูลค่า	212	36	-	-	-	1986/90	(ราคาปี 1986)
	%	(1.1%)	(0.8%)	(1.8%)	(0.6-1.9%)	20		

ที่มา : (1) GATT 1994

(2) Francois, McDonald, and Nordstrom (1995)

(3) Harrison, Rutherford and Tarr (1995)

(4) Duncan, et.al. 1995

หมายเหตุ : * แบบจำลองเดียวกัน แต่งานของ Francois และคณะใช้วิธีประเมินโดยวิธี counter-factual คือ เทียบผลกระทบ

ในกรณีมีข้อตกลงรอบอุรุกวัยกับกรณีที่ไม่มีการเจรจาล้มเหลว

** แบบจำลองเดียวกัน

*** เป็นแบบจำลองเดียวกันที่รวมผลกระทบของภาคบริการ โดยสมมติว่าการเปิดเสรีเท่ากับการลดภาษี 40%

ตารางที่ 6

การจำแนกผลกระทบของรอบอุรุกวัยต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นตามข้อตกลง

(พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา)

ประเทศ		ลดภาษีสินค้า อุตสาหกรรม	ลดอุปสรรค (NTB) อุตสาหกรรม (สิ่งทอ)	เปิดเสรี ภาคเกษตร	รวม
1. GATT 1994					
ทั่วโลก	พันล้าน \$	55.0	71.0	58.0	184.0
	%	(30.0)	(38.7)	(31.3)	(100.0)
สหรัฐฯ	พันล้าน \$	7.0	38.4	3.8	49.2
สหภาพยุโรป	พันล้าน \$	16.8	42.9	18.7	78.5
ญี่ปุ่น	พันล้าน \$	10.1	-0.4	11.5	21.2
กำลังพัฒนา	พันล้าน \$	0.3	-12.2	11.2	-0.7
2. Francois, et.al. 1995					
ทั่วโลก	พันล้าน \$	20.6	26.2	4.6	51.4
	%				
สหรัฐฯ		3.3	10.2	0.1	13.7
สหภาพยุโรป		11.8	9.4	4.7	26.0
ญี่ปุ่น		1.1	-1.3	-0.5	-0.9
ประเทศอื่นๆ		1.2	0.9	0.5	2.6
3. Duncan, et.al. 1994		ไม่มี	ไม่มี	24.1	84.1

หมายเหตุ : ใช้แบบจำลองเชิงสถิติ และตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ที่มา : (1) GATT Secretariat 1994

(2) Francois, McDonald and Nordstrom 1995

(3) Duncan, Robertson and Yang 1994

ตารางที่ 7

ข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศต่าง ๆ

ปี	ข้อกล่าวหาต่อไทย			
	Anti-Dumping Duties (ADD)		Countervailing Duties (CVD)	
	จำนวน	ประเทศ	จำนวน	ประเทศ
2528	1	สหภาพยุโรป 1	4	สหภาพยุโรป 1 สหรัฐฯ 3
2531	4	สหภาพยุโรป 3 สหรัฐฯ 1	3	สหรัฐฯ 3
2532	1	สหรัฐฯ 1	1	สหรัฐฯ 1
2535	1	สหภาพยุโรป 1		
2536	7	สหภาพยุโรป 2 สหรัฐฯ 2 นิวซีแลนด์ 1 ออสเตรเลีย 2	2	สหรัฐฯ 1 ออสเตรเลีย 1
2537	12	สหภาพยุโรป 2 สหรัฐฯ 2 นิวซีแลนด์ 1 ฟิลิปปินส์ 1 แคนาดา 2 เกาหลี 1	-	-
2538	10	สหภาพยุโรป 4 นิวซีแลนด์ 3 ออสเตรเลีย 2 แอฟริกาใต้ 1	1	นิวซีแลนด์ 1
2539 (กค.)	3	นิวซีแลนด์ 1 ออสเตรเลีย 1 มาเลเซีย 1	-	-

บรรณานุกรม

ภาษาไทย :

- ฉัฐพงษ์ ทองภักดี และ สุธรรม อยู่ในธรรม. 2539. ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัยต่อตลาดโทรคมนาคม. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ฉัฐชัย บุญยะประสงค์. 2539. ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัยต่อตลาดการประกันภัยและประกันชีวิต. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ธนาคารนครธน. 2538. รวมบทความวิเคราะห์ เรื่องข้อตกลง GATT ผลกระทบและการปรับขีดความสามารถของไทย. มีนาคม.
- นิพนธ์ พัวพงศกร. 2539. ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัยต่อภาคเกษตรกรรม. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- พิเตอร์ ไมตรี อึ้งภากรณ์. 2539. แกตต์ รอบอุรุกวัยกับประเทศไทย : เศรษฐกิจการเมืองของระบบระหว่างประเทศและการตัดสินใจของไทย. รายงานวิจัยเรื่องผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- พิเตอร์ ไมตรี อึ้งภากรณ์. 2538. สามมิติการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานพิมพ์ไวลาย.
- ภาณุพงศ์ นิธิประภา. 2539. ผลกระทบจากการเจรจารอบอุรุกวัยต่อเศรษฐกิจมหภาค. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. 2539. ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัยต่อสิ่งแวดล้อม. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- วิศาล บุปผเวส. 2539. ผลกระทบของการลดภาษีในประเทศคู่ค้าต่อโอกาสการส่งออกของไทย. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจารอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

ศุภชัย ศุภขลาคัย. 2539. *ผลกระทบของการเจรจาอบอุรุกวัยต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอ*. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจาอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

อิสรา ศานติศาสตร์. 2539. *ผลกระทบต่อการประเมินราคาทางศุลกากร*. รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจรจาอบอุรุกวัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

ภาษาอังกฤษ

Arndt HW. 1993. "GATT and the developing world (1987)". *50 years of Development Studies*. National Centre for Development Studies. Research School of Pacific Studies. The Australian National University.

Baldwin, Robert E. 1988. *Trade Policy in a Changing World Economy*. Chicago: The University of Chicago Press.

Baldwin, Robert E., 1987. "Fashioning a negotiating package between developing and developed countries". *Conference on GATT and the Developing World, East - West Center, Honolulu, 24-26 June 1987*. (unpublished paper).

Brandao, A.A.P and Martin, W. 1993. "Implications of Agricultural Trade Liberalization for the Developing Countries". *Agricultural Economics*. 8:313-43.

Davenport Michael. 1995. "The Asia-Pacific Region, Tropical Product Exports and The Uruguay Round". *Benefits and Challenges Facing Agricultural Trading Countries in the Post-Uruguay Round Period*. Prepared under the ESCAP/UNDP Reginal Trade Programme. New York : United Nations.

Duncan, Ron; Robertson, David and Yang, Yong Zheng. 1995. "Analysis of the Benefits and Challenges Facing Asia-Pacific Agricultural Exporting Countries in the Post-Uruguay Round Period". *Benefits and Challenges Facing Asia-Pacific Agricultural Trading Countries in the Post-Uruguay Round Period*. ESCAP.

- Finger, J.M. 1995. "Legalized Backsliding : Safeguards in the GATT". *Paper for presentation to The World Bank Conference on the Uruguay Round and the Developing Economies, Washington D.C/ 26-27 January 1995.*
- Francois, J.F, Mc Donald, B., and H. Nordstrom. 1995. "Assessing the Uruguay Round". *Paper for presentation to The World Bank Conference on the Uruguay Round and the Developing Economies, Washington D.C. 26-27 January 1995.*
- GATT Secretariat. 1994. "Market Access for Goods and Services : Overview of the Results" *Report on the study of the Resulting of the Uruguay of Multilateral Trade Negotiations.*
- Goldin, Ian and Mensbrughe, Dominique van der. 1995. "The Uruguay Round : An Assessment of Economywide and Agricultural Reforms". *Draft paper prepared for the World Bank Conference on the Uruguay Round, 26-27 January 1995. The World Bank.*
- Golt, Sidney. 1988. *The GATT Negotiations 1986-90 : Origins, Issues & Prospects* Published by the British - North American Committee.
- Harrison, G.W, Rutherford, T.F., and D.G Tarr. 1995. "Assessing the Uruguay Round". *Paper for presentation to The World Bank Conference on the Uruguay Round and the Developing Economies, Washington D.C. 26-27 January 1995.*
- Hathaway, Dale E. and Ingo, Merlinda D. 1995. "Agricultural Liberalization and the Uruguay Round". *Paper for presentation to the World Bank Conference on "The Uruguay Round and the Developing Economies", 26-27 January 1995. The World Bank.*
- Ingo, M. 1995. "Agricultural Trade Liberalization in the Uruguay Round : One Step Forward, One Step Back". *Background Paper for the World Bank Conference on the Uruguay Round and the Developing Economies, Washington D.C. 26-27 January 1995.*
- Panagariya, Arvind, Quibria, M.G. and Rao, Narhari. 1996. "The Emerging Global Trading Environment and Developing Asia". *Economic Staff Paper Number 55. Asian Development Bank.*

- Panagariya, Arvind. 1996. "The Global Trading System and Developing Asia: What Next?." *Report on the Study of The Emerging Trading Environment and Developing Asia Conference on Country Studies*. Manila. 29-30 August 1996.
- Poapongsakorn, Nipin, Farooq, Navaid, et. al. 1996. "The Emerging Global Trading Environment: Economics Implications for Thailand". A research paper prepared for a Conference on ' *Emerging Environment and Development Asia* ', organized by the Asian Development Bank. Manila, 29-30 August 1996.
- Schott, Jeffrey J. 1994. *The Uruguay Round - An Assessment*. Washington D.C. : Institute for International Economics.
- Siamwalla, Ammar. 1990. "Agriculture, th Uruguay Round and Developing Countries" in Maunder, Allen and Alberto Valdes, eds. 1990., *Agriculture and Governments in an Interdependent World*. (Proceedings of the Twentieth International Conference of Agricultural Economists). Aldershot, UK: Dartmouth/IAAE.
- Siamwalla, Ammar. 1995. "World Agricultural Trade after the Uruguay Round : Disarray Forever?". *Paper prepared for Asian Development Bank project on "The Impact of the Uruguay Round on Asia : Agriculture Agreement."*
- Srinivasan, T.N. 1996. "Post - Uruguay Round Issues for Asian Member Countries". *Report on the Study of The Emerging Trading Environment and Developing Asia Conference on Country Studies*. Manila. 29-30 August 1996.
- Srinivasan, T.N. and Park, Samuel C. 1994. "The Uruguay Round and the Asian Developing Economies". *Paper for Third ADB Conference on Development Economics*, Manila. 23-25 November 1994.
- Stewart, Terence P. (edited). 1993. *The GATT Uruguay Round : A Negotiating History (1986-1992)*. Vol. I. Commentary. Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers.

- Walley, John. 1995. "Developing Countries and System Strengthening in the Uruguay Round". *Paper for presentation to The World Bank Conference on the Uruguay Round and the Developing Economics*, Washington D.C. 26-27 January 1995.
- Whalley, John. 1994. "The WTO and The Future of the Trading System". *A first draft of a paper prepared for a ESCAP/ UNDP/ KDI Regional Symposium on The Uruguay Round Agreements*. Seoul, Korea. 30 November-3 December 1994.
- Winham, Gilbert R (1986). *International Trade and the Uruguay Round Negotiation*, Princeton NJ: Princeton University Press.
- Wolfe, Robert (1995). *Farm Wars: The Political Economy of Agriculture and the Uruguay Round*. PhD Thesis. Kingston, Ontario: Queen's University.
- World Bank and Thailand Development Research Institute (TDRI). 1986. *Trade Conference on The Role and Interests of the Developing Countries in the Multilateral Trade Negotiations*, Bangkok, 30 October - 1 November 1986.

รายงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของรอบอุรุกวัย
บทสรุปสำหรับการสัมมนา

แกตต์ รอบอุรุกวัย กับประเทศไทย

เศรษฐกิจการเมืองของระบบระหว่างประเทศ และการตัดสินใจของไทย

พีเทอร์ ไมตรี อิงภากรณ์

เสนอต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

โดยฝ่ายเศรษฐกิจรายสาขา สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

แกตต์ รอบอุรุกวัย กับประเทศไทย:

เศรษฐกิจการเมืองของระบบระหว่างประเทศ และการตัดสินใจของไทย

พีเทอร์ ไมตรี อิงภากรณ์

บทความชิ้นนี้ (ซึ่งฉบับสมบูรณ์มีความยาวกว่า 100 หน้า) เป็นการพิจารณาที่มาของระบบแกตต์กับองค์การการค้าโลก สาเหตุที่ทำให้เกิดการเจรจาที่ใหญ่ที่สุดและยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์โลก (คือรอบอุรุกวัย) บทบาทและการกำหนดนโยบายของไทยในเรื่องนี้ และสิ่งที่ท้าทายในอนาคต โดยบทความฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็นเจ็ดตอนที่ครอบคลุมถึงเรื่องใหญ่ๆ สองเรื่อง คือ

- กรอบความคิดในการวิเคราะห์ และเรื่องของระบบโลก (ตอนที่ 2, 3 และ 4)
- ประเทศไทยในระบบโลก (ตอนที่ 5, 6 และ 7)

วัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยคือการทำความเข้าใจว่าระบบแกตต์กับองค์การการค้าโลกมีแรงผลักดันอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาต่อไปว่าถ้าประเทศไทยจะได้รับประโยชน์จากระบบนี้ควรพิจารณากำหนดกลยุทธ์กับนโยบายอย่างไร วัตถุประสงค์ระดับรองในการเขียนรายงานบางช่วงคือเพื่อเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีใครเขียนเป็นภาษาไทย (ข้อมูลดังกล่าวอยู่ในรายงานฉบับเต็ม บทสรุปนี้ไม่มีที่พอที่จะลงไปในรายละเอียด)

การพิจารณาสถานการณ์ระดับโลกช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ภาพของประเทศไทย ซึ่งมีทั้งความกระตือรือร้นแล้วยังมีความสับสนหรือขัดแย้งในเรื่องเป้าหมายอีกด้วย เมื่อการเจรจารอบอุรุกวัยจบลง ประเด็นเหล่านี้ไม่ได้สิ้นสุดลง แต่กลับมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะงานตกค้างจากรอบอุรุกวัยมีมาก ประเด็นใหม่ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เนื้อหาการเจรจาระหว่างประเทศนับวันจะล้นซับซ้อนและครอบคลุมเนื้อหาที่กว้างขวางออกไปมากยิ่งขึ้น ท้าทายการวางกลยุทธ์และการประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ มากยิ่งขึ้น

วิธีวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมาจากหลายแหล่ง การรวบรวมข้อมูลภายใต้โครงการวิจัยโดยเฉพาะได้แก่การสัมภาษณ์ดังรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ข้างท้ายบทสรุปนี้ ตลอดจนเอกสารอ้างอิงจำนวนมาก นอกจากนี้ยังอาศัยประสบการณ์และการศึกษาของผู้วิจัยจากการติดตามทำข่าวการเจรจารอบอุรุกวัยตั้งแต่ต้น

กรอบความคิดทางทฤษฎีในการวิเคราะห์เท่าที่ใช่ เป็นการพยายามตอบคำถามสามคำถามเกี่ยวกับการเจรจาการค้าที่เกี่ยวข้องกันคือ (1) การเจรจาจะตกลงกันได้หรือไม่ในกรณีใด (2) เนื้อหาที่ตกลงกันจะเป็นอย่างไร และ (3) โครงสร้างอำนาจในการเจรจาเป็นอย่างไร โดยแยกระหว่างวิธีวิเคราะห์ตัวละครของการเจรจา กับวิธีพิจารณาระบบเศรษฐกิจการเมืองของโลก

ในระดับตัวละครบทความพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องแยกแยะให้เห็นว่าจุดยืนกับการกระทำของแต่ละประเทศนั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นการเคลื่อนไหวของคนหลายๆ กลุ่ม ถ้ามองประเทศเสมือนเป็นตัวละคร ตัวเดียวอาจเข้าใจสถานการณ์ผิด (model ของการวิเคราะห์คือการพิจารณาวิกฤตการณ์คิวบาของ Graham T Allison) (ดู Allison 1971) นอกจากนี้ยังพิจารณาข้อสรุปบางข้อจากการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีเกมโดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า การเจรจาที่ซับซ้อนขนาดนี้จะบรรลุถึงความตกลงได้อย่างไร ทฤษฎีเกมให้ข้อคิดที่น่าสนใจหลายอย่าง แต่มีจุดอ่อนในการสะท้อนความสลับซับซ้อนของการเจรจาที่มีผู้เล่นจำนวนมากและมีเรื่องที่เจรจาจำนวนมากด้วย อีกทั้งบางครั้งความสามารถที่จะตกลงกันได้ขึ้นอยู่กับความสามารถที่ทุกฝ่ายจะประกาศ “ชัยชนะ” ซึ่งเป็นเรื่องที่เลื่อนลอย บางครั้งเป็นการตกลงที่กลุ่มเครือข่ายผลประโยชน์ที่แน่ชัดออกไปให้เป็นเรื่องของคนนอก ดังที่การเจรจาในรอบอุรุกวัยหลายหัวข้อยังต้องเจรจาคือ ทำให้ “ชัยชนะ” เป็นเรื่องของการตั้งความหวังสำหรับอนาคต ยากที่จะกำหนดเป็นตัวเลขผลได้ผลเสียสุทธิที่ชัดเจนเพื่อทำการวิเคราะห์ตามแบบทฤษฎีเกม

ในเรื่องการวิเคราะห์ระบบโลก บทความพิจารณาเปรียบเทียบแนวความคิดหลายแนว ทฤษฎีเสถียรภาพของระบบที่เกิดจากการครอบงำของประเทศยักษ์ใหญ่ประเทศเดียว (hegemonic stability) อาจไม่จริงในสถานการณ์ปัจจุบันเพราะสหรัฐไม่ได้เป็นยักษ์ใหญ่ที่ทรงอิทธิพลอย่างโดดเด่นเหมือนดังสมัย 30-40 ปีที่แล้วและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเห็นได้จากโครงสร้างการเจรจารอบอุรุกวัยที่สลับซับซ้อนมาก ทฤษฎีที่น่าสนใจอีกทฤษฎีหนึ่งคือทฤษฎี embedded liberalism ที่ชี้ว่าระบบแกตต์เป็นส่วนหนึ่งของการผสมผสานระหว่างลัทธิเสรีนิยมกับการตั้งเป้าหมายสังคมในรูปแบบอื่นๆ (เช่น รัฐสวัสดิการ หรือการให้การคุ้มครองพิเศษแก่ภาคการเกษตร) (ดู Wolfe 1995) ประโยชน์ของทฤษฎีนี้คือการช่วยให้เข้าใจว่าทำไมระบบแกตต์ไม่ใช่เรื่องของการค้าเสรีล้วนๆ

ผลการศึกษา

บทความนี้ครอบคลุมเนื้อหาค่อนข้างมาก ถ้าจะสรุปประเด็นอย่างรวบรัด ก็พอจะสรุปได้ดังนี้

ระบบโลก

- ระบบการค้าโลกของแกตต์ (ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า) และองค์การการค้าโลกไม่ใช่

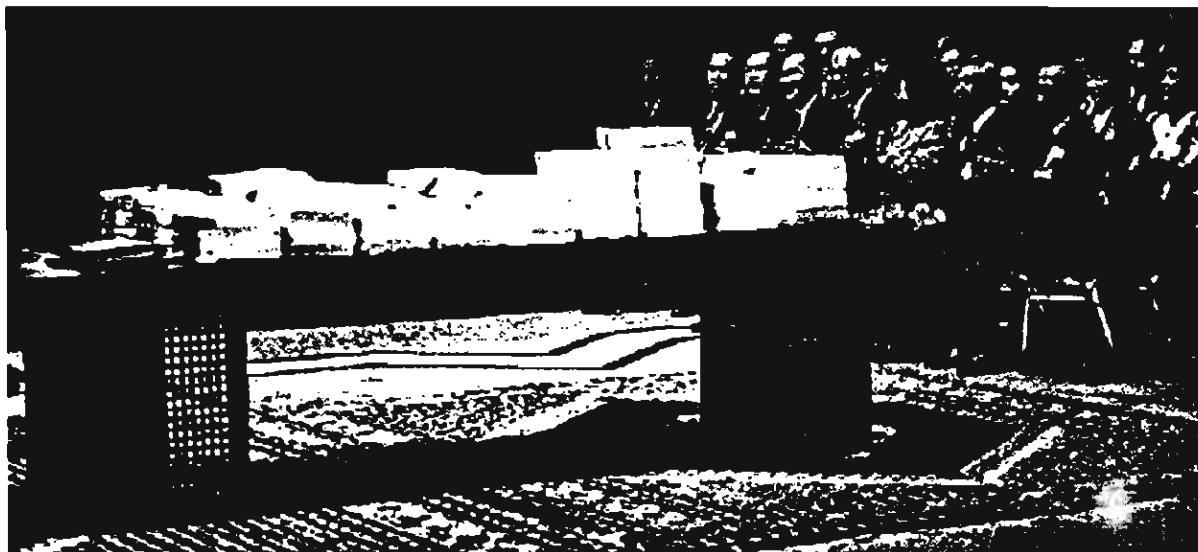
ระบบเพื่อสร้างการค้าเสรีล้วนๆ การค้าเสรีเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของระบบนี้ หรืออาจมองได้ว่าเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้ในการพยายามบรรลุเป้าหมายที่ใหญ่กว่า คือการพยายามหลีกเลี่ยงความหายนะที่เกิดจากสงครามการค้า ข้อตกลงเกดต์เป็นข้อตกลงหยุดยิงหรือข้อตกลงปลดอาวุธ โดยประเทศต่างๆ (ภายใต้การนำของสหรัฐ) พยายามจัดระบบเพื่อให้เป็นกติการักยาคาความสงบ

- กติการักยาคาความสงบเป็นการประนีประนอมระหว่างการค้าที่เสรียิ่งขึ้น กับการพยายามบรรลุเป้าหมายทางสังคมอื่นๆ เช่นการให้สวัสดิการสังคม การรักษาชีวิตความเป็นอยู่ในชนบท หรือการสร้างความมั่นคงทางอาหาร กติกาของเกดต์จึงมีหลายตอนที่ยินยอมให้ประเทศภาคีไม่ปฏิบัติตามหลักการการค้าเสรี นักวิเคราะห์บางคนเรียกว่ามีวัตถุประสงค์อื่นๆ “ฝัง” อยู่ในลัทธิเสรีนิยม (embedded liberalism)
- เมื่อเวลาผ่านไป ระบบดังกล่าวมีปัญหามากขึ้น ปัญหาบางส่วนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในระบบโลก เช่นสหรัฐซึ่งเดิมครอบงำระบบค่อนข้างมากต่อมามีคู่แข่งคือประชาคมยุโรป ตามด้วยญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ปัญหาบางส่วนเป็นปัญหาเฉพาะเรื่องเช่นภาคเกษตร การพยายามแก้ปัญหาก็เป็นการต่อสู้ที่ใช้เวลายาวนานมากเพราะโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างการบริหารราชการในประเทศต่างๆ แต่ละประเทศมีลักษณะสลับซับซ้อนมาก
- ความสลับซับซ้อนดังกล่าวนอกจากจะมีผลต่อเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์แล้วยังมีผลต่อวิธีวิเคราะห์สถานการณ์ด้วย ทำให้ต้องระวังไม่ด่วนสรุปว่าประเทศนั้นประเทศนี้มีความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งเหมือนกับจะเป็นคนๆ เดียว เพราะจะทำให้เข้าใจผิด และอาจประเมินสถานการณ์ผิดได้
- การพยายามวิเคราะห์ว่าการเจรจាន่าจะยุติอย่างไร ยุติยากง่ายเพียงไร อาจใช้ทฤษฎีเกมช่วยได้ระดับหนึ่ง แต่ผลการเจรจาในเรื่องที่ขัดแย้งรุนแรงที่สุด มักจะเป็นการประนีประนอม หรือการทำข้อตกลงที่ถ่วงๆ หรือการผลักดันการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ออกไป ทำให้ทฤษฎีเกมมีปัญหา เพราะทฤษฎีเกมต้องอาศัยตัวเลขผลได้ผลเสียที่ชัดเจน

ประเทศไทยในระบบโลก

- ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ ประเทศไทยเคลื่อนไหวในสองด้าน คือในเวทีต่างประเทศ กับเวทีภายในประเทศ ทางด้านต่างประเทศ การเคลื่อนไหวของไทยเผชิญกับอุปสรรคสองประการคือ ไทยเป็นประเทศเล็กจึงขาดอำนาจต่อรอง และไทยขาดกำลังคนที่จะดำเนินการในสารพัดเรื่องที่กำลังกลายเป็นงานของระบบเกดต์กับองค์การการค้าโลก ทางออกของไทยคือเพิ่มอำนาจต่อรองด้วยการหาพันธมิตร ได้แก่ กลุ่มเกร์นส์ กับกลุ่มอาเซียน ซึ่งได้ผลระดับหนึ่ง ตลอดจนเอาชนะปัญหาการขาดคนด้วยการแบ่งงานกันทำภายในกลุ่มอาเซียน ซึ่งก็ได้ผลระดับหนึ่งเช่นกัน

- การเตรียมตัวภายในประเทศค่อนข้างดีในหลายเรื่อง แต่มีปัญหาความขัดแย้งภายในระบบราชการที่ทำให้การประสานงานกับการกำหนดเป้าหมายในการเจรจาไม่ชัดเจนเท่าที่ควร
- แรงผลักดันสำคัญในการกำหนดจุดยืนมาจากกระทรวงพาณิชย์ แรงผลักดันทางการเมืองมีน้อยมาก ภายในกระทรวงพาณิชย์เองแนวความคิดของข้าราชการกับรัฐมนตรีอาจแบ่งได้อย่างหยابๆ ออกเป็นสองฝ่าย คือสายกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ที่มักนิยมแนวการค้าเสรีกับระบบการรักษาคำพิพากษาศาล กับแนวการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ
- โดยบังเอิญ ผลการเจรจารอบอุรุกวัยที่ยังดำเนินตามเป้าหมายสองแนวของแกตต์ สามารถทำให้นักเจรจาไทยสร้างความพอใจให้ผู้ที่มีแนวคิดทั้งสองแนวได้ เพราะผลการเจรจามีทั้งการเปิดเสรี การปฏิรูประบบศุลกากรค้าของโลก และการเสริมสร้างระบบการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในภาคเศรษฐกิจบางภาค โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่มีโควตาภาษี (tariff quotas)
- สถานการณ์ในอนาคตมีความไม่แน่นอนอยู่มาก ที่แน่นอนที่สุดคือหัวข้อเรื่องต่างๆ ที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องจากรอบอุรุกวัย หลายเรื่องเริ่มดำเนินการแล้ว และบางเรื่องประสบปัญหา เช่นการเจรจาเรื่องบริการสามหัวข้อ ได้แก่บริการการเงิน บริการโทรคมนาคมพื้นฐาน และการเดินเรือทางทะเลอาจล้มเหลวได้ ที่เกือบจะแน่นอนคือความโดดเด่นของสหรัฐจะลดลงเรื่อยๆ ซึ่งอาจเพิ่มความตึงเครียดในบางเรื่องเมื่อสหรัฐพยายามปรับตัว และอาจทำให้สหรัฐหันไปพึ่งข้อตกลงระดับภูมิภาคมากขึ้น ที่ดูเป็นแนวโน้มคือประเทศต่างๆ มีแนวโน้มจะพึ่งข้อตกลงระดับภูมิภาคมากขึ้นทำให้เพิ่มความสลับซับซ้อนในการบริหารงานการเจรจาระหว่างประเทศ
- ในประเทศไทย ภาคเอกชนเริ่มสนใจการเจรจาการค้ามากขึ้น และจากนี้ไปอาจไม่ยอมให้ข้าราชการเป็นผู้กำหนดนโยบายการเจรจาอีกต่อไป แต่ภาคเอกชนกลุ่มต่างๆ จะวิ่งเต้นผ่านองค์กรกับหน่วยราชการที่แตกต่างกัน เช่นภาคการค้าวิ่งเต้นผ่านกระทรวงพาณิชย์ ภาคอุตสาหกรรมบางส่วนติดต่อกับกระทรวงพาณิชย์ บางส่วนอาศัยกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง หรือคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ภาคอุตสาหกรรมการเกษตรจะสนิทสนมกับกระทรวงเกษตรเป็นต้น ซึ่งน่าจะท้าทายระบบราชการกับระบบการเมืองมากยิ่งขึ้นในการพยายามประสานจุดยืนให้เป็นแนวเดียวกัน
- การปฏิรูประบบการเจรจาของไทยมีทางเลือกหลายทางจากตัวอย่างที่เห็นในประเทศต่างๆ เช่นการตั้งกระทรวงเจรจาแบบสหรัฐ การรวมกระทรวงต่างประเทศกับบางส่วนของกระทรวงพาณิชย์ การรวมกระทรวงพาณิชย์กับกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น หรือจะใช้ระบบคณะกรรมการปัจจุบันต่อไปก็ได้ แต่ละแบบมีทั้งข้อดี และข้อเสีย แต่ผู้เสนอทางออกเหล่านี้มักจะขาดคำอธิบายเพิ่มเติมว่าจะจัดการแบ่งพรรคแบ่งพวกอย่างไร เพราะถ้าไม่จัดการกับปัญหาดังกล่าว การสร้างหน่วยราชการใหม่อาจทำให้ปัญหา

ยาว 21,100 หน้าหนัก 170 กิโลกรัม: ข้อตกลงมาร์ราเคชกองบโตะให้รัฐมนตรีลงนาม

ความแตกแยกรุนแรงยิ่งขึ้นก็ได้

- ปัญหาใหญ่เรื่องหนึ่งในการจัดองค์กรใหม่คือแรงจูงใจให้ข้าราชการไปทำงานในองค์กรใหม่ ปัจจัยสำคัญคืออนาคตในการทำงานและการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งขึ้นไป องค์กรใหม่จะหาคนมาทำงานได้ก็ต่อเมื่อองค์กรนั้นให้โอกาสแก่ข้าราชการที่จะก้าวหน้าต่อไป มิฉะนั้นหน่วยราชการต้นสังกัดเดิมจะต้องยอมรับผลงานระหว่างที่ข้าราชการถูกขมิตัวไป โดยสรุประบบราชการต้องมีความคล่องตัวมากขึ้นในการให้ข้าราชการหมุนเวียนย้ายสังกัดมิฉะนั้นนโยบายการเจรจาจะไม่เป็นเอกภาพ
- เมื่อประเทศไทยเริ่มจะขาดคนที่ฝีมือและประสบการณ์ในระดับกลางขึ้นไปรัฐบาลอาจไม่มีทางเลือกการตั้งสำนักงานผู้แทนการค้าอาจทำไม่ได้เพราะไม่มีคนพอ อาจจะต้องยุบกรมบางกรมของกระทรวงพาณิชย์ (เช่นกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และกรมการค้าต่างประเทศ) ไปรวมกับกระทรวงการต่างประเทศ ตามแบบออสเตรเลีย ฯลฯ เพื่อลดงานที่ซ้ำซ้อน แต่สูตรนี้จะเป็นสูตรที่ข้าราชการและนักการเมืองคงจะต่อต้านมากที่สุด

สรุป

หากประเทศไทยจะกำหนดกลยุทธ์ที่เป็นการรักษาผลประโยชน์ให้มากที่สุดภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่ ต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าในหัวข้อต่างๆ ประเทศไทยต้องการอะไร ซึ่งนับวันการเจรจามีหัวข้อมากขึ้นและสลับซับซ้อนขึ้น ระบบการเมืองของไทยต้องมีวิธี ชั่ง น้ำหนักระหว่างสิ่งที่จะได้กับสิ่งที่จะเสีย (คือ กำนวณ trade-offs) และต้องให้หน่วยราชการต่างๆ สนใจเรื่องเหล่านี้มากขึ้นเพื่อที่จะได้ทำงานกันเป็นทีมแทนที่ต่างฝ่ายต่างหวงเรื่องที่ดีถือว่าเป็นธุระเฉพาะของตน หรือถือว่าการเจรจาการค้าไม่ใช่ธุระของตน ในเวทีระหว่างประเทศประเทศไทยได้รับความสำเร็จพอสมควรในการหาพันธมิตรมาร่วมเจรจา อาจกล่าวได้ว่ากลุ่ม

แตร้นส์กับอาเซียนมีบทบาทในการกำหนดจุดยืนของไทยให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในหลายประเด็นมากกว่ากระบวนการภายในประเทศไทยด้วยซ้ำไป การเลือกพันธมิตรให้เหมาะสมยังคงเป็นประเด็นสำคัญในอนาคตเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง นอกจากนี้การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและการแสดงจุดยืนในเชิงรุกเป็นวิธีที่จะช่วยให้ประเทศไทยมีอิทธิพลต่อผลของการเจรจามากขึ้นเพราะจะทำให้มีโอกาศเข้าไปเจรจาในกลุ่มย่อยที่สำคัญๆ มากขึ้น แต่ในช่วงการเตรียมการประชุมระดับรัฐมนตรีขององค์การการค้าโลกครั้งแรกประเทศไทยควรจะขาดจุดยืนที่ชัดเจนว่าต้องการอะไร สิ่งที่ชัดเจนมีแต่เพียงว่าไม่ต้องการให้องค์การการค้าโลกพิจารณา “เรื่องใหม่” เป็นจุดยืนเชิงรับมากกว่าจุดยืนเชิงรุก

ตารางที่ 1 : ทีมชาติแบบไหนดีที่สุด?

แบบ	ใครนำการเจรจา	ผลภายในประเทศ	ผลระหว่างประเทศ
สหรัฐ: ก่อน Roosevelt	รัฐสภา (อำนาจตามรัฐธรรมนูญ)	นักการเมืองอินอ่อนต่อเสียงกีดกันการค้าทุกเสียง	การแข่งขันกีดกันการค้า ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำมากขึ้น
สหรัฐ: จาก Roosevelt ถึง Kennedy	กระทรวงต่างประเทศ	หน่วยราชการแตกแยกกันนัก กระทรวงอื่นหาว่ากระทรวงต่างประเทศหยิ่ง รัฐสภาเห็นว่าอ่อนข้อเพราะเห็นแก่มิตรภาพมากไป	หลายฝ่ายในอเมริกาเห็นว่าสหรัฐผ่อนผันให้คนอื่นมากกว่าที่สหรัฐได้รับ
สหรัฐ: หลัง Kennedy	ผู้แทนการค้าฯ	การประสานงานระหว่างหน่วยราชการดูจะดีขึ้น ในบางช่วงผู้แทนการค้าฯ สามารถด้านแรงกดดันฯ ด้วยการอ้างจะทำให้การเจรจาพหุภาคีเสียหาย	สหรัฐทะเลาะกับประเทศต่างๆ ทั่วไปหมด
ประชาคม / สหภาพยุโรป	คณะกรรมการการนำเข้าแต่คณะมนตรีควบคุม	เจรจาภายในหนักกว่าเจรจาภายนอก บางครั้งหาจุดยืนร่วมแทบไม่ได้	“เราไม่สามารถเจรจากับประชาคมฯ จนเขาได้ฉันทานุมัติเมื่อเขาได้ฉันทานุมัติเขาไม่ยอมเจรจากับเรา”
ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ กับ แคนาดา	รวมกระทรวงต่างประเทศกับการค้าระหว่างประเทศ มีรัฐมนตรีสองคน (ต่างประเทศ กับการค้า)	ข้าราชการเข้าหากันดี รัฐมนตรีออสเตรเลียบางคู่แย่งกันเป็นพระเอก	บทบาทดูไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก
มาเลเซีย	MITI นำ ชุดประจำ WTO สังกัดกต่างประเทศ รายงานใครก็ได้	ระดับข้าราชการดูราบรื่นดีมีการหมุนเวียนข้ามกระทรวง บางช่วงรัฐมนตรีต่างประเทศกับ MITI ชิงเด่นกัน	ดูราบรื่นดียกเว้นขัดกับสหรัฐเรื่องเอเปค

ตารางที่ 2 หมายกำหนดการเจรจาต่อภายใต้ WTO

ปี		เรื่อง	กำหนดจาก
1995 (๒๕๓๘)	1 มกราคม	WTO บังคับใช้	ประกาศมารราเคช
	30 มิถุนายน	เส้นตาย เสร็จบริการการเงินกับการเคลื่อนย้ายบุคคล	GATS Annex; คำตัดสินของรัฐมนตรี
1996 (๒๕๓๙)	1 มกราคม	ข้อตกลงการจัดซื้อของรัฐบาลบังคับใช้	ข้อตกลงการจัดซื้อของรัฐบาล ม. 24.1
	30 เมษายน	เส้นตาย การเจรจาบริการโทรคมนาคมพื้นฐาน	GATS Annex; คำตัดสินของรัฐมนตรี
	30 มิถุนายน	ทบทวนการปฏิบัติตามบทบัญญัติเรื่องการอุดหนุน R&D	ม. 8.2 เซิงอรรถ 25 ของข้อตกลงเรื่องการอุดหนุน
	30 มิถุนายน	เส้นตายการเจรจาเรื่องบริการเดินเรือ	GATS Annex; คำตัดสินของรัฐมนตรี
	ธันวาคม	ประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งแรก ที่สิงคโปร์	ข้อตกลง WTO ม. 4.1, มติคณะมนตรี WTO
1997 (๒๕๔๐)	1 มกราคม	เปิดเจรจาเรื่องการจัดซื้อบริการของรัฐบาล	GATS ม. 13
	1 มกราคม	ทบทวนบทบัญญัติเรื่องการตรวจสินค้าก่อนส่งออกครั้งแรก (ต้องทบทวนทุกๆ สามปี)	ม. 6 ของข้อตกลงการตรวจสินค้าก่อนส่งออก
	1 มกราคม	ทบทวนบทบัญญัติว่าด้วยเครื่องหมายทางภูมิศาสตร์ใน TRIPS	TRIPS ม. 24.2
	31 ธันวาคม	เส้นตายการเจรจา safeguards อุกเงินสำหรับบริการ	GATS ม. 10

ตารางยังมีต่อ

ตารางที่ 2 หมายเหตุการเจรจาต่อภายใต้ WTO (ต่อ)

ปี	เรื่อง	กำหนดจาก
1998 (๒๕๔๑)	1 มกราคม ตรวจสอบมาตรฐานการ review คดีต่อต้านการ ทุ่มตลาด และพิจารณานำไปใช้กับคดีได้ตอบ การอุดหนุน	ข้อตกลงของรัฐมนตรี
	1 มกราคม ทบทวนการใช้บทบัญญัติเรื่องอุปสรรคทาง เทคนิคฯ ครั้งแรก (ทบทวนทุกๆ สามปี)	ม. 15.4 ของข้อตกลง อุปสรรคทางเทคนิคฯ
	1 มกราคม เส้นตายให้คณะทำงานรายงานเสนอแก่ GATS ม. 15 ในประเด็นข้อยกเว้นทั่วไปเกี่ยวกับสิ่ง แวดล้อมกับการค้าบริการ	คำตัดสินของรัฐมนตรี
	1 มกราคม ทบทวนการใช้บทบัญญัติเรื่องสุขลักษณะฯ (ทบทวนครั้งต่อไปเมื่อเห็นสมควร)	SPS ม. 12.7
1999 (๒๕๔๒)	1 มกราคม เริ่มเจรจาปรับปรุงข้อตกลงการจัดซื้อของ รัฐบาล	ข้อตกลงการจัดซื้อของรัฐ บาล ม. 24.7
	1 มกราคม เส้นตายการทบทวนการคุ้มครองพันธุ์พืชแบบ สิทธิบัตร หรือ <i>sui generis</i>	TRIPS ม. 27.3.b
	1 มกราคม เส้นตายการทบทวนกฎและกระบวนการระงับ กรณีพิพาท	คำตัดสินของรัฐมนตรี
	30 มิถุนายน เริ่มทบทวนบทบัญญัติว่าด้วย serious prejudice และการอุดหนุนที่ฟ้องร้องไม่ได้ (non-actionable)	ม. 31 ของข้อตกลงการอุด หนุน

ตารางยังมีต่อ

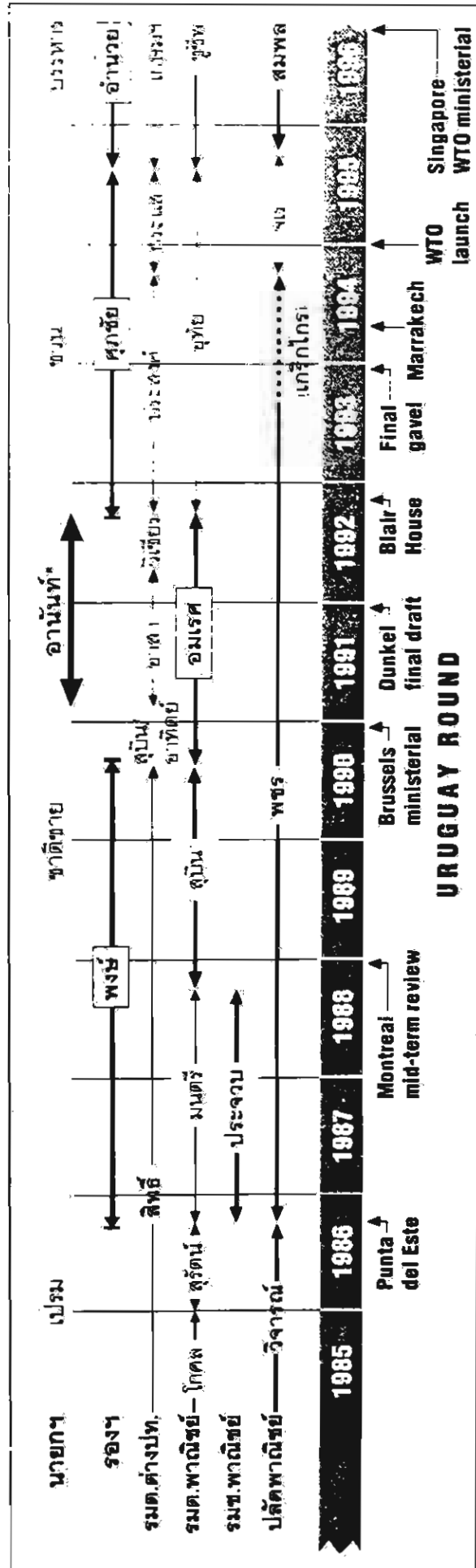
ตารางที่ 2 หมายเหตุการเจรจาต่อภายใต้ WTO (ต่อ)

ปี		เรื่อง	กำหนดจาก
2000 (๒๕๔๓)	1 มกราคม	เริ่มเจรจาเปิดตลาดบริการรอบต่อไป	GATS ม. 19
	1 มกราคม	ทบทวนข้อยกเว้นตามม. 2 (MFN) ใน GATS	GATS Annex
	1 มกราคม	เปิดการเจรจาใหม่เพื่อปฏิรูปการเกษตรต่อไป	ม. 20 ของข้อตกลงเกษตร
	1 มกราคม	ทบทวนข้อตกลง TRIPS ครั้งแรก (ทำต่อทุกๆ สอง ปี)	TRIPS ม. 71.1
	1 มกราคม	เส้นตายสำหรับทบทวน TRIMS และพิจารณาว่าควรมีบทบัญญัติเรื่องการลงทุนกับการแข่งขันหรือไม่	TRIMS ม. 9
	1 มกราคม	ทบทวนการตีความกฎการกันหรือถอนข้อผ่อนผัน (concessions)	ความเข้าใจเรื่องการตีความภาคี ม. 28
	1 มกราคม	ทบทวนครั้งแรกการ grandfather รัฐบัญญัติ Jones ของสหรัฐ (ทบทวนต่อทุกๆ สองปี)	ภาคี 1994 ย่อหน้า 2
	1 มกราคม	เส้นตายการประเมินผลงานประเมินนโยบายการค้า	ข้อตกลงการประเมินนโยบายการค้า ตอน F
	ไม่ระบุ	เจรจาเพิ่มการคุ้มครองเครื่องหมายทางภูมิศาสตร์ของเหล้าองุ่นและสุรา	TRIPS ม. 23 และ 24.1
	ไม่ระบุ	การอุดหนุนบริการ	GATS ม. 15

ที่มา: คัดแปลงจาก Schott (1994: 35-36)

ภาพที่ 3 : ทีมชาติ?

การแบ่งงานรับผิดชอบ และการให้ความสนใจเรื่องเกณฑ์ การเจรจารอบอุรุกวัย กับองค์การการค้าโลก ในช่วงรัฐบาลแต่ละฝ่าย

* รัฐบาลสหรัฐฯ (เมษายน-พฤษภาคม 1992) อยู่ในตำแหน่งระยะสั้นเกินไป จึงไม่มีบทบาทในเรื่องนี้

— ชื่อในกรอบ — = บทบาทระดับหัวหน้า

— ชื่อตัวหนา — = มีบทบาทมาก

ชื่อตัวบาง

= บทบาทน้อย

ผู้ให้สัมภาษณ์

ไทย กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๓๘

พพร อิศรเสนา, อดีตปลัดกระทรวงพาณิชย์

दनัย ดุลละฉันทะ, เอกอัครราชทูตไทยประจำองค์การการค้าโลก

เกริกไกร จิระแพทย์, อธิบดีกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

การุณ กิตติสถาพร, รองปลัดกระทรวงพาณิชย์

สมจินต์ สันถวัรักษ์, อดีตรองอธิบดีกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

อภิรดี ดันตราภรณ์, อัครราชทูตไทย (ฝ่ายการพาณิชย์) ประจำองค์การการค้าโลก

รัชชัย โสภานะเกียรติพงษ์, รองอธิบดีกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

Australia-Australians Dec 1994, March-April 1995

John Dawkins, former trade negotiations minister and Cairns Group founder

Michael Duffy, former trade negotiations minister

Neal Blewett, Australian high commissioner in London and former trade negotiations minister

Tim Fisher, National Party leader, Australian Parliament

Alan Oxley, former chief negotiator

Peter Field, former deputy secretary and chief negotiator

David Hawes, former ambassador to GATT and chief negotiator

Don Kenyon, Australian ambassador to WTO, chairman of dispute settlement committee

The O'Connors, "Abores" farm, New South Wales

Paul Barrett, executive director, Business Council of Australia

Patricia Caswell, president of Australian Conservation Foundation

Prof Peter Lloyd, director of Asian Business Centre, University of Melbourne

Peter Gill, trade editor, *Australian Financial Review* and former adviser to Neal Blewett

Tim Colebatch, economics editor, *The Age*

Stephen Mills, deputy editor, *The Sydney Morning Herald*

Greg Sheridan, foreign editor, *The Australian*

Meredith Borthwick, director, East Asia Analytical Unit, Dept of Foreign Affairs and Trade

Geneva March 1995

Peter Sutherland, WTO director general

Arthur Dunkel, former GATT director general

Warren Lavorel, WTO deputy director general and former US negotiations coordinator

Jesús Seade, WTO deputy director general and former Mexican negotiator

Anwarul Hoda, WTO deputy director general and former Indian negotiator

Richard O'Toole, WTO assistant director general and chef de cabinet to Sutherland

Åke Lindén, special adviser to WTO director general and former legal adviser

Richard Blackhurst, director of economic research and analysis, WTO

Chris Carson, counsellor, Agriculture and Commodities Division, WTO

Matthijs Geuze, counsellor, Intellectual Property and Investment Division, WTO

Richard Hughes, counsellor, textiles division, WTO

Mario Marconini, counsellor, Services Division, WTO
David Woods, director of information, WTO
Peter Cheung, Hong Kong deputy representative to WTO

European Commission July 1994, March-April 1995

Ray MacSharry, former EC agriculture commissioner (interviewed by telephone)
Hugo Paeman, deputy director general of DG-I (external economic relations), EU chief negotiator
Nico Wegte, former member of Frans Andriessen's cabinet
Robert Madelin, member of Sir Leon Brittan's cabinet
Søren F Olsen, deputy head of international affairs unit, DG-IV (agriculture)
Robert Elphick, deputy head, EU's office in London

United Kingdom April 1995

Jonathan Startup and Philip Kirby, Department of Trade and Industry negotiators and coordinators
David Legg and Tom Maher, economists, National Farmers Union, London
Edward Wheaton, National Farmers Union group secretary, Stratford-upon-Avon
Tom Mahon and family, Bishipton Hill House Farm, near Stratford-upon-Avon
Jim Meadows, Tithe Farm, near Stratford-upon-Avon
Bill Meadows, local NFU chairman, Stratford-upon-Avon
Graham Suggett, principal, Warwickshire College
Sheilagh Page, research fellow, Overseas Development Institute
Vincent Cable, Royal Institute of International Affairs
Sarah Gillet, head of Foreign Office Indochina Section
Michael Leifer, pro-director of London School of Economics and professor of international relations
Peter Montagnon, Asia editor and former world trade editor, *Financial Times*
Martin Wolf, leader writer, *Financial Times*

Malaysia-Malaysians March, May 1995

Asmat Kamaludin, secretary general, Malaysian International Trade and Industry Ministry
Haron Siraj, Malaysian ambassador to WTO

Washington May 1995

Clayton Yeutter, former USTR and Agriculture Secretary
Julius Katz, former deputy USTR
Rufus Yerxa, former deputy USTR and US ambassador to GATT
Bill Frenzel, former member, House Ways and Means committee, now scholar at Brookings
Charles "Joe" O'Mara, former US Department of Agriculture special trade negotiator
Dean Kleckner, president, American Farm Bureau Federation
Mary Latimer, US Trade Representative's Office (USTR), director for APEC affairs, former Democrat staffer
Erik Autor, international trade counsel, Senate Finance Committee (Republican)
Debbie Lamb, international trade counsel, Senate Finance Committee (Democrat)
Jeffrey Schott, Institute for International Economics
Alan Winters, chief, International Trade Division, World Bank
Michael Finger, lead economist, International Trade Division, World Bank
Will Martin, senior economist, International Trade Division, World Bank
Jed Schilling, economic adviser, East Asia and Pacific Region, World Bank

Kingston, Ontario, and Ottawa May 22-26, 1995

Robert Wolfe, senior fellow, Centre for International Relations, Queen's University

John Curtis, senior policy advisor and coordinator, trade and economic policy branch, Dept of Foreign Affairs and International Trade, former deputy Uruguay Round chief negotiator

Debra Steger, Hyman Soloway chair in business and trade law, University of Ottawa, former Canadian negotiator

Terry Collins-Williams, director, International Economic Relations Division, Department of Finance, former negotiator

Kenneth W Lewis, director, Asia Pacific Regional Coordination Division, Dept of Foreign Affairs and International Trade

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

Abbott, Kenneth W (1995). "New Instruments of Protection: Anti-dumping, Safeguards, and Dispute Settlement after the Uruguay Round." Paper presented to a conference on the Emerging Global Trading Environment and Developing Asia. Manila: Asian Development Bank, May 29-30.

Allison, Graham T (1971). *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. Boston, Mass: Little, Brown & Co.

Bangkok Post (1993). "To talk and talk." December 17, page 32. "Insider" column

Bayard, Thomas O. and Kimberly Ann Elliott (1994). *Reciprocity in US Trade Policy*. Washington DC: Institute for International Economics, 1994

Christensen, Scott R. and Ammar Siamwalla (1993). "Beyond Patronage: Tasks for the Thai State." Policy analysis paper for the 1993 Year-End Conference, Who Gets What and How?: Challenges for the Future. Bangkok: Thailand Development Research Institute, December.

Conybeare, John (1985). "Trade Wars: A Comparative Study of Anglo-Hanse, Franco-Italian and Hawley-Smoot conflicts" *World Politics*, 38 (1), October, pages 147-172; reprinted in Lake (1993) pages 149-174.

Destler, I M (1995). *American Trade Politics*. Third Edition. Washington DC and New York: Institute for International Economics and The Twentieth Century Fund.

Dixit, Avinash (1983). "International Trade Policy for Oligopolistic Industries." *Economic Journal*, supplement, 94, pages 1-16.

Dornbusch, Rudiger, and Jeffrey A Frankel (1987). "Macroeconomics and Protection" in Robert M Stern (ed) *US Trade Policies in a Changing World Economy*. Cambridge, Mass: MIT Press (1987), pp 77-130; reprinted in Lake (1993) pages 54-107.

Dryden, Steve (1995). *Trade Warriors: USTR and the American Crusade for Free Trade*. New York: Oxford University Press.

Eaton, Jonathan, and Gene Grossman (1986). "Optimal Trade and Industrial Policy under Oligopoly." *Quarterly Journal of Economics*, 20, pages 249-267

- Economist, The* (1982). "Making sense of the mad Gatters' tea party." December 4, 1982, pages 75-78.
- Finger, Michael J (1990). *The GATT as International Discipline Over Trade Restrictions: A Public Choice Approach*. Policy, Research and External Affairs Working Paper WPS 402. Washington: The World Bank.
- GATT (1986). *News of the Uruguay Round*. Geneva: October.
- GATT (1990a). "The Uruguay Round — Press Background Briefs." *News of the Uruguay Round*. Geneva: July.
- GATT (1990b). "Panel report on Thai cigarette restrictions adopted on first reading" and "US/Thailand: Thai restrictions on importation of and internal taxes on cigarettes." *GATT Focus* No 76. Geneva: November, pages 4-5 and 7.
- GATT (1990c). *Communication from Malaysia: Draft SEACEN Financial Services Annex*. MTN.TNC W 52. Brussels: December 4.
- GATT (1993a). *Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme*. MTN.GNG-MA W 24. Geneva: December 20.
- GATT (1993b). *GATT Focus*, No 104. Geneva: December.
- GATT (1994a). *The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations*. Geneva.
- GATT (1994b). "Increases in Market Access Resulting from the Round". *News of the Uruguay Round*. Geneva: April.
- GATT (1994c). *News of the Uruguay Round*, NUR085. Geneva: April 12.
- GATT (1994d). *Concluding remarks by HE Mr Sergio Abreu Bonilla, chairman of the Trade Negotiations Committee, Minister for Foreign Affairs of the Eastern Republic of Uruguay*. MTN.TNC/MIN(94)6. Marrakech: April 15, 1994.
- GATT (1994e). *GATT Focus*, No 107. Geneva: May.
- GATT (1994f). *GATT Focus*, No 108. Geneva: June.
- GATT (1994g). *Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations. Market Access for Goods and Services: Overview of the Results*. Geneva, November.
- GATT (1995). *The Uruguay Round: A Giant Step for Trade and Development and a Response to the Challenges of the Modern World*. Geneva, undated, ca 1995.
- Gill, Peter (1994). "Undercover — how the trade deal was sealed." *Australian Financial Review*, April 13.
- Gowa, Joanna (1989). "Rational Hegemons, Excludable Goods, and Small Groups: an Epitaph for Hegemonic Stability Theory?" *World Politics*, 41, 3, April. Reprinted in Stiles and Akaha (1991: 450-466).
- Guth, Eckart and Tonia Pankopf (1994). "The US-EC Confrontation in the GATT from an EC Perspective: What Did We Learn?" in Anania, Giovanni, Colin A Carter, and Alex F McCalla, eds. *Agricultural Trade Conflicts and GATT: New Dimensions in US-European Agricultural Trade Relations*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1994, pages 247-261.

- Hillman, Jimmy S (1994). "The US Perspective" in K A Ingersent, A J Rayner, R C Hine (eds). *Agriculture in the Uruguay Round*. London: Macmillan. pages 26-54.
- International Federation of Agricultural Producers (1995). "Trade and Environment." Working Paper prepared by the IFAP Secretariat for IFAP conference on Commodities, Trade and the Environment, Washington DC. May 17-18, 1995. (Unpublished.)
- Jeffrey, Schott (1994). *The Uruguay Round: An Assessment*. Washington DC: Institute for International Economics.
- Keohane, Robert O (1984). *After Hegemony*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kindleberger, Charles P (1986). *The World in Depression, 1929-1939*. Revised and Enlarged Edition. Berkeley: University of California Press.
- Khor, Martin (1993). "Free Trade and the Third World" in Ralph Nader et al (1993). *The Case Against Free Trade: GATT, NAFTA and the Globalisation of Corporate Power*. San Francisco: Earth Island Press and North Atlantic Books.
- Krugman, Paul (1994). *Peddling Prosperity: Economic Sense and Nonsense in the Age of Diminished Expectations*. New York: W W Norton & Co.
- Lake, David A. ed. (1993). *The International Political Economy of Trade* vol 1 Aldershot, Hants: Edward Elgar Publishing Ltd
- Laothamathas, Anek (1992) *Business Associations and the New Political Economy of Thailand: from Bureaucratic Polity to Liberal Corporatism*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Mark, Janette and Ann Weston (1989) "The Havana Charter Experience: Lessons for Developing Countries" in John Whalley, ed. *Developing Countries and the Global Trading System*, vol 1, Thematic Studies From a Ford Foundation Project. Basingstoke, Hampshire: Macmillan.
- National Farmers Union (1994). *Real Choices*. NFU Long Term Strategy Group Discussion Document. London: March, 1994
- Polanyi, Karl (1944) *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston: Beacon Hill Press (republished 1957)
- Putnam, Robert D (1993) "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games" in Peter Evans, Harold K Jacobson and Robert Putnam. *Double-Edged Diplomacy: International Bargaining and Domestic Politics*. Berkeley: University of California Press.
- Raghavan, Chakravarthi (1990). *Recolonisation: GATT, the Uruguay Round and the Third World*. Penang: Third World Network
- Ruggie, John Gerard (1983) "International Regimes, Transactions and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order." in D Krasner, ed (1983). *International Regimes*. Ithaca: Cornell University Press. pages 195-231
- Siamwalla, Ammar (1990) "Agriculture, the Uruguay Round and Developing Countries" in Maunder, Allen and Alberto Valdes, eds (1990). *Agriculture and Governments in an Interdependent World*. (Proceedings of the Twentieth International Conference of Agricultural Economists). Aldershot, UK: Dartmouth IAAE.

- Siamwalla, Ammar (1995). "World Agricultural Trade after the Uruguay Round: Disarray Forever?" Type-script. Paper prepared for Asian Development Bank project on "The Impact of the Uruguay Round on Asia: Agriculture Agreement."
- Sila-on, Amaret (1986). "US Farm Act and future of Thai Agriculture." *The Nation* (Business II section), November 20, 1986.
- Stewart, Terence P. ed. (1993). *The GATT Uruguay Round: a Negotiating History (1986-1992)*. Deventer, Netherlands: Kluwer Law and Taxation Publishers.
- Stiles, Kendall W and Tsuneo Akaha. eds (1991). *International Political Economy: a Reader*. New York: Harper Collins Publishers.
- Strange, Susan (1985). "Protectionism and World Politics." *International Organisation*, 39, 2, Spring. Reprinted in Stiles and Akaha (1991: 113-156)
- Strange, Susan (1987). "The Persistent Myth of Lost Hegemony." *International Organisation*, 41, 4, Autumn.
- Terdudomtham, Thamavit (1994). *The Political Economy of Trade Protection in Thailand (1960-present)*. PhD Thesis. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin.
- Ungphakorn, Peter Mytri (1990a). "Uruguay Round Update: Pressure mounts for Thailand as talks enter last lap." *The Nation*, March 20, 1990, page 16.
- Ungphakorn, Peter Mytri (1990b). "GATT negotiators' losing fight against cigarettes." *The Nation*, December 9, 1990, page B4.
- Ungphakorn, Peter Mytri (1991). "GATT and the New Protectionism: Amaret writes a small piece of history." *The Nation*, January 15, 1991, page B4.
- Ungphakorn, Peter Mytri (1994) "ABB chief wants complaints procedures at WTO." *Bangkok Post*, December 8, 1994, page 22.
- Winham, Gilbert R (1986) *International Trade and the Uruguay Round Negotiation*, Princeton NJ: Princeton University Press.
- Wolf, Martin (1986). "Fiddling while the GATT burns." *The World Economy*, 9, 1, March.
- Wolfe, Robert (1995). *Farm Wars: The Political Economy of Agriculture and the Uruguay Round*. PhD Thesis. Kingston, Ontario: Queen's University.
- WTO (1995). *Press Release*. Geneva: March 28, 1995
- Yarbrough, Beth V. and Robert M Yarbrough (1987). "Cooperation in the Liberalisation of International Trade: after Hegemony, what?" *International Organisation*, 41, 1, Winter.

ภาษาไทย

เกริกไกร จิระแพทย์ (๒๕๓๔). มาตรา 301: เสี่ยงเท่าฟ้าหน้าเท่ากลอง กรุงเทพฯ:สวัสดิการกรมเศรษฐกิจการ

พณิชา

ประจวบ ไชยสาส์น (๒๕๓๐). ทำมาค้าขาย: หนังสือที่ระลึกในวันคล้ายวันเกิด ๔๗๗๗ ประจวบ ไชยสาส์น ปี ๒๕๓๐ กรุงเทพฯ: บริษัทสโตนเกตน์เนชั่นแนลจำกัด สิงหาคม

พิเชษฐ์ ไชยธรรม (๒๕๓๔). สามมิติของการเจรจาต่อรองกับประเทศไทย กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟและสำนักพิมพ์ไฉไล

มิ่งสรรค์ ขวสอาด และ พิศมัย ภูวสินสิทธิ์ เอี่ยมสกุลรัตน์ (๒๕๓๔) "การค้า vs ปัญหาสิ่งแวดล้อม: จากแนวคิดถึงองค์การการค้าโลก" บทความในโครงการวิจัยชุดผลกระทบของรอบอุรุทวี กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

มิ่งสรรค์ ชนะพรพันธุ์ (๒๕๓๒). กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๓๐ กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

มิ่งสรรค์ ชนะพรพันธุ์ (๒๕๓๖). "สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ ๒๕๕๐ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์" รายงานประกอบการประชุมวิชาการประจำปี สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

มิ่งสรรค์ ชนะพรพันธุ์ (๒๕๓๘). สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ ๒๕๕๐ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ

รุ่งภา ศีรธรรมวิทย์ (๒๕๓๘). การเมืองในการค้าระหว่างประเทศ: ศึกษากรณีการเจรจาต่อรองเรื่องการค้าสินค้าเกษตรในการประชุมแนวคิดรอบอุรุทวี วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคที่ 2

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค

ผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจไทย ของการเจรจาอบอุรุกวัย

เสนอโดย
กานูพงศ์ นิธิประภา
พงษ์ธร วราสัย
อูนกั๋ง แซ่ลิ่ม

กรกฎาคม 2539
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

บทคัดย่อ

ผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจไทยของการเจรจาอบอุรุกวัย

ภาณุพงศ์ นิธิประภา
พงษ์ธร วราภัย
อู่กัน แก้วลิ้ม

1. วัตถุประสงค์

นักเศรษฐศาสตร์ของ GATT ได้เคยประมาณการผลของการเจรจาอบอุรุกวัยไว้ว่า การค้าโลกจะขยายตัวถึงปีละ 755 พันล้านเหรียญดอลลาร์ ใน ค.ศ. 2002 และจะทำให้ผลผลิตของโลกเพิ่มขึ้นอย่างน้อยปีละ 235 ล้านเหรียญสหรัฐ การเพิ่มขึ้นของรายได้และปริมาณการค้าของโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการลดภาษีนำเข้าและการเปิดตลาดการค้า ผลกระทบทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นเพียงผลในระยะสั้นเท่านั้น ในระยะยาวเมื่อมีการเปิดการค้าเสรีในภาคบริการ และเมื่อแต่ละประเทศปรับตัวให้อยู่ในสภาวะการแข่งขันที่เข้มข้นยิ่งขึ้น จะทำให้ผลผลิตและรายได้ของแต่ละประเทศเพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อแข่งขันกับสินค้าออกของประเทศคู่แข่ง และผู้ผลิตในประเทศจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพสูงขึ้นเพื่อให้สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าที่จะมีราคาลดลง ภายหลังจากกำแพงภาษีปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศได้ถูกทำลายลงแล้ว

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาผลกระทบดังกล่าวที่มีต่อเศรษฐกิจมหภาคของไทย ซึ่งจะขึ้นอยู่กับการขยายตัวของสินค้าออกและสินค้าเข้า ตลอดจนการลงทุนโดยระหว่างประเทศที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อระดับราคาภายในประเทศ ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีนำเข้าย่อมส่งผลกระทบต่อรายรับภาษีของรัฐบาล ในทำนองเดียวกันการขยายตัวของการส่งออกและรายได้จะทำให้รายรับของรัฐบาลเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการบริโภค การลงทุน การการค้าและดุลการชำระเงินก็จะถูกกระทบไปด้วย ในทางกลับกัน การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบของอุปสงค์มวลรวมก็มีผลย้อนกลับไปที่กระทบการส่งออกและการนำเข้า เนื่องจากการเพิ่มของระดับราคาจากการเพิ่มอุปสงค์สินค้าออก

2. วิธีการศึกษา

การพิจารณาผลกระทบของการเจรจาอุปโภคบริโภคจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์แบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคของไทย เพื่อที่จะสามารถคำนวณทิศทางและขนาดของตัวแปรต่างๆ ที่เป็นเหตุและเป็นผลซึ่งกันและกัน แบบจำลองทางเศรษฐมิติที่ใช้ในงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับภาคการค้าระหว่างประเทศเป็นพิเศษ (Appendix A) โดยพิจารณาแบ่งสินค้าเป็น 9 หมวด ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่มและยาสูบ ผลิตภัณฑ์วัตถุดิบที่ยังมิได้แปรรูป น้ำมันและเชื้อเพลิง น้ำมันพืชและไขมันสัตว์ เคมีภัณฑ์ สินค้าอุตสาหกรรม เครื่องจักร และสินค้าอุตสาหกรรมเบ็ดเตล็ด เนื่องจากสินค้าออกส่วนใหญ่ของไทย ยกเว้นในหมวดอาหารมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละหนึ่งของการค้าโลก ประเทศไทยจึงไม่สามารถมีอิทธิพลต่อราคาของสินค้าเหล่านี้ได้ แบบจำลองจึงระบุสมการอุปทานของการส่งออกของสินค้าทั้ง 9 ชนิด และระบุอุปสงค์ของสินค้าส่งออกในหมวดอาหารเพียงหมวดเดียว เพราะการเปลี่ยนแปลงปริมาณการส่งออกสินค้าในหมวดอาหารของไทยเท่านั้นจะมีผลกระทบต่อราคากลางโลก

อุปทานของการส่งออกขึ้นอยู่กับราคาสินค้าส่งออกและราคาสินค้าภายในประเทศและกำลังการผลิตของสินค้านั้น ผู้ส่งออกสามารถเลือกขายในตลาดต่างประเทศหรือขายในตลาดในประเทศได้ หากราคาขายในแต่ละตลาดนั้นอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ดังนั้น อุปทานของสินค้าออกในแต่ละชนิดจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับราคาขายในตลาดโลกและกำลังการผลิต แต่จะแปรผกผันกับราคาขายภายในประเทศ สำหรับอุปสงค์ของสินค้าส่งออกประเภทอาหารของไทยจะแปรผันโดยตรงกับรายได้ และราคาของประเทศอื่นๆ จะแปรผกผันกับราคาส่งออกของไทย

อุปสงค์ของการนำเข้าสินค้าทั้ง 9 หมวด ย่อมขึ้นอยู่กับระดับรายได้ของไทย และการทดแทนกันระหว่างสินค้าภายในบ้านกับสินค้านำเข้า ดังนั้น ปริมาณนำเข้าจะแปรผกผันกับราคาสินค้านำเข้าและแปรตามกับราคาสินค้าภายในประเทศ ในกรณีที่ความสามารถในการทดแทนของสินค้าต่อในประเทศสินค้านำเข้ามีค่า ความยืดหยุ่นทางราคาก็จะต่ำไปด้วย ในกรณีที่การนำเข้าตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงไปของระดับรายได้อย่างมาก ค่าความยืดหยุ่นทางรายได้ของอุปสงค์ของสินค้านำเข้าก็จะมีค่าสูงไปด้วย

การบริโภคถูกกำหนดให้ขึ้นอยู่กับระดับของรายได้หลังการหักภาษีและระดับการบริโภคในอดีต ภาษีหรือรายรับของรัฐบาลก็ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ภาษีในปีก่อน และระดับผลผลิตมวลรวม ขณะเดียวกันการลงทุนของภาคเอกชนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณของการลงทุนในปีก่อน เนื่องจากมีความล่าช้าในการปรับตัว

ของการลงทุนต้องปัจจัยภายในและภายนอกที่เข้ามากระทบความต้องการสินค้าทุน การลงทุนยังถูกกำหนดโดยผลผลิตมวลรวมของประเทศ ซึ่งสะท้อนการคาดการณ์ถึงยอดขายในอนาคต และมีอัตราดอกเบี้ยเป็นตัวสะท้อนถึงต้นทุนทางการเงินของสินค้าทุน

การกำหนดระดับราคาโดยทั่วไปจากแบบจำลองนี้ขึ้นอยู่กับข้อสมมติฐานที่ว่าระดับราคาจะสูงขึ้นเมื่อ (1) มีอุปสงค์รวมส่วนเกินเกิดขึ้น (2) ระดับราคาสินค้านำเข้าเพิ่มสูงขึ้น (3) การปรับตัวของการคาดการณ์เกี่ยวกับภาวะเงินเฟ้อในอนาคต อุปสงค์รวมส่วนเกินเกิดขึ้นเมื่อความต้องการมวลรวมจากภายในและภายนอกของประเทศมีสูงกว่ากำลังการผลิตของทั้งประเทศ เราสามารถคำนวณกำลังการผลิตโดยประมาณการจากแนวโน้มของผลผลิตในอดีต

ราคาของผลผลิตในแต่ละภาคการผลิตถูกกำหนดจากระดับราคาทั่วไป โดยผ่านสมการเชื่อมโยงระหว่างระดับราคารายภาคกับระดับราคาทั่วไป ที่ถูกกำหนดจากสมการการปรับตัวของระดับราคาคงที่อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ ระดับราคาในภาคการผลิตเหล่านี้ก็กลับไปมีผลกระทบต่อการส่งออกและการนำเข้ามากหรือน้อยตามความสามารถในการทดแทน การไหลเข้าของเงินทุนสุทธิขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย หากอัตราดอกเบี้ยในประเทศสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ ก็จะมีการไหลเข้าของเงินทุนสุทธิเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันหากมีการคาดการณ์ถึงการลดค่าเงินบาท (ซึ่งวัดได้จากอัตราการอ่อนตัวของเงินบาทเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์) ซึ่งจะทำให้มีเงินไหลออก การไหลเข้าสุทธิของเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจะมีน้อยลงเมื่อระดับราคาหรือต้นทุนการผลิตในประเทศไทยสูงขึ้นเมื่อเทียบกับราคาในต่างประเทศ ยังผลให้เงินทุนไหลเข้าสุทธิลดน้อยลงไปด้วย ในทางตรงกันข้ามการไหลเข้าของเงินจากต่างประเทศจะมีสูงขึ้น เมื่อมีการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ

แบบจำลองมีสมการเอกลักษณ์ 4 สมการแสดงถึงระดับรายได้ประชาชาติ ซึ่งประกอบด้วยอุปสงค์มวลรวมทั้งหมดจากภาคเอกชน ภาครัฐบาล และต่างประเทศ เอกลักษณ์ของดุลการค้าซึ่งเป็นผลต่างระหว่างมูลค่าส่งออกและนำเข้า สมการจำกัดความของดุลงบประมาณซึ่งเป็นผลต่างระหว่างรายจ่ายและรายรับภาครัฐ และสมการจำกัดความของการเปลี่ยนแปลงของเงินทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงฐานะดุลชำระเงินอันเป็นผลรวมจากดุลการค้าและดุลบัญชีเคลื่อนย้ายเงินทุน

3. ผลการศึกษา

3.1 ผลการประมาณค่า

เราประมาณการแบบจำลองโดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) โดยอาศัยข้อมูลรายปีจาก พ.ศ. 2513 ถึง พ.ศ. 2536 เนื่องจากขนาดของข้อมูลมีจำนวนไม่มาก ทำให้จำนวน degree of freedom มีน้อยทำให้การประมาณค่าโดยวิธีอื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา simultaneous bias ไม่มีประสิทธิภาพสูงกว่า OLS ตัวอย่างเช่น การประมาณค่าโดยใช้วิธี 2SLS แม้ว่าจะให้ผล consistency แต่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลในอดีตที่ย้อนหลังไปถึง ปี พ.ศ. 2500 เป็นอย่างน้อย แต่เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบันมีโครงสร้างที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับในอดีตเมื่อ 30 ปีก่อน การใช้วิธีประมาณการวิธี OLS และใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2513 ถึง พ.ศ. 2536 จะเป็นวิธีที่เหมาะสมกว่า เพราะค่าพารามิเตอร์ที่ได้จะมีความใกล้เคียงกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งเราจะใช้เป็นฐานในการคำนวณผลของเกณฑ์ในอนาคต

การลดอัตราภาษีนำเข้าย่อมมีผลกระทบต่อปริมาณนำเข้าภายในประเทศและปริมาณส่งออกของประเทศคู่ค้า ค่าพารามิเตอร์ของความยืดหยุ่นทางราคาของอุปทานสินค้าออก และอุปสงค์ของสินค้านำเข้าจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะสะท้อนถึงผลกระทบจากการเจรจาในรอบอุรุกวัย ค่าของความยืดหยุ่นดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในตารางที่ 1 ซึ่งรายงานค่าความยืดหยุ่นทางด้านราคาและผลผลิตของอุปทานสินค้าออก ความยืดหยุ่นทางราคาของอุปทานสินค้าออกในหมวดอุตสาหกรรมมีความยืดหยุ่นสูงที่สุด (1.3) ขณะที่สินค้าออก ประเภทไขมันสัตว์และน้ำมันพืชและสัตว์ มีความยืดหยุ่นต่ำที่สุด (0.31) สินค้าออกประเภทอาหารก็มีความยืดหยุ่นต่ำเช่นกัน (0.42) สินค้าอุตสาหกรรมประเภทเบ็ดเตล็ดและเครื่องจักร มีความยืดหยุ่นใกล้เคียงกับหนึ่ง เช่นเดียวกับสินค้าออกประเภทเครื่องดื่ม (0.98) และวัตถุดิบที่ยังไม่ได้แปรรูป (0.95) ในกรณีที่มีการลดค่าเงินหรือการเพิ่มขึ้นของการอุดหนุนการส่งออก สินค้าในหมวดอุตสาหกรรมจะตอบสนองต่อการกระตุ้นของราคาได้ดีกว่าสินค้าออกในหมวดอาหาร

ความยืดหยุ่นทางด้านผลผลิตของอุปทานสินค้าออก แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของการส่งออกเมื่อผลผลิตหรือกำลังการผลิตในประเทศเปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกับความยืดหยุ่นทางราคา ความยืดหยุ่นทางด้านผลผลิตของสินค้าออกประเภทอุตสาหกรรม และสินค้าเครื่องจักรมีความยืดหยุ่นสูงกว่าหนึ่ง แม้ว่าสินค้าออกประเภทเครื่องจักรจะมีความยืดหยุ่นทางราคาต่ำ (0.62) แต่ก็มีความยืดหยุ่นทางผลผลิตสูง (2.6) บ่งบอกถึงลักษณะการผลิตเพื่อการส่งออกมากกว่าเป็นการผลิตเพื่อใช้ในประเทศ และเมื่อมีผลผลิตเกิน

ความต้องการภายในจึงส่งออก ซึ่งจะเป็นสินค้าที่มีความยืดหยุ่นทางผลผลิตต่ำเช่น อาหาร (0.83) และไขมันและน้ำมันจากพืชและสัตว์ (0.79) การศึกษา output elasticity ของสินค้าออกทำให้เราทราบว่า สินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมดและสินค้าออกประเภทวัตถุดิบที่ยังไม่ได้แปรรูปมีลักษณะเป็น Pro-trade bias สัดส่วนการส่งออกในผลผลิตรวมทั้งหมดจะมีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อปริมาณการผลิตในประเทศมีสูงขึ้น

ทางด้านอุปสงค์ของการนำเข้า (ตารางที่ 1) ความยืดหยุ่นทางราคาและสินค้าในหมวดอาหาร เครื่องดื่ม และวัตถุดิบมีความยืดหยุ่นต่ำ แต่ในด้านความยืดหยุ่นทางด้านรายได้กลับมีสูง ในกรณีอุปสงค์นำเข้าของอาหารมีความยืดหยุ่น -0.381 ขณะที่มีความยืดหยุ่นทางด้านรายได้สูงถึง 1.7 อุปสงค์นำเข้าของเครื่องดื่ม (เช่น เหล้า, ไวน์) มีความยืดหยุ่นต่ำเพียง -0.8 แต่มีความยืดหยุ่นทางรายได้สูงถึง 1.4 ดังนั้น ความพยายามลดการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยอาจจะไร้ผลหากใช้มาตรการทางภาษี เพราะจะทำให้มีการลดลงของการนำเข้าเพียงเล็กน้อย และรัฐจะสูญเสียรายรับทางศุลกากรไปด้วย เพราะสินค้านำเข้าเหล่านี้มีความยืดหยุ่นทางรายได้สูง เมื่อระดับผลผลิตเพิ่มขึ้นทำให้มีอุปสงค์ของสินค้าฟุ่มเฟือยรวมทั้งความต้องการวัตถุดิบเพิ่มสูงขึ้นด้วย สินค้านำเข้าประเภทเชื้อเพลิงมีความยืดหยุ่นทางราคาค่ำที่สุด (-0.13) สินค้านำเข้าที่มีความยืดหยุ่นทางรายได้สูงสุดถึง 2.5 คือสินค้านำเข้าเครื่องจักร รองลงไปคือสินค้าอุตสาหกรรม (2.0) ซึ่งก็เป็นการยืนยันว่าเพราะเหตุนี้เองที่การขาดดุลการค้าของไทยเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของการนำเข้าประเภทเครื่องจักรและสินค้าอุตสาหกรรม

ในการประมาณค่าความยืดหยุ่นที่ปรากฏในตารางที่ 1 มีการคำนึงถึงผลทางการทดแทนระหว่างสินค้าส่งออกกับสินค้าในประเทศ เมื่อราคาสินค้าในหมวดส่งออกที่สามารถขายได้ในตลาดไทยมีราคาสูงขึ้น ผู้ผลิตก็จะหันเหเข้าหาตลาดภายในประเทศทำให้การส่งออกลดลง ในทางตรงข้ามหากราคาสินค้าในประเทศสูงขึ้นก็จะมีการนำเข้าสินค้าในหมวดเดียวกันนี้จากต่างประเทศมากขึ้น ในบางกรณีที่สหสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้านำเข้าและราคาสินค้าในประเทศมีสูงจนทำให้เกิดปัญหา multi-collinearity เราจำเป็นต้องใช้ข้อสมมติ homogeneity โดยการใช้ราคาเปรียบเทียบของสินค้าแทนราคาสมบูรณ์ ดังเช่นกรณีสินค้านำเข้าในหมวดอาหาร (IM3) และอุตสาหกรรมเบ็ดเตล็ด (IM9) ในกรณีสินค้านำเข้าหมวดเชื้อเพลิงและน้ำมัน (IM4) เราใช้เพียงราคานำเข้าเพียงตัวเดียว ทั้งนี้เพื่อให้เส้นอุปสงค์ของสินค้านำเข้าสอดคล้องตามทฤษฎี

หลังจากนำค่าที่แท้จริงของตัวแปรอิสระหรือ exogenous variable แทนค่ากลับลงในแบบจำลอง โดยใช้ค่าพารามิเตอร์ที่ประมาณการได้ช่วยคำนวณหาตัวแปรตามหรือ endogenous variables ในแบบ

จำลองนำผลลัพธ์ที่ได้จากการแก้สมการเปรียบเทียบกับค่าจริงในอดีต พบว่า แบบจำลองสามารถใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์เศรษฐกิจมหภาคได้ เพราะค่าที่คำนวณได้จากแบบจำลองควรจะใกล้เคียงกับค่าในอดีต

3.2 ผลกระทบของการเจรจาการค้า

3.2.1 กรณีผลบังคับใช้เกิดเมื่อ 5 ปีก่อน (Counterfactual Simulation)

ลองสมมติให้ราคาสินค้าในช่วงปี 2532-2536 สูงขึ้นกว่าที่เป็นจริงร้อยละ 1 (ยกเว้นราคาสินค้าออกในหมวดอาหาร ซึ่งขึ้นกับอุปทานภายในประเทศ) และสมมติให้รายได้ของโลกขยายตัวสูงกว่าที่เป็นจริงในอดีตร้อยละ 1 เช่นเดียวกัน และให้ราคาสินค้านำเข้าลดลงร้อยละ 1 จากราคาที่เป็นอยู่จริง อันเป็นผลจากการลดลงของอัตราภาษีศุลกากรในทุกๆ ประเภท การสมมติเช่นนี้เป็นการขัดกับความจริงที่เกิดขึ้น แต่เท่ากับการตอบคำถามที่ว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างภาษีนำเข้า และมีการยอมรับพันธะของภาคในปี พ.ศ. 2532 จะเกิดอะไรขึ้นกับภาพรวมของเศรษฐกิจไทย การสมมติให้รายได้ของโลกขยายตัวสูงขึ้นจากเดิมก็เป็นผลจากการขยายตัวของการค้าโลกที่ทำให้ความต้องการสินค้าจากไทยสูงขึ้น ยังผลให้ราคาส่งออกของไทยสูงขึ้น เราเรียกสถานการณ์สมมตินี้ว่า Scenario A

ผลจากการเปรียบเทียบ Scenario A กับ Base solution ที่ได้ของตัวแปรมหภาคสำคัญ ปรากฏอยู่ในตาราง 3a การลดลงของราคาสินค้านำเข้ายังผลให้การนำเข้าขยายตัวเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้น 2.6% ต่อปีระหว่างปี พ.ศ. 2532 ถึง พ.ศ. 2536 ขณะเดียวกันการส่งออกขยายตัวในอัตราที่สูงกว่าการนำเข้า คือสูงร้อยละ 3.9 ผลที่ตามมาคือ ทำให้ยอดการขาดดุลการค้าลดลงถึงร้อยละ 4.5 ขณะเดียวกันการส่งออกที่เพิ่มขึ้นกระตุ้นให้การลงทุนและการบริโภค รวมทั้งผลผลิตมวลรวมขยายตัวจากเดิมถึง 0.25% ขณะเดียวกันแรงกดดันทางภาวะเงินเฟ้อมีต่ำเพียง 0.06% งบประมาณรัฐบาลจะเกินดุลมากขึ้น เนื่องจากรายรับภาษีเพิ่มมากขึ้น

ตาราง 3b และ 3c แสดงผลของ Scenario A ที่มีต่อมูลค่าการส่งออกและนำเข้าลงในรายละเอียด จะพบว่าการตอบสนองของสินค้าออกประเภทอาหารจะมีสูงสุด เพราะเป็นผลรวมจากราคาส่งออกและการขยายปริมาณส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะเดียวกันการเพิ่มของรายได้ในต่างประเทศก็ช่วยให้มีการเพิ่มอุปสงค์ต่อสินค้าออกของไทย สำหรับสินค้าออกที่ไม่ได้อยู่ในหมวดอาหารมีมูลค่าสูงขึ้นแต่ไม่มากเท่าสินค้าออกหมวดอาหาร เพราะราคาสินค้าออกเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ตามข้อสมมติใน Scenario A

ใน Scenario B สถานการณ์คล้ายคลึงกับกรณีแรก เพียงแต่ให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นร้อยละ 2.5 แทนที่จะเป็นร้อยละ 1 ผลจากตาราง 3a ยืนยันว่ามูลค่าการส่งออกยิ่งเพิ่มในอัตราเร็วและสูงกว่าอัตราการนำเข้าที่เพิ่มสูงขึ้น ยังผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้น การขยายตัวของการบริโภคและการลงทุน ยังไม่ส่งผลอย่างเด่นชัดต่อการเพิ่มขึ้นของระดับราคา การขาดดุลการค้าจะลดไปถึงร้อยละ 15 ลักษณะการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกและนำเข้าเป็นไปในทิศทางเดียวกับ Scenario A เพียงแต่ขนาดเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของสินค้าออกหมวดอาหาร

ใน Scenario C สถานการณ์เปลี่ยนไปโดยให้สินค้าออกที่มีโชอาหารเพิ่มเพียงร้อยละ 1 ทุกประเภท ราคาสินค้าในหมวดอาหารของต่างประเทศ (P_1^*) และระดับรายได้ของโลก (Y^*) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เช่นเดียวกับข้อสมมติใน Scenario A แต่ให้มีการลดภาษีมากจนกระทั่งราคาสินค้านำเข้าลดลงจากเดิมร้อยละ 2.5 ราคาลดลงนี้เป็นราคาในรูปเงินบาท ในขณะที่ราคาในรูปของเงินตราต่างประเทศยังอยู่ระดับเดิม เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก ในกรณีนี้การนำเข้าจะเพิ่มสูงถึงร้อยละ 4.7 ขณะที่การส่งออกสูงขึ้นร้อยละ 4 (ตาราง 3a) ยังผลให้ขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นและทำให้เกิดการหดตัวทางเศรษฐกิจ (-0.72) ขณะเดียวกันระดับราคาลดลงเพียงเล็กน้อย และเกิดการชะลอตัวของการบริโภคและการลงทุน สินค้านำเข้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงสุดคือ สินค้าในหมวดที่มีความยืดหยุ่นต่ำและไม่มีสินค้าทดแทนภายในประเทศอย่างสมบูรณ์ เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง

เมื่อเราเปรียบเทียบสถานการณ์ A และ C จะพบว่าข้อสมมติที่แตกต่างกัน คือ ระดับราคาสินค้านำเข้าหรือการลดภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงกว่า 2.5 เท่า ในกรณี C เมื่อเปรียบเทียบผลทางมหภาคจะพบว่า การลดภาษีนำเข้าจะมีผลทางด้านการชะลอตัวของเศรษฐกิจและลดแรงกดดันทางภาวะเงินเฟ้อ จึงได้ข้อสรุปว่าหากการเจรจาแกตต์ทำให้ราคาสินค้าออกเพิ่มน้อยกว่าการลดลงของราคาสินค้านำเข้าที่เกิดจากการลดภาษีศุลกากรการส่งออกจะเพิ่มน้อยกว่าการนำเข้า และจะทำให้เศรษฐกิจชะลอตัวลงรวมทั้งลดความร้อนแรงทางภาวะระดับราคา ดังนั้นระยะเวลาของการใช้นโยบายภาษีจึงขึ้นกับช่วงโอกาสว่าภาวะเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในภาวะตกต่ำหรือขยายตัวในอัตราสูง

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสถานการณ์ B กับ C สิ่งที่แตกต่างกันคือ สถานการณ์ B มีอัตราการเพิ่มของราคาสินค้าออกสูงกว่าสถานการณ์ C ถึง 2.5 เท่า ผลที่ได้รับคือการขยายตัวของเศรษฐกิจ การลดลงของการขาดดุลการค้า การขาดดุลงบประมาณลดลง และมีแรงกดดันทางด้านราคา การเจรจา GATT จะส่งผลกระทบต่อขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ต่อเมื่อเกิดการขยายตัวทางการค้าโลกจนกระทั่งมีการเพิ่มความต้องการสิน

ค้าออกของไทยมากขึ้น จนทำให้อัตราการเพิ่มของราคาสินค้าออกเพิ่มสูงกว่าหรือทัดเทียมกับการลดลงของสินค้านำเข้าอันเนื่องมาจากการลดภาษีนำเข้า นโยบายของนโยบายของการดำเนินภาษีศุลกากรของประเทศจึงควรคำนึงถึงประเด็นนี้ด้วย

3.2.2 ผลกระทบของแกตต์ในอนาคต (Future Simulation)

ผลที่ได้รับจากการสมมติเหตุการณ์ที่แตกต่างจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในอดีต ทำให้เราทราบถึงผลที่อาจจะเกิดขึ้นได้แต่ไม่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดจริง รวมทั้งทำให้เราทราบถึงการสูญเสียโอกาสบางอย่างของการไม่ได้ดำเนินนโยบายบางประการในอดีต สำหรับผลของแกตต์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะสามารถประมาณการได้จากการพิจารณาถึงค่าผลลัพธ์ที่ได้ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงภาษีต่อค่าผลลัพธ์ที่ได้จากการสมมติทิศทาง การเคลื่อนไหวของตัวแปรภายนอก (exogenous variable) ไปในอนาคต ให้เป็นไปตามค่าเฉลี่ยของการเปลี่ยนแปลงรายปีในช่วงปี พ.ศ. 2531-2533

แนวโน้มของตัวแปรอิสระในอนาคตที่คำนวณ เมื่อนำไปแทนค่าในแบบจำลอง สามารถทำให้เราหาค่าพยากรณ์ของเศรษฐกิจไทยในอนาคตได้ และยังสามารถแสดงถึงแนวทางการขยายตัวของตัวแปรตามที่จะใช้เป็นฐาน (base solution) ในการเปรียบเทียบกับ control solution ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากการเปลี่ยนแปลงตัวแปรอิสระให้สอดคล้องกับผลการเจรจาของแกตต์

ตารางที่ 6a แสดงผลต่อตัวแปรเศรษฐกิจมหภาค โดยการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ตามข้อตกลงแกตต์ (control solution) ผลที่ได้จะชี้ให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นร้อยละเท่าใดของค่าพยากรณ์ของตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคระหว่างปี พ.ศ. 2539-2543(1996 - 2000).

ในกรณีที่สินค้าออกของไทยมีราคาสูงขึ้น (ยกเว้นหมวดอาหาร) เพราะความต้องการในตลาดโลกสูงขึ้น เนื่องจากการค้าขายตัวมากขึ้นสืบเนื่องจากการลดการกีดกันทางการค้า และการลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรในประเทศอุตสาหกรรม ทำให้ราคาอาหารในประเทศอุตสาหกรรม (P_1^f) สูงขึ้นร้อยละ 1 ผลกระทบต่อ GDP ของไทยจะมีสูงมากกล่าวคือ ทำให้การเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 2.2 ทั้งนี้เพราะการส่งออกมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น 9.4% ขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นเพียง 4.8% ในกรณีนี้จะเห็นได้ชัดว่าการเจริญเติบโตที่ถูกกระตุ้นด้วยการส่งออกจะทำให้การขาดดุลการค้าลดลงได้ถึงร้อยละ 6.7 ขณะเดียวกันระดับราคามีได้สูงมากขึ้น การขยายตัวของเศรษฐกิจทำให้รายรับรัฐบาลเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกับการบริโภค

และการลงทุน เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 6b จะพบว่า การส่งออกในหมวดอาหารมีมูลค่าสูงขึ้นถึงร้อยละ 16 ขณะที่การส่งออกในหมวดอื่นเพิ่มขึ้นมากหรือน้อยขึ้นกับการตอบสนองของผู้ส่งออกในประเทศต่อราคาส่งออกในตลาดโลกที่สูงขึ้น สินค้าที่มีความยืดหยุ่นทางราคาสูง เช่น หมวดอุตสาหกรรม ก็จะมีการขยายตัวสูงกว่าสินค้าออกในหมวดอื่นๆ ข้อสรุปสำคัญของการศึกษาตรงจุดนี้คือ ผลประโยชน์ที่ได้จะได้รับอย่างสูง เกิดจากการเพิ่มของราคาอาหารในประเทศพัฒนาแล้ว ภายหลังจากการลดการอุดหนุนในการผลิตสินค้าหมวดอาหาร

หากมีการลดอัตราภาษีศุลกากรลงในทุกๆ หมวดและทำให้ราคาสินค้านำเข้าลดลงในสาขาของ คนไทยร้อยละ 1 การส่งออกสุทธิจะคิดลบทำให้ขาดดุลการค้ามากขึ้น เพราะมูลค่าการนำเข้าสูงขึ้นกว่าการส่งออก การส่งออกเพิ่มขึ้นเป็นผลจากการลดลงของราคาสินค้าภายในประเทศ เนื่องจากการชะลอตัวลงของเศรษฐกิจ การลดอัตราภาษีอย่างเฉียบพลันเกิดการหดตัวของภาวะเศรษฐกิจ (contractionary effect) รายได้ประชาชาติที่แท้จริงลดลง 0.16% ขณะที่การบริโภคลดการลงทุนภาคเอกชนและรายรับภาษีรัฐบาลเพิ่มขึ้นเล็กน้อย การลดลงของอุปสงค์มวลรวมส่งผลให้ระดับราคาลดลง 1.9% ยังผลให้ผู้ผลิตหันไปพึ่งตลาดต่างประเทศมากกว่าตลาดภายในประเทศ ถึงกระนั้นก็ตาม การส่งออกที่เพิ่มขึ้นไม่สามารถไล่ตามการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการทดแทน ทำให้ดุลการค้าขาดดุลสูงขึ้นร้อยละ 4 (ตารางที่ 6a)

เนื่องจากการยอมรับว่าผลของการเจรจาอนุภูมิภาคจะยังผลให้การค้าโลกขยายตัวเพิ่มขึ้น ทำให้ระดับรายได้ของโลกเพิ่มขึ้น ถ้าสมมติให้ผลผลิตมวลรวมของโลก Y_F เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1 จะเกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างไร โดยให้ปัจจัยอื่นคงที่ ตาราง 6a ชี้ให้เห็นว่าจะเกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยด้วยประมาณ 0.9% สินค้าออกเพิ่มเป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูงกว่าสินค้านำเข้า การขาดดุลการค้าลดลงถึงร้อยละ 2 แรงกดดันภาวะเงินเฟ้อมีเพียงเล็กน้อย การเพิ่มของรายได้จากต่างประเทศยังไม่นำมาให้เกิดการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศ ทำให้ดุลการชำระเงินเกินดุลมากขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าการวิเคราะห์ตรงจุดนี้เราได้สมมติให้การเพิ่มของ Y_F ผลกระทบต่อราคาสินค้าออกที่ไม่ใช่อาหาร แต่การเพิ่มของ Y_F มีผลทางอ้อมต่อราคาสินค้าออกหมวดอาหาร บทเรียนสำคัญข้อหนึ่งของผลการศึกษาตรงจุดนี้ก็คือ ข้อสรุปที่ว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยขึ้นอยู่กับ การขยายตัวของการค้าโลก ถ้าเราสมมติให้การค้าโลกชะลอตัวลง อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยก็จะลดลงเป็นสัดส่วนใกล้เคียงกันด้วย ดังนั้น หากผลการเจรจาอนุภูมิภาคสามารถก่อให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจทั่วภาคบริการและภาคสินค้า ผลประโยชน์จะเกิดกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะเศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอก

การเพิ่มขึ้นของรายได้ต่างประเทศยังผลให้อุปสงค์ต่อสินค้าออกหมวดอาหารของไทยเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเรามีอำนาจต่อรองทางการตลาดอยู่บ้าง เพราะผู้ส่งออกของไทยเผชิญกับเส้นอุปสงค์ที่ทอดลง ราคาสินค้าออกของไทยในหมวดอาหารจึงสูงขึ้น นอกจากราคาสินค้าออกในหมวดอาหารจะสูงขึ้นแล้วปริมาณส่งออกก็สูงขึ้นด้วย จึงเกิดผลการขยายตัวในมูลค่าการส่งออกของหมวดอาหารขึ้นถึงร้อยละ 23.3 (ตาราง 6b) จากแรงกดดันกับทางราคาสินค้าอาหาร ทำให้ระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้นในขณะที่ราคาสินค้าส่งออกประเภทอื่นๆ ไม่เปลี่ยนแปลง การสูญเสียความสามารถในการแข่งขันนี้เองยังผลให้การส่งออกในหมวดอื่นๆ (EX2-EX9) มีมูลค่าลดลงทั้งหมด เนื่องจากการลดลงในทางปริมาณ ขณะที่ราคาสินค้าออกไม่ได้ลดลง สินค้าออกในหมวดที่มีโชห่วยมีมูลค่าลดลงในช่วง 0.06% ถึง 0.26% ยังผลให้มูลค่าการส่งออกรวมยังคงเพิ่มร้อยละ 3.5 ขณะที่การนำเข้าเพิ่ม 1.9% (ตารางที่ 6a) ตารางที่ 6c ชี้ให้เห็นว่าการนำเข้าในหมวดเครื่องจักรเพิ่มสูงสุด (IM8) ขณะที่หมวดเชื้อเพลิง (IM5) เพิ่มน้อยที่สุด การเพิ่มขึ้นในอัตราสูงหรือต่ำถูกกำหนดโดยความยืดหยุ่นทางรายได้ และความยืดหยุ่นทางราคาซึ่งถูกกำหนดจากความสามารถทางการทดแทนระหว่างสินค้านำเข้าและสินค้าที่ผลิตขึ้นได้ภายในประเทศในกรณีที่ระดับราคาภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น แต่ความสามารถทางการทดแทนมีต่ำและความยืดหยุ่นทางรายได้มีต่ำ การนำเข้าจะไม่เพิ่มขึ้นมากเท่ากับในกรณีที่ความสามารถในการทดแทนมีสูง

ในทางความเป็นจริงสถานการณ์ต่างๆ ที่เราแยกศึกษาจะเกิดขึ้นพร้อมกัน ในบรรทัดสุดท้ายของตาราง 6a และ 6c แสดงผลที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน (combined effect) จากการขยายตัวของการค้าโลกร้อยละ 1 การลดลงของภาษีศุลกากรที่ทำให้ราคานำเข้าในสายตาของของไทยลดลงร้อยละ 1 ขณะเดียวกันการขยายตัวของการค้าและการลดการอุดหนุนภาคเกษตรในตลาดต่างประเทศ ทำให้ราคาส่งออกของไทย (ยกเว้นหมวดอาหาร) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ราคาสินค้าหมวดอาหารในประเทศอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ผลรวม (combined effect) ที่เกิดขึ้นยังคงเป็นการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย GDP เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.9 การขาดดุลลดลงถึง 3.3% ที่น่าสังเกตคือแรงกดดันทางภาวะเงินเฟ้อมีลดลง 1.4% การขยายตัวของการบริโภค การลงทุนและรายรับภาษีเงินได้ไปในทางบวกเช่นเดียวกับรายได้ประชาชาติ มูลค่าสินค้าออกเพิ่ม 12.2% มูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นแต่อยู่ในอัตราน้อยกว่าการเพิ่มของมูลค่าสินค้านำเข้า กล่าวคือเพิ่มเพียงร้อยละ 7.8 ขณะเดียวกันเงินทุนไหลเข้าประเทศสุทธิเพิ่มสูงขึ้น นำไปสู่การเกินดุลบัญชีการชำระเงิน

บทบาทของสินค้าออกในหมวดอาหารมีลักษณะโดดเด่นมากกว่าสินค้าออกในหมวดอื่นๆ เพราะได้รับอานิสงส์จากการเพิ่มอุปสงค์จากการเพิ่มรายได้ และจากการเพิ่มขึ้นของราคาอาหารในประเทศอุตสาหกรรม ภายหลังจากการลดการอุดหนุนภาคเกษตรกรรม มูลค่าการส่งออกในหมวดอาหาร (EX1) เพิ่มขึ้นร้อยละ 28.5 อัตราการเพิ่มของสินค้าออกที่ต่ำที่สุดคือ หมวดน้ำมันพืชไขมันสัตว์ที่เพิ่มเพียง 5.6% การนำเข้าในหมวดเครื่องจักร (IM8) เพิ่มขึ้นถึง 10% ขณะที่สินค้านำเข้าหมวดเคมีภัณฑ์และอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6

รูปที่ 1 เปรียบเทียบแนวโน้มของการขยายตัวของ GDP ภายใต้อาณัติต่างๆ ผลกระทบที่สูงสุดเกิดในกรณีที่ราคาสินค้าออก และราคาอาหารในประเทศอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น [Y(a)] ในทางตรงข้าม ในกรณีที่มีการลดภาษีนำเข้าทำให้ราคาสินค้านำเข้าลดลง [Y(b)] GDP หดตัวลง เพราะการลดลงของการส่งออกสุทธิ แต่ผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจโลก (ผลทางอ้อมจากความสำเร็จของการเจรจารอบอุรุกวัย) ก็ทำให้รายได้ประชาชาติของไทยขยายตัวอย่างต่อเนื่องเช่นกัน แม้ว่าจะไม่เป็นผลแรงเท่ากับการเพิ่มของราคาสินค้าออกโดยตรงในกรณี Y(a) ผลรวมของทุก ๆ สถานการณ์จะยังคงเป็นบวก

การเปรียบเทียบทำนองเดียวกับรูปที่ 1 ปรากฏในรูปที่ 2 สำหรับผลของแกตต์ที่มีต่อระดับราคาภายในประเทศ แม้ว่าการขยายตัวของการส่งออกเนื่องจากราคาสินค้าออกในตลาดโลกสูงขึ้น [Pd(a)] และเนื่องจากการขยายตัวของการค้าโลก [Pd(c)] ก็ไม่สามารถชดเชยกับการลดลงของราคาหลังจากการลดภาษีศุลกากร [Pd(b)] ยังผลให้ภาพรวมของผลกระทบทั้งหมดเป็นลบ นั่นคือ แม้ว่าการส่งออกและรายได้ประชาชาติเพิ่มในอัตราสูงก็ไม่ทำให้เกิดเงินเพื่อเพิ่มมากขึ้น

ในกรณีของผลกระทบต่อการขาดดุลการค้า รูปที่ 3 แสดงให้เห็นว่า เฉพาะในกรณีการลดภาษีศุลกากรเพียงอย่างเดียวทำให้การขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้น [PBD(b)] แต่การเพิ่มของสินค้าออกมีสูงมากกว่ายังผลให้ภาพรวมของการขาดดุลการค้าดีขึ้น แม้ว่าจะไม่สามารถตัดทอนการขาดดุลการค้าลงได้มากเท่าในกรณีที่ราคาสินค้าออกเพิ่มขึ้นเพียงอย่างเดียว [Pd(a)]

5. บทสรุป

การสมมติให้กำลังการผลิตรวมของประเทศเจริญเติบโตในอัตราคงที่ บ่อมทำให้แบบจำลองประมาณการผลของการเจรจารอบอุรุกวัยต่ำไปกว่าความเป็นจริง เนื่องจากการเปิดเสรีภาคบริการ และการเพิ่มของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ จะมีผลต่อกำลังการผลิตของแต่ละภาคการผลิตโดยตรง ซึ่งจะมี

ผลต่อการส่งออกและการทดแทนการนำเข้าในระยะยาว แบบจำลองนี้จึงใช้ประเมินผลของแกตต้าได้ในระยะสั้นประมาณ 1-5 ปีก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และกำลังการผลิตในระยะยาวซึ่งจำเป็นจะต้องพัฒนาแบบจำลองเพื่อให้ลงรายละเอียดซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นคู่ทางของการศึกษาต่อไปในอนาคต

ในกรณีที่มีการไหลเข้าของเงินทุนภายหลังจากการเปิดเสรีภาคบริการ แบบจำลองไม่ได้สมมติให้มีการตอบสนองทางนโยบายการเงิน การคลัง และอัตราแลกเปลี่ยน ในทางความเป็นจริงอัตราแลกเปลี่ยนอาจเปลี่ยนไปตามภาวะตลาดมากขึ้น เนื่องจากการลดการแทรกแซงของธนาคารแห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตามก็ตีแบบจำลองนี้มุ่งเน้นภาคเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ มากกว่าจะใช้เพื่อประเมินผลของนโยบายการเงินที่ใช้เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการค้า ซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตของจุดประสงค์ของงานชิ้นนี้

การศึกษาชิ้นนี้ไม่สามารถระบุให้ชัดเจนถึงมูลค่าเป็นตัวเลขตายตัวของผลกระทบของแกตต้าได้อย่างแม่นยำ ทั้งนี้เพราะในทางปฏิบัติสินค้าแต่ละชนิด แต่ละหมวดมีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงหรือเพิ่มขึ้นในอัตราต่างกัน และแตกต่างกันมากหรือน้อยไม่เท่ากันในแต่ละปีด้วย แต่การศึกษาชิ้นนี้สามารถระบุได้ว่า ผลของการเจรจาอบอุรุกวัยจะมีผลทางบวกต่อภาพรวมของเศรษฐกิจ ภายใต้อัตราที่ราคาสินค้านำเข้าที่ลดลงเนื่องจากการลดลงของภาษีนำเข้าจะไม่สูงเกินกว่าอัตราเพิ่มของราคาสินค้าออกของไทย ในกรณีนี้การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดจะลดลง และอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจจะสูงขึ้น โดยมีแรงกดดันทางด้านราคาเพียงเล็กน้อย เพราะได้รับการชดเชยจากการลดภาษีนำเข้า การส่งออกของสินค้าในหมวดอาหารจะเป็นตัวกระตุ้นหลักที่ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการต่อรองให้ประเทศอุตสาหกรรมลดอัตราการอุดหนุนเกษตรกรในประเทศของตัวเอง จะเป็นหนทางที่ทำให้ราคาสินค้าเกษตรในต่างประเทศสูงขึ้นจะมีผลในการกระตุ้นสินค้าออกของไทยในหมวดอาหารให้เพิ่มขึ้น ทั้งในรูปมูลค่าและปริมาณการส่งออก การยกเลิกการบิดเบือนของราคาสินค้าในตลาดโลกย่อมสะท้อนถึงผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการจัดสรรทรัพยากรตามความได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบ

การลดลงของอัตราภาษีศุลกากรควรคำนึงถึงจังหวะหรือช่วงเวลาที่เหมาะสม เพราะในตัวของมันเองมีผลทางลบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้ามหากนำมาใช้ให้พอเหมาะกับช่วงเวลาที่เหมาะสม เศรษฐกิจกำลังร้อนแรง ก็จะช่วยบรรเทาปัญหาอัตราเงินเฟ้อไปได้ แต่นัยทางดุลการค้าควรจะคำนึงถึง

ด้วย เพราะสินค้านำเข้าบางชนิดมีความยืดหยุ่นทางราคาค่อนข้างสูง การลดภาษีศุลกากรลง อาจซ้ำเติมยอดขาดดุลบัญชีเดินสะพัด

ในกรณีที่ราคาสินค้าส่งออกในภาคเกษตรสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผลจากการเพิ่มของรายได้ในต่างประเทศ หรือการลดลงของปริมาณส่งออกของผู้ผลิตอาหารเนื่องจากภัยธรรมชาติ จะส่งผลให้ราคาส่งออกของไทยในหมวดอาหารสูงขึ้น เป็นตัวกระตุ้นการเจริญเติบโตและช่วยลดดุลการค้าขาดดุลลงได้

ในกรณีสินค้าเข้าของไทยมีราคาลดลงเป็นสัดส่วนเดียวกับราคาสินค้าออกที่เพิ่มขึ้น การขยายตัวของเศรษฐกิจก็ยังคงมีอยู่ในอัตราปานกลาง โดยที่การขาดดุลการค้าจะลดลง งานวิจัยชิ้นนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการค้าโลกที่มีต่อเศรษฐกิจไทย หากการค้าหรือผลผลิตมวลรวมของโลกขยายตัวร้อยละ 1 จะมีผลทำให้รายได้ประชาชาติของไทยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 0.9 ในทางกลับกัน เมื่อการค้าโลกชะลอตัวลง เศรษฐกิจไทยก็จะได้รับผลจากการหดตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากต่างประเทศด้วย